ANUL XXVII
36
(1 166)
Sîmbătă
8 septembrie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIRECTIVELE CONGRESULUI AL XIII-LEA — DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

CERTITUDINILE NOASTRE

Densitatea de evenimente pe unitatea de timp poate sugera însăși starea și însuși modul de a fi la un moment dat, puterea de a concentra în datele ei esențiale istoria care se făurește neîncetat și poartă sigiliul de marcă al propriei noastre contemporaneități. Căci, iată la scurt timp după gloriosul jubileu — cea de-a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — trecem pe sub arcul timpului și în plin efort spre orizontul unui alt moment — reliefant și hotărîtor pentru destinul națiunii — Congresul al XIII-lea al partidului. Și spre tot ceea ce semnifică acest eveniment în toată proiecția și răsfringerea sa politică, economică și socială, la nivelul întregii țări ca și al fiecărei biografii în parte. Starea între o sărbătoare cu implicații istorice și rang de destin național și un eveniment ca și acel care urmează, de proporțiile unei ample concentrări de spirit și o importanță care se inserează în continuitatea și consecvența prin care s-au hotărît și se hotărăsc rezolvări de fond ale existenței și dezvoltării patriei, este aceea de lucru, de inspirată și neobosită energie creatoare, de hotărîre și patos viu, revoluționar. O stare de lucru în care se resimt încordări de efort și voință care transformă într-o uriașă retortă gîndurile și sentimentele țării aflate acum pe traiectul celui de-al cincilea deceniu al libertății sale și în deplin consens cu viitorul care-i stă în putere, pentru a-i consolida și pe mai departe temeliile și a-i lumina profilul măreț și distinct așa cum se vede și se ridică el de pe treptele celor mai de seamă izbînzi de pînă acum.

Proiectul de directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000 propun la modul cel mai exact o asemenea stare și se constituie, la scara istoriei imediate, în acel grandios și edificator proiect de viitor ce intră în sfera materializării dinamice, creatoare, ca toate programele gîndite și aplicate în numele oamenilor și pentru oameni, în interesul suprem al întregii națiuni.

Desfășurîndu-se în anul celei de-a 40-a aniversări a libertății noastre, noul forum comunist marchează, așa cum s-a subliniat, parcurgerea unei perioade de profunde transformări revoluționare în economie și structura socială, în gîndirea și modul de existență ale oamenilor, în fizionomia întregii societăți. Producția industrială a țării este astăzi de peste 100 de ori mai mare față de aceea din zorii libertății sale, iar producția agricolă a sporit de circa 7 ori ; au cunoscut o puternică dezvoltare știința, învățămîntul și cultura, s-a desfășurat un vast proces de adîncire și perfecționare a democrației. **„Se poate afirma, fără teamă de a greși** — subliniă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **că în îndelungata sa istorie de peste două mii de ani, în care poporul nostru a parcurs multe etape grele și importante, epoca acestor 40 de ani este cea mai măreață și înfloritoare din întreaga dezvoltare istorico-socială a poporului român".** Este un adevăr emblematic, de neînlocuit: acesta și în puterea lui de atracție stau nenumărate alte și alte adevăruri ale existenței noastre ca popor și ca țară, stau indiscutabil adevărurile vii și exacte ale unei opere de întinse și fundamentale proporții economice, morale și sociale prin care națiunea română a străbătut, treaptă cu treaptă, un drum glorios și nu lipsit de încercări și greutăți.

Directivele ne însumează ca forță și ne consacră firesc ca destin. Ele își au izvorul în toți acești 40 de ani de pînă acum și mai ales în ultimele două decenii, în vasta operă teoretică și practică a celui care a dat și un nume acestui timp și acestei istorii, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România. Le dezbatem, ni le însușim și în contextul lor stă și o altă directivă, aceea de inimă și de conștiință prin care în chip hotărît ne îndeplinim o înaltă răspundere față de noi și față de viitorul nostru, și anume realegerea în funcția supremă în partid a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Prezentul și viitorul se continuă astfel, prezentul e consecvent cu sine, iar viitorul se alcătuiește cu certitudine prin fiecare faptă a zilei și clipei de azi. A început deceniul cinci al libertății noastre și prima sa secvență istorică o reprezintă Congresul ale cărui directive le avem acum în față. Cu tot ceea ce comportă ele în realitatea și condiția de fapt a existenței noastre materiale și spirituale.

Luceafărul

Geta Mermera : „Marșul tineretului român pentru pace"

Ritmurile înalte ale propășirii

Cît de departe este viitorul, în ce stare se află el, pe ce lungimi de undă ale muncii și creației îl putem cuprinde și cunoaște, de la ce altitudine sau cu ce putere a spiritului îl putem angaja și-i putem inlesni accesul printre noi, la dimensiunea propriei noastre condiții? Il vedem, acesta este răspunsul, el poate fi văzut la scara prezentului, se asamblează — am putea spune — și dobîndește rezistența gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale. El nu mai este de mult un proiect, ci o stare a existenței în plan economic, moral și social, un reper de o grandoare care acoperă întregul relief al țării și trăiește în inima tuturor generațiilor. El nu este o limită a cunoașterii, ci chiar esența acesteia. Durabil și fascinant, acest viitor pare un uriaș vehicul care ne poartă printre marile înfăptuiri ale prezentului și printre oamenii acestui timp, prin istoria acestor ani pe cît de vie, dinamică și complexă, pe atît de tulburătoare prin tot ceea ce semnifică ea la orizontul gîndirii și acțiunii umane. Din acest motiv viitorul apare ca un criteriu de fond al oricărui demers în materie de progres și civilizație ; el ne propune o inconfundabilă hartă pe care se trasează noi linii, noi volute ale dezvoltării, noi edificii ale propășirii noastre socialiste. Se poate vorbi în acest sens de o adevărată vocație și se poate vorbi, mai ales, de o tradiție a acestei vocații care a dobîndit în anii din urmă un relief monumental. Poporul care a făurit cele mai frumoase legende și a făurit limba în care ne rostim și ne comunicăm gîndurile și sentimentele, el care a construit balada Mioriței și balada Meșterului Manole, care a construit — ca să spunem așa — palate de dor în cîntece din fluier și din frunză, celebrele și în veci neuitatele sale doine, poporul, așadar, și-a confirmat această nemuritoare putere de creație construind ca niciodată pînă acum orașe și sate, uriașe platforme industriale, mari complexe energetice, atîtea alte și alte magistrale economice și sociale, case de cultură, teatre, școli și universități, adevărate laboratoare ale progresului multilateral. Astfel, de la construcția în spirit pe care veacurile existenței noastre au consacrat-o la nivelul unei inconfundabile și prodigioase tradiții, trăim azi la altitudinea unui efort care lasă urme de neșters în durata însăși a patriei și-i sporește veșnicul zestrea și frumusețea ca o mărturie dintre cele mai revelatoare ale epocii contemporane. Nu altceva reprezintă, bunăoară, marile realizări în materie de economie, știință și cultură, pe care cronica ultimelor două decenii le-a consemnat sub titulatura unei condiții fără precedent a istoriei în întreaga sa suită de evenimente și pe întregul traiect al devenirii, al continuității sale neîntrerupte. Nu altceva sînt înseși Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000.

De un sentiment tonic, de referință, se cuprind aceste momente cînd întregul popor meditează la destinele lăle și își vede, pînă în pragul celuilalt mileniu, libertatea și independența ridicate pe cele mai înalte trepte ale muncii și creației, în consens cu toate marile sale ideaturi. De un sentiment tonic, de referință, se cuprind aceste momente cînd întregul partid, centrul vital al națiunii, se gîndește, în pragul unui strălucitor bilanț, la imaginea în relief material și spiritual a țării și a oamenilor săi pe o etapă care a intrat din această vară sub semnul celui de-al doilea deceniu al libertății și dezvoltării sale plenare. Decurge de aici însuși viitorul și decurge însăși starea de certitudine și responsabilitate cu care ieșim în fața istoriei, împlicîndu-ne cu toate energiile.

A.I. Zăinescu

Opțiunea vizionară

Orice evaluare a perspectivei implică o miză. Cînd judecata colectivă a unei națiuni ia în considerare prioritățile, direcțiile și dimensiunile viitorului ei, miza nu poate fi alta decît aceea a certitudinii. Cu aceste gînduri am parcurs proiectul Directivelor Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Și de la aceste gînduri ni s-a deslușit miza lor. Care este, într-adevăr, miza certitudinii. A unei opțiuni vizionare.

În patru decenii de reconstrucție și construcție continuă, România și-a schimbat înfățișarea din temelii, de la sufletul și speranțele oamenilor, pînă la structura și rosturile peisajului țării. În ultimii douăzeci de ani, în Epoca Nicolae Ceaușescu, ritmul acestei prefaceri de esență s-a accelerat considerabil, anexîndu-și un plus de luciditate, un plus de tonică și pătrunzătoare clarviziune. În toți acești ani, am fost mereu martorii transformării proiectelor în realitate, ai transpunerii idealurilor în viață. Și nu numai martorii unui progres programatic, ci și înfăptuitorii lui entuziaști. Și în această clipă, cînd privirile țării se îndreaptă din nou spre un mîine visat, dispunem deja de o experiență în a cumpăni în cuget planurile de viitor ale României, puterea lor de a fi în acord deplin cu posibilitățile și năzuințele acestui popor.

În documentul supus țării spre dezbatere, îmi place să relev un fapt ce se dovedește a fi deosebit de evident. Toate protectele sociale, eco-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

„Generația noastră..."

Reconstituirea — la 1 septembrie 1944, în temeiul Frontului Unic Muncitoresc — a unității sindicale din România, ca urmare a condițiilor politice create în urma declanșării Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a catalizat și procesul de închegare a **Frontului Unic al Tineretului Muncitoresc**, eveniment ce va fi înregistrat atît de presa Partidului Comunist Român („România liberă"), cît și de cea a Partidului Social-Democrat.

La 5 septembrie 1944, delegațiile Uniunii Tineretului Comunist și Uniunii Tineretului Socialist se întruneau **„în vederea tratativelor pentru încheierea Frontului unic de luptă al tineretului"**. Cu această ocazie se convenea că realizarea unității de acțiune a celor două organizații este **„o necesitate imediată"** și că programul acesteia **„trebuie să se inspire din platforma Frontului Unic al Partidului Comunist și cel Social-Democrat și să țină seama de nevoile specifice ale tineretului".**

Întrunirea va decurge într-o atmosferă de înțelegere, constatîndu-se identitatea **„punctelor de vedere ale celor două organizații"** referitoare la sarcinile care le stăteau în față : educarea întregului tineret în spirit democratic și antifascist ; mobilizarea acestuia la lupta pentru eliberarea Ardealului de Nord și zdrobirea definitivă a hitlerismului, pentru democratizarea aparatului de stat și curățirea economiei naționale și a armatei de elemente reacționare, antonesciene și legionare, pentru democrati-

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 2-a

Lăzarea — „o fereastră spre țară"

Mi-ar fi plăcut să fi trăit aici din cînd în cînd, mai ales dimineața, cînd se înclină pămîntul ca un tînăr în fața iubitei, înainte de a-i spune la revedere.

Mi-ar fi plăcut să fi și murit puțin aici, unde crucile sînt risipite pe deal, între brazi și smeură, de par și ele altfel de arbori de piatră și lemn.

Mi-ar fi plăcut chiar să și vin și să plec de aici, bucuria revederii și tristețea despărțirii fiind aidoma, iar drumul — ireal ca amintirea unei iubiri nefericite. Mi-ar fi plăcut să merg în acest tablou idilic în care pipăi înainte cu piciorul pentru a nu te împiedica de rama lui de argint. Nicăieri sau nicăierea nu se vede mai bine ceea ce a vrut să spună poetul cînd a șoptit : deal-vale, deal-vale...

Mi-ar fi plăcut să fiu chiar prie-

Luminița Tudor

Continuare în pag. a 7-a

EPOCĂ ȘI POEZIE

„Țara ca meditație"

Înrudită tipologic cu registrul intoarcerii la arhaitatea marilor mituri este ceea ce s-ar putea numi cu un termen sintetic **poezia cetății**. Se includ aici meditația epică, parabola istorică și socială cu [illegible], evocarea trecutului legendar devenit proiect liric, poezia iubirii de țară exprimată cu frenezie, adeziunea lirică marcată cu fermitate și claritate la înfăptuirile epocii noastre, dar și formele mai subtile în care [illegible] utilizează mijloace alegorice, [illegible]. Poezia actuală este foarte bogată în creații [illegible] evidențiind un **umanism activ**, [illegible] din planul meditației axiologice în cel al răsfrîngerii directe în actualitate. Dar, a fi actual [illegible] în poezie, a te înscrie într-un circuit al valorilor eterne.

Unii pornesc de la sursa folclorică ajungînd la o formulă care, deși aparent nu mai are nimic din expresia originară, păstrează în continuit fiorul arhetipal. Așa se întîmplă cu poezia lui Gheorghe Pituț, al cărui prim volum, **Poarta cetății** (1966) aduce peisajul pădurilor nordice, primordiale, prin care sensibilitatea se comunică pe sine într-un mod direct, în ciuda intermediarului. **Pădurea** este sinonimă aici cu **cetatea umană**, e o figură a solitudinii ce regăsește motivul securizant al colectivității. „Nevoia de solidaritate umană traversează de altfel teritoriul întregii poezii a lui Gheorghe Pituț" (M. Ungheanu). Arhetipul acestui univers este

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 2-a

Analiză și rememorare narativă

La al doilea roman (primul, intitulat **Vina**, a apărut în 1980), poetul Iustin Moraru ne convinge de certa sa vocație pentru genul narativ. **Părinții abstracți** (Editura „Albatros", 1983) constituie o elaborație epică deosebit de ambițioasă atît sub raportul mizei tematico-problematice, cît și în ceea ce privește formele compoziționale pentru care se optează. Examinate împreună, cele două elemente — ideatic tematica și tehnico narativă — își demonstrează compatibilitatea de esență. Departe de tentațiile experimentaliste cu scop în sine, autorul riscă a se confrunta cu serioase dificultăți în ambele direcții, fiind, evident, animat de scopul obținerii celei mai convenabile perspective sintetizatoare asupra materiei de viață reală de la care, după toate indiciile, se pare că purcede. În principal, două sînt datele obiectiv-narative determinate, chemate să pună în mișcare cutezătorul demers romanesc. Ambele au, prin definiție, un conținut de o gravitate insolită. Dilematica dramă a eroului central, tînărul bărbat Valeriu Dorda, are la origine o dublă obsesie : posibilitatea ca el însuși să fie prins în ghearele unei boli incurabile și obstinația fanatizantă de a afla, acum, în asemenea împrejurări de viață limită, cauzele reale care au dus la moarte, înainte de vreme, pe tatăl său. Enunțînd în asemenea termeni problematica romanului, este lesne de constatat că Iustin Moraru nu ezită a se angaja într-un demers creator investit cu dificultăți maxime. În totul, datele de la care se purcede indică un traseu investigativ circumscris psihologiei abisale și, de aceea, mărturisim deschis, că începutul romanului ne-a cam pus pe gînduri, întrebîndu-ne dacă nu cumva tînărul prozator se angajează într-un efort aflat în vădită disproporție cu posibilitățile sale. În măsură însă ce am înaintat cu lectura, îngrijorarea a scăzut simțitor. Faptul vine de acolo că punerea în ecuație narativă a termenilor mai înainte enunțați beneficiază în cea mai mare parte de trasee narative în totul convingătoare prin densitatea lor faptică. Vrem, adică, să spunem, că linia de rezistență a romanului nu o constituie în primul rînd filonul, așa-zicînd, „clinic", concretizînd în sondajele psihico-neurologice exersate de erou asupra sa și a celorlalți, în speță, asupra doctorului Petre David, socotit vinovat de moartea tatălui său. Nu contestăm că și sub acest raport, Iustin Moraru face dovada unei riguroase discipline investigative, atent șuținută de cunoașterea temeinică a elementelor specifice : diagnostice, medicamentațiе, pînă la un punct, psihologia aparte a bolnavului, în opoziție cu aceea a medicului, elemente de atmosferă etc. Mai mult, chiar firul epic propriu-zis, pe axul căruia se înșiruie demersul cvasipolițienesc al lui Valeriu Dorda, un demers menit a-l conduce la elucidarea împrejurărilor și cauzelor în care a fost pus în practică tratamentul medical eronat în cazul tatălui său, face dovada unei abile și inteligente capacități inventive în ordine narativă. Citit din acest unghi romanul captivează realmente.

Însă, marea performanță a prozatorului se relevă pe cuprinsul celuilalt plan epic al scrierii. Anume, ne gîndim la planul retrospectiv declanșat de patetic-obsesivul dor al lui Valeriu Dorda după chipul și ființa tatălui de mult dispărut. În termeni psihoanalitici, de data aceasta, nucleul conceptual chemat să definească tema romanului rezidă în așa numitul complex patern pe care tinău-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

Generația luptei cu inerția
Poeme de ● Gheorghe Pituț și ● George Alboiu
În pagina a 3-a

Recurs în procesul lui Horea
de Emil Poenaru
În pagina a 4-a

Geografia prozei tinere
Semnează : ● Nicolae Georgescu ● Mariana Brăescu ● Adr. Dinu Rachieru ● Paul Tutungiu ● Sultana Craia ● Paul Dugneanu
În pagina a 6-a

Aceste mîini

Aceste mîini ca mătasea pe obrazul
copilului
mîini de vis prin părul nocturn al
iubitei
aceste mîini cuiburi aprinse pe sinii
pietroși
de atîta viață dornici să respire
petale de trandafiri aceste mîini
mîngîind coapsele
de faianță roșietică în iarba
îngenunchiată
aceste mîini în rugăciune
tăind pîinea cea de toate zilele
aspre ca ogorul aceste mîini și blînde ca
o seară de iunie
aceste mîini pereche
cu o mie de ochi pe întîmplările zilei
mereu ocrotitoare aceste dansatoare pe
clapele pianului
din întuneric sculptînd un cîntec de
dragoste
Mîini de culoarea florii în care-i de
veghe gîndul
imprevizibil îndrăgostit de aceste mîini
îndrăgostite
îndrăznind cu zorii pe obrazul de mătase
al copilului
mîini de culoarea florii în care-i de
frate
cu aceleași semne pe degetele lungi și
sonore
mîini însămînțînd mîini la cules
ele însele înflorind în îngeri
în rod
mîini înverzite de cerneala ideii
de roua privirii albăstrite
mîini singure ca niște soldați pe cîmp
fără rost
cu secera morții și veșminte închise
cu dinamita-n batiste
aceste mîini suflete deschise în lumină
chip de floarea soarelui

Ion Iuga

Realitatea și filtrele poeziei

Apetitul pentru concret al poeziei moderne își conține riscurile de rigoare pe plan estetic. Poetica realității a devenit o „formula mentis" a liriciii actuale, dar asta nu o scutește de abuzuri obiectiviste pseudopoetice. Cum abordează tinerii poeți realitatea ? Iată o întrebare simplă și derutantă prin aerul său jurnalistic, dar încîntă totodată. La începutul celui de-al doilea ciclu al volumului său *), Corneliu Ostahie formulează o parabolă a cunoașterii în care un paradox ne atrage atenția : „Este prea aproape pentru a putea fi văzut !" De la început înțelegem că spiritul moldav al poetului nu e atras de cruzimea detaliilor, de imediatețea concretului, ci păstrează o distanță securizantă față de realitate. Pentru Corneliu Ostahie conștiința poetică e cauza / consecința detașării contemplative. Poezia este un filtru care diafanizează realitatea, îi estompează contururile dîndu-i o consistență lirică. Informul cotidian este prelucrat pînă se transformă într-o parabolă validă artistic. Poetul are deci reverii „lucide", evită hiperobiectivismul care-i tentează pe mulți dintre colegii săi de generație. Corneliu Ostahie nu se sfiește să imagineze o „Atlantidă celestă" adîncă locul unde : „certitudini, evidențe și mari adevăruri / se frecau între ele pulverizîndu-se lent". Locul geometric al poeziei este plasat în lumea virtuală, actul poetic fiind „un joc secund mai pur". Arsenalul cotidianului pătrunde și în lirica sa : „sîncle unui tramvai oarecare", „ferestrele hotelului hilton", „măsura pantofilor", „mașina de scris", „civilizația mănușii de box", etc., dar aceste semne citadine sînt asamblate într-un univers **suprareal**, în care semnificațiile accidentalului nu sînt simple elemente de șoc. Vocația pentru concret capătă, la Corneliu Ostahie, de cele mai multe ori, aura unei **transfigurări**. Poetul e atras nu atît de obiecte cît de umbra lor idealiza(n)tă : „o umbră fragilă există întotdeauna oriunde / pe-nțelepciunea anticilor la subsuoara iubitei pe nichelul cel mai curat." Realul e dezvăluit ca revelație nu ca alienare ; concretul nu e absurd ci tonic în consistența lui indubitabilă : „să ies afară din joc să mă sprijin de un perete adevărat / să am revelația exteriorului despre care nici nu credeam că există". Această descoperire a „exteriorului" păstrează însă mereu echilibrul **reflexivității**. Poetul este funciar un melancolic străbătut de fiori romantici. Privirea survolează realitatea ignorînd (sau edulcorînd) stridențele contingentului. Abordarea existenței se face prin filtrele spiritualității integratoare. Poetul nu neagă ci afirmă un univers omogen în desfășurarea lui calmă. Halo-ul reveriei dă o lentoare ireală gesturilor lirice care plutesc într-o pace narcotică : „Vin zilele verii în hanul melancoliei trăgînd după el orașul." Starea predominantă din poemele lui Corneliu Ostahie este contemplația. Poetul idealizează realitatea ridicînd-o la tiparele perfecțiu-

Alexandru Horia

*) Corneliu Ostahie : „Experiențe pe sufletul viu", Ed. „Eminescu", 1983.

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIHAIL DIACONESCU: «Speranța»

A cincea contribuție a lui Mihail Diaconescu la o „fenomenologie a spiritului românesc", înfățișată epic, este „Speranța" (ed. Eminescu, 1984), cea mai consistentă și, sub raport literar, cea mai valoroasă dintre toate. Este un roman impunător, gros ca o biblie, întruchipînd acum lumea moldovenească ottocentescă de dinainte de Unire sub domnia lui Grigore Alexandru Ghica al X-lea. Să observ mai întîi, că romancierul se ține de ideea lui inițială și voiește să dea într-adevăr o fenomenologie, indiferent de continuitatea cronologică însă foarte atent la prototipi. El ar fi putut să desfășoare fresca unui moment crucial de felul epocii ștefaniene ; istoria românească are numeroase „clipe astrale" apte să facă din evenimentul pur o admirabilă substanță românească. Totuși, această imagine de popor cu destinul încordat într-o singură oră hotărîtoare nu îi este proprie lui Mihail Diaconescu, și în definitiv ar fi fost și inoriginală : o dă astăzi și încă la altitudinea capodoperei Paul Anghel cu „Zăpezile de-acum un veac". Aci, romancierul face, așadar, fenomenologie reducînd materia, care este istoria românilor, la cîteva esențe cu localizare nelegată în timp și uneori foarte îndepărtate, reductibile totuși, pe un plan abstract în așa fel încît să se asemene și să se completeze.

E, pe de o parte, vorba de umanitatea provinciilor : Mihail Diaconescu s-a fixat într-un rînd în Ardeal („Marele cîntec"), apoi în Valahia („Culorile sîngelui"), în sfîrșit „Speranța" e romanul moldav. „Călătoria spre zei" exemplifică originile, unitatea inițială a geografiilor, etnogeneza, cum se spune, și este romanul lui „getic". Dacă geografiile se completează fenomenologic, profesiunile nu, căci pe această temă prozatorul pare monoton cu intenție : umanitatea iubită de el este cu deosebire de natură intelectuală reducîndu-se, cel puțin în ce privește pe exponent, la intelectual. Intelectuali sînt și pictorul Pîrvu Mutu și compozitorul Ioan Căian, ritorul Lucaci, domnitorul Ghica de aici au, bineînțeles, preocupațiuni intelectuale. Ideea de fenomenologie fără mulțimi nu pare extravagantă din moment ce romancierul voiește a studia esențe și pe de altă parte nici nu se poate zice că umanitatea prozei lui s-ar reduce la aceștia. Sînt, peste tot, chipuri numeroase căci realitatea istoriei reconstituite nu i se pare romancierului de neglijat. Cu toate acestea, romanul e la Mihail Diaconescu expresia unui destin îndeobște singuratic și nu aceea a unui întreg popor de condiție solitară, precum este la Paul Anghel, unde noțiunea de unic se înalță pînă la rasele misterioase. Atît cît și-a propus, prozatorul urmează cu tenacitate și nu sînt din acest motiv temeiuri spre a-l combate.

„Speranța" e, am notat, cel mai valoros produs, dovedind că romancierul e în fine maturizat în datele lui; romanul îl reprezintă și în pozitiv și în negativ. El se poate povesti ușor, căci populismul epic îi place lui Mihail Diaconescu, însă nu e de nici o însemnătate a desfășura aceasta din moment ce nu invenția înaltă faptele la estetic : evenimentul românesc e în datele esențiale eveniment atestat. Mă rezum să notez că „Speranța" conține istoria unui eșec și exemplifică un destin tragic, de [illegible] a cărui oră istorică nu a sunat deocamdată (Hegel a descris un astfel de compas) : Grigore Alexandru Ghica al X-lea domnește într-o Moldovă tulburată de felurite imperii, [illegible] diverselor fracțiuni politice, face, în sfîrșit, o boală [illegible]roasă, se retrage în Franța și într-un acces acut al maladiei, constînd în angoase irezistibile combinate cu halucinații, își ia viața. Aceasta e schema, verificabilă probabil, ceea ce nu pune pe romancier în concurență cu istoricul căci a reconstitui cu exactitate nu presupune a lăsa deoparte invenția de amănunt care aceea face viața literaturii. În „Speranța", acest element nu e fără consistență și e în felul lui original. „Speranța" e, mai mult decît celelalte, romanul cosmopolit al lui Mihail Diaconescu, lumea lui este europeană în chipul unei aglomerații de francezi, ruși, turci și austrieci, o lume pestriță viețuind într-o Moldovă aproape de sufocare (aci modelul notoriu este Paul Anghel cu „Zăpezile" lui), plină de scandaluri mondene și politice, exemplificînd o înfruntare între un spirit luminat, viitorist, care este domnitorul, și dregătorii încăpățînați, o boarără de inși cu instincte conservatoare inapți de înțelegere istorică („Despot vodă" nu e altceva). Europenismul acesta nu rămîne la figurație, el a pătruns (ori cel puțin așa ar fi vrut romancierul) pînă la senzualul chiar dacă acesta este european numai prin ilustrativism. Pe această linie, prozatorul face o bună reconstituire de „roman bourgeois", enumerînd mîncări, porțelanuri și interioare rafinate, lucruri abia pregnante esteticește, căci [illegible] în denumiri franțuzești de alimente și în precizări de mărci de mobilier. A [illegible] că unul îngurgitează „le gateau de la reine", „chocolat à la Grenoble", „crème fouettée", că altul bea vinuri seci „Étoile de la Duchesse" și „La Blonde grisée de Nancy", purtînd legat de gît un papillon roz și locuind în interioare cu goblenuri lucrate la „Manufacture royale des meubles de la couronne" e într-adevăr un [illegible] documentar, prozatorul e însă un creator de medii exterioare nu însă numaidecît și creator de viață epocii care se ascunde în mentalități. Voluntarismul epic a prozatorului este mare însă în absența simțului de amănunțire pare superficială. Vodă, privit la masa de dimineață, ospătînd cu diplomații, călătorind — acestea sînt scene asupra cărora prozatorul nu crede că ar trebui să se oprească altfel decît prin comunicarea biografiei fiecăruia în parte, de la naștere și pînă în prezent. El se reține întotdeauna de la sfera senzațiilor fiind însă simpatic prin amestecul decorativ de mentalități, abia presimțite. Scenele de iatac, de pildă, au coloare conotată de o masculinitate leneșă și imediată, bărbatul desfășurînd mișcări emoționate, mici ; tandrețea lui nu e atică ci asianică. Vodă e un grec nu un autohton și în chestiunea erotică prozatorul a prelungit o expresie umană nelocală. Amorul local are mult androcentrism și la români femeia stă lîngă bărbat în chip de însoțitoare mută fiind un apendice al virilului, înțeles ca principiu universal. De la vlădică pînă la opincă autohtonul se însoțește cu femeia repudiind ah-turile supărătoare și care îi dau reaua senzație a moliciunii. Așa se comportă boierimea intrigantă care e disprețuitoare de femei, așa fac în general localnicii, însă europenii au moliciuni care îi fac sceptici fiind filosofi nu politicieni. Vodă este european, cu un „ce" feminin, dregătorii sînt politicieni, bărbați.

Politica a cuprins, precum o molimă, toate mințile înfățișîndu-se mai cu seamă sub forma conspirației : Vodă conspiră cu metresa în budoar (Ștef Gheorghidiu făcea însă filosofie), boierii uneltesc contra lui Vodă, austriecii au ce au de împărțit cu otomanii care nici aceștia nu iubesc nici pe ei și nici pe moldoveni. Din această conspirație epidemică putea ieși un mare roman al conjurațiilor universale. Putea ieși însă nu a ieșit, căci „Speranța" e mai degrabă romanul „romantic" al lui Mihail Diaconescu de unde nu lipsesc exotismele, rafinamentul, maladiile, complotul, amorul secret, senzaționalul în felul evenimentului imprevizibil. În ciuda acestei porniri către spectaculos, foarte pronunțată aci, romancierul e mai degrabă virtuoz pe latura documentarismului unde nu cred că i se pot reproșa prea multe. Umanitatea lui e, de aceea, o umanitate de muzeu fiindcă Mihail Diaconescu nu pune decît arareori oamenii să se miște plauzibil. În optica lui, un roman ar fi o înșiruire de tablouri și rînd pe rînd se desfășoară aci masa de dimineață a domnitorului, conversațiile, o călătorie, o intrigă, o criză nervoasă și așa mai departe. „Speranța" e, sub aspectul metodei, un roman teatral și descriptiv, amănunțit în desfășurarea de poliptic, o proză a restituției documentare și ca să înțelegem un gest, o propozițiune, o grimasă, prozatorul ne spune numaidecît totul, de la genealogie pînă la starea sanitară. În sfîrșit, e aci imaginea unei lumi instituționale aproape fără viață civilă, căci oamenii trăiesc puțin în chip de particulari. O prezentare de miniștri se întinde pe multe pagini pigmentate cu biografii, un banchet pare golit de culori căci e întrerupt de mari digresiuni. Mihail Diaconescu e un bun romancier al documentarului, cu inventivitate mărginită de obligația verosimilității, adept al unui principiu creator pozitivist cu însă o ideologie romantică asupra umanității pe care în accepțiunea lui ar salva-o indivizii inclasabili. De o indiscutabilă inteligență este aci descripția maladiei mintale, terminată cu un suicid, exemplu de proză a bizarului și a tenebrosului unde romancierul a pus, în gust romantic, imaginația groazei și magia exorcistică populară.

Artur Silvestri

POMPILIU MARCEA: «Concordanțe și controverse»

Impresia cea mai puternică pe care o comunică la lectură cărțile profesorului Pompiliu Marcea este aceea de soliditate. Soliditate a informației, a demonstrației și a gustului (ordinea poate fi schimbată fără a afecta definiția). Altfel spus, Pompiliu Marcea este un critic pe care te poți baza, căci, asemenea venerabilului Șerban Cioculescu (unul dintre, înțelegem, modelele sale, elogiate în repetate rînduri) el refuză tentațiile „criticii creatoare" ori mirajele „lecturilor infidele" (în replică, o carte a sa se numește, tranșant, **Lecturi fidele**) păstrîndu-se mereu aproape de textul comentat, căruia îi solicită, hermeneutic, probele necesare edificării judecății de valoare. Dreapta măsură a lucrurilor, prealabila cumpănire prezidează demersul său critic, într-o încercare de obiectivare rară în critica noastră contemporană. Condiția unei asemenea procedări este, fără îndoială, probitatea intelectuală, izvorîtă, la rîndul ei, din onestitatea morală. Consecutiv, „crezul" său critic este exprimat în **Concordanțe și controverse** (Editura Eminescu, 1983), net și respectat cu omenesc posibilă strictețe : „Adevărul, spre care, desigur, fiecare tindem, nu se obține prin ipostaza expectativă, a indiferenței, a absenței riscului, ci, dimpotrivă, prin fermitatea opiniilor, prin confruntarea lor pe calea dezbaterilor. Mandarinatul critic nu este, în nici un caz o soluție în literatură și în nici un domeniu al vieții spirituale. Nu de diversitate, de înfruntare, de confruntare a opiniilor avem a ne teme, ci, dimpotrivă, de monotonie și uniformitate, de alinierea comodă și convențională, de apatie în cultură. Evident, cu o condiție de la sine-nțeleasă : atitudinea pe care o adoptăm să fie animată de o perfectă bună credință, de dragostea pentru adevăratele valori spirituale, indiferent din partea cui vin, prieteni, rude, necunoscuți, adversari. Să cădem o dată pentru totdeauna de acord că și cei apropiați nouă sufletește pot rata o carte, n-au fost hărăziți să producă, în serie, numai capodopere, și că, de asemenea, adversarii noștri cei mai detestați (voluptatea de a ne detesta nu ne ocolește, din păcate !) n-au fost expropriați de talent și că pot și ei, măcar din cînd în cînd, să dea ceva ca lumea. Legile, scrise sau nu, ale cavalerismului, înnobilează și azi". Am citat **in extenso** nu pentru originalitatea ideilor, ci din convingerea că respectarea acestor norme de bun simț, ar putea vindeca critica de maladii pernicioase. Nu sînt, bănuiesc că s-a observat, adeptul criticii cu menajamente, zaharicoasă și **bleagă, dar** cred și eu că în fața valorii autentice umorile criticului trebuie să cedeze necondiționat. De aceea, criteriile lui Pompiliu Marcea îmi apar ca reconfortante. Mai cu seamă că ele nu rămîn simple afirmații, ci se exercită în practică. Astfel, pentru a da un exemplu, în articolul „O carte importantă sau... desprinderea de noi înșine" (volumul **Concordanțe și controverse** este o culegere de articole, sinteze, cronici, recenzii, publicate în ultimii ani în presa literară) Pompiliu Marcea elogiază, argumentat, **Geschichte der rumänischer Litteratur**, compendiu de istorie a literaturii române, destinat străinătății, publicat de Marian Popa la Editura „Univers". Și asta deși, ne avertizează totuși orgolios autorul recenziei, „Marian Popa este, hotărît, un ins incomod, cu gesturi și reacții plebeiene, uneori. Față de cel ce subsemnează a comis, o dată, o injustiție persistentă, ce nu poate fi, cu nimic, reparată. Dar, oare, să nu reușim să ne ridicăm deasupra noastră înșine ? Să fi dispărut cu totul cavalerismul de a recunoaște meritele celor pe care nu-i agreăm? Ar fi prea de tot". Nu cunosc și nici nu mă interesează subiectul injustiției evocate aici, dar, dacă așa vor fi stînd lucrurile, să aplaudăm frumusețea gestului și calitatea replicilor. „Cavalerismul" se exercită, se înțelege, doar în prezența unui preopinent onest. Cînd se află în fața mistificațiilor, P. Marcea „atacă" fără menajamente, chiar dacă autorul este... o autoare. Este cazul articolului „Între Călinescu și Lovinescu?" în care ironia rece potențează demonstrarea falsității și tendențiozității cărții Ilenei Vrancea, dedicate lui Lovinescu. Pe puține pagini, detractoarea lui Călinescu este „executată" în stil maiorescian. Adică, fără dreptul la replică. Altfel, Pompiliu Marcea este un critic [illegible], ceremonios chiar, în adresarea reproșurilor, fără însă a le eluda, atunci cînd situația și propria conștiință critică le impun. Într-un studiu din secțiunea **Sinteze** (în afara acesteia volumul mai cuprinde **Controverse, Sadoveniana, Autori și cărți, Cioculesciana**) intitulat „Romanul românesc de azi", criticul procedează la o comparație, cantitativă și calitativă, a romanelor apărute în 1930 și 1980, ambele repere cronologice fiind socotite, prin consensul criticii, benefice romanului. Analiza, strînsă și adecvată, conduce la concluzia superiorității, conform criteriilor avute în vedere, a producției editoriale din anul de sfîrșit al deceniului 8. Iată cum introduce criticul rezervele sale la romanele lui Paul Georgescu : „N-ar fi elegant din parte-ne să dăm rețete, nici chiar sugestii lui Paul Georgescu, experimentat slujitor al slovei. Ș-apoi fiecare om se cuvine să comită propriile greșeli, nu pe ale altora. O opinie ne poate fi însă îngăduită, ca o simplă convingere a noastră cu nimic îndreptată spre autor : credem că Paul Georgescu va fi în stare să dea o carte mare (de ce nu o capodoperă ?) în măsura în care își va reprima demonul caricaturii, înclinația (probabil greu de strunit) spre șarja caracterologică sau filologică. Prozator analitic, cu viziuni kafkiene, el este, deocamdată, fascinat în egală măsură de spiritul lui Caragiale. Ar putea spune „entre les deux, mon coeur balance". Ca și în [illegible], însă, probabil să se impune opțiunea (...). Dar poate că greșim, poate tocmai în această simbioză conciliantă stă destinul de romancier al lui Paul Georgescu". Se înțelege — și de aici și din întregul mod de a profesa critica — neîncrederea funciară în infailibilitatea judecăților ei, totodată, voința expresă de a micșora la minimum marja extraliterară a actului critic. Precauția tonului și supravegherea limbajului nu înseamnă, nicidecum, în cazul lui Pompiliu Marcea, menajare conjuncturală a cine știe căror susceptibilități. O arată întreaga activitate a criticului. De aceea, ni s-a părut nefirească, în acest volum, concluzia articolului „Panorama poeziei românești contemporane", dedicat lucrării colective **Literatura română contemporană vol. I. Poezia**, întreprinsă de cercetători de la Institutul „Călinescu". Critica s-a exprimat în termeni îndeajuns de clari asupra lipsei de valoare a volumului. Însuși Pompiliu Marcea, în acest articol, enumeră o serie de carențe, suficiente pentru a conduce la concluzia [illegible]. Și totuși : „Actuala carte — tipărită la Editura Academiei, este alături de cele care au precedat-o în acest domeniu un nou pas spre obținerea panoramei ideale, dacă o asemenea performanță poate fi atinsă în condițiile unei mișcări poetice care crește, anual, cu cîteva zeci de nume noi și cu peste 300 de volume de versuri". Criticul este aici mult prea concesiv. Probabil, în ideea că decît nimic mai bine ceva. Ceea ce, la urma urmei, se justifică în raționamentul criticii lui Pompiliu Marcea.

În secțiunea **Sinteze** (din care face parte, [illegible], și recenzia amintită mai devreme) criticul abordează chestiuni de mai mare generalitate. Astfel, este abordată problema specificului național, înțeles, în linie maioresciană, ca șansă de afirmare în universalitate, în articolul „Aria națională" — fereastră deschisă spre lume". În „Trei etape ale literaturii române", raportîndu-se la ultimele patru decenii, criticul distinge, între 1945—1947, o **etapă de resuscitare a valorilor** ; din 1948, una de **confuzie a valorilor**, avînd ca efect ofensiva mediocrității ; după 1965, **etapa restabilirii criteriului axiologic**. Exemplificările sînt dintre cele mai convingătoare. În alte articole, criticul analizează romanul politic românesc actual, după ce-i află specificul în caracterul politic al temei, conflictului și tipologiei ; înregistrează succesele poeziei și prozei în perioada 1965—1980, perioadă emulativă, avînd ca efect diversitatea temelor și modalităților ; observă slaba reprezentare a țăranului român în literatura actuală și o explică prin dificultățile de a surprinde dinamismul ce caracterizează evoluția acestei clase sociale ; subliniază valoarea deosebită a autenticei poezii patriotice ; studiază relația revoluție-literatură, relevînd afinitățile ; recitește „lecția clasicilor", desprinzînd înaltul patriotism al creației și acțiunii culturale a acestora. Ceea ce spune Pompiliu Marcea nu este neapărat nou, dar criticul, reluînd idei de circulație generală, nuanțează cu finețe, exemplifică adecvat, găsește tonul potrivit, ferindu-se de ariditatea didacticistă. Încă o dată, impresia este de soliditate și sobrietate.

În secțiunea **Sadoveniana**, între alte contribuții, autorul dă măsura forței sale analitice, în studiul „Două romane istorice sadoveniene". Este vorba de **Zodia cancerului** și **Creanga de aur**. În primul caz, criticul anulează interpretările, îndeajuns de circulate, potrivit căruia romanul demonstrează distanța de civilizație între Occident și Orient. În analiza la **Creanga de aur** demonstrația vizează încadrarea cărții în categoria „romanului filosofic sui-generis, cu influxuri voltairiene, dar mai ales cu libertățile de gîndire ale unui Anatole France în ce privește zugrăvirea și aprecierea vieții din imperiul creștin al Bizanțului".

Secțiunea **Autori și cărți** este exact ceea ce o arată a fi titlul. Criticul își alege aici mizele și-și numește preferințele : **Marin Preda** cu **Cel mai iubit dintre pămînteni**, Ion Lăncrănjan cu **Fiul secetei**, Augustin Buzura cu **Vocile nopții**, Paul Anghel cu romanele din ciclul **Zăpezile de-acum un veac**, Vasile Rebreanu și Nicolae Velea, iar în poezie, Nichita Stănescu, Eugen Jebeleanu cu **Hanibal**, Gen Dumitrescu în antologia **Jurnal de campanie**, Constanța Buzea, Adrian Păunescu cu **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, Nicolae Dragoș cu **Îngîndurat ca pietrele munților**. În critică, sînt recenzați Adrian Marino cu **Hermeneutica lui Mircea Eliade** și Valeriu Râpeanu cu **Cultură și istorie**. Sînt cronici și recenzii care denotă siguranța formulării, precizia analizei, exactitatea diagnosticului, gustul sigur, căci exersat. Ultima secțiune a cărții, **Cioculesciana**, conține elogiul mai tînărului confrate adus decanului criticii românești, academicianul Șerban Cioculescu. Pompiliu Marcea îl situează, exact, pe acesta în imediata descendență maioresciană (Lovinescu îl asociase, cronologic, la a treia generație post maioresciană), de autorul **Criticilor** apropiindu-l : „1) fundamentul raționalist al gîndirii ; 2) ponderea accentuată pe care o ocupă observațiile de limbaj în aprecierea literară ; 3) frecvența ironiei".

Aceste trăsături, cu cîte un bemol la ultimele două, la care am adăuga atenția deosebită acordată funcției etice a literaturii, reprezintă și notele dominante ale scrisului lui Pompiliu Marcea, dovedite încă o dată în aceste **Concordanțe și controverse**, cartea unui spirit echilibrat, care inspiră încredere și comunică certitudine.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **VIITORUL LITERAȚILOR.** Mult mai pronunțată decît în alte dăți este prezența scriitorilor în paginile revistei „Urzica", semn nu doar de valorificare a unor forțe literare adevărate ci și de profesionalism. Fabule publică Nicolae Dragoș, a cărui activitate de fabulist s-a concentrat chiar și într-un volum recent, proze ingenioase, în spiritul care l-a făcut celebru și... monoton, dă Mircea Horia Simionescu, Valentin Silvestru vine cu o proză interesantă, mișcătoare, acidă, în stilul caracteristic. Mai recent dedați umorului sînt tinerii prozatori Marius Tupan (un foarte bun romancier al imaginarului) și Ion Tipsie, pînă mai deunăzi autor de „policier". Cu aceștia, și cu alte semnături „bune" chiar dacă fără cursivitate în revistă (Al. Andrițoiu, Mihai Beniuc, Radu Theodoru) „Urzica" face figură în primul rînd de publicație literară".

■ **ECHINOX.** Remarcăm de cîteva numere prezența în revista clujeană **Echinox** a unor tineri critici care prin activitate jurnalistică susținută pot asigura continuitatea școlii literare transilvane. Cu Ștefan Melancu, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, „Echinoxul" de azi are o echipă de eseiști apți de o înaintare literară pozitivă. Alături de ei, comentariile filozofice ale lui Eugen S. Cucerzan și D. D. Cenușer se rețin.

■ **IARĂȘI GENERAȚIA TÎNĂRĂ.** Judicioase observații asupra generației tinere face într-un interviu din revista „Orizont" (nr. 35) poetul Vladimir Ciocov. „În legătură cu generația tînără, zice el, am mai vorbit altă dată. Ce să spun ? — mi-e dragă această generație, care bate la poarta literaturii sau a și intrat în ea. Îmi plac, în primul rînd, talentele adevărate, mai puțin aceia care se forțează cu tot dinadinsul să devină scriitori. Astăzi nu e prea greu să te faci scriitor, așa gîndesc unii, și în unele cazuri au și dreptate".

■ **DOI CRITICI TINERI.** Critici tineri, cu o activitate îndeajuns de impunătoare mai ales în revista „Ramuri", sînt Romulus Diaconescu și Constantin Dumitrache. Întîiul este și autorul unei valoroase panorame a literaturii dramatice românești contemporane, lipsită de prejudecăți și scrisă cu fluență. Al doilea, mai puțin activ sub raportul contribuțiilor personale (a tipărit numai o carte de interviuri) e recunoscut pentru simțul echilibrului care îl mînă în majoritatea intervențiilor lui publicistice. În „Ramuri" nr. 8 fiecare publică eseuri de sinteză care merită o mențiune. Romulus Diaconescu scriind despre „personaj în dramaturgia contemporană" iar C. Dumitrache despre „omul nou ca personaj literar". Sînt încercări de a privi literatura dintr-o optică a problematicii morale și sociologice, făcute cu spirit critic, cu simț moral, dintr-o perspectivă politică pozitivă.

■ **ANALIZA ȘI SINTEZA.** Numeroasele sinteze apărute în ultimele săptămîni în publicațiile literare conțin adesea observații care se pot lua în considerare mai ales dacă ele vin de la critici [illegible] de prestigiu și de ideea de a utiliza orice moment spre a repune în circulație teze pe care le îndrăgesc excesiv. În general, echilibrul pare a caracteriza spiritul acestor intervenții gazetărești și a găsi însușiri pozitive în ele aici nu e greu. Să observăm că sinteza e mereu însoțită de analiză și chiar dacă aceasta de pe urmă nu e desfășurată, soliditatea analitică se poate întrevedea cu ușurință. Iată, de pildă, o bună contribuție a lui Petru Poantă, din „Tribuna" nr. 35, intitulată „Momente ale literaturii tinere". Criticul face acolo, mai întîi, precizarea judicioasă că literatura tînără nu înseamnă, așa cum se crede în general, producția celor mai recenți autori și semnalează însemnătatea așa-zisului grup „echinoxist", eliminat uneori din ierarhiile curente : „Promoția anilor '70 măgulită inițial de elogiile sporadice asupra tinereții ei miraculoase se vede lăsată în jurul vîrstei de 40 de ani cam în aceeași situație de tînără speranță". Criticul face, așadar, un act reparator notînd bine o caracteristică a acestei serii literare pe care etichetele subtile dar minimalizatoare au obturat-o de multe ori : „ei apar întrucîtva «tradiționaliști» față de cîteva experimentalisme tardive, consumate zgomotos atît la începutul cît și la sfîrșitul deceniului opt." Nu putea lipsi de aici și problema criticii, despre care Petru Poantă face observații judicioase : „Poate chiar la sugestia scriitorilor sau sub presiunea unor factori externi creației critici văd în literatură un fel de competiție. Și astfel apar ciudate clasamente pe termen scurt, se organizează periodic clasamente cu arbitraje dubioase, pe categorii de vîrstă în primul rînd".

■ **PANAIT ISTRATI, PERSONAJ DRAMATIC.** Ar fi fost și de neimaginat ca Panait Istrati, vagantul scriitor cu o atît de controversată biografie, să nu devină și personaj de piesă de teatru. El intră, așadar, în lumea imaginară a dramaturgiei românești, odată cu interesanta contribuție dramaturgică a brăileanului Ion Bălan, autor al unei documentate și inteligente evocări care propune un inedit punct de vedere asupra lui Panait Istrati suprins în perioada lui românească, de dinaintea călătoriilor europene. Dramaturgul a cercetat documente și a extras de acolo tot ce îi putea fi de folos, a reconstituit pentru sine epoca și momentele ei esențiale, a făcut, înainte de creație, o reconstituire de tip arheologic în materia politică și socială a României de acum șaizeci de ani. Ceea ce a rezultat este o piesă politică, îndeajuns de ingenioasă, compusă modern, pe principiul teatrului-document. Premiera acestei interesante experiențe dramatice a avut loc recent la Brăila.

A.S

„Generația noastră..."

Urmare din pag. 1

zarea învățămîntului, pentru ridicarea nivelului său de viață material și spiritual. Ca un corolar al acestor obiective de luptă, se aprecia că tineretului îi revine misiunea istorică și patriotică de a milita pentru „**o Românie liberă, democratică și independentă**", „**pentru progres și cultură, pentru un viitor mai fericit**".

În fruntea delegației U.T.C. se afla tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, activist de seamă al organizației comuniste de tineret al cărui crez în necesitatea realizării unității de acțiune a celor două organizații avea să-și găsească deplina măsură în fervoarea acțiunilor sale pentru traducerea în fapt a acestui acord.

La două zile după publicarea protocolului, întîlnim în pagina întîi a ziarului social-democrat „**Libertatea**", nr. 17, din 13 septembrie 1944 un amplu articol cu titlul „**O nouă izbîndă : Frontul Unic al Tineretului Muncitoresc**". Prin forța împrejurărilor, „Libertatea" a fost primul organ de presă care a comentat in extenso acest eveniment de seamă din viața tineretului nostru de atunci.

Articolul începea prin a face disocierea dintre tactica de atragere a tineretului de către forțele reacționare — care uza de așa-zisa „teorie a generațiilor", de basmul cu prăpastia iremediabilă dintre cei tineri și bătrîni" — și modul în care reușea să și-l apropie mișcarea muncitorească. „Pentru a chema și a aduce la sine pe cei tineri, mișcarea muncitorească n-a întrebuințat uniforme de paradă, n-a fluturat flamuri de pestriță și amăgitoare ideologie, n-a lingușit instincte primare, n-a exacerbat voința de putere pusă în slujba celui mai cras și sălbatic egoism". Ideologia clasei muncitoare „a atras totdeauna tineretul pentru că exprima nevoile cele mai adînci ale omenirii și ale istoriei, pentru că în socialism tineretul găsește satisfacția cea mai deplină a aspirațiilor inimii sale către dreptate și a aspirațiilor minții sale către o concepție unitară și valabilă despre lume".

Înarmat cu această concepție, „tineretul stă cot la cot cu militanții maturi", văzînd în ei nu o generație „pertimată și adversă", ci niște camarazi a căror experiență trecută „prin ceața deasă a atîtor frămîntări" le dă tăria de a crede în izbîndă. La rîndul lor, militanții mai în vîrstă regăsesc în tinerii lor tovarăși „imaginea elanurilor propriei lor tinereți apuse", dar și expresia forțelor proaspete — „nădejdea luptelor de azi și garanția victoriilor și înfăptuirilor de mîine".

Din unghiul acestor considerații despre osmoza energiei tinerești cu experiența încărunțită, „Libertatea" anticipa unanima satisfacție a maselor de oameni ai muncii față de marele eveniment din viața tineretului care, după închegarea Frontului Unic Muncitoresc și realizarea unității sindicale, a reprezentat „**o nouă etapă pe calea unificării depline a clasei muncitoare din România**".

După ce rezuma obiectivele luptei tineretului pentru împlinirea dezideratelor de ordin național, politic și economic, autorul articolului conchidea că nu trebuie pierdută din vedere latura intelectuală a formării celor care reprezintă schimbul de mîine al țării : „Prezent în lupta cotidiană prin faptă, devotament și jertfă, tineretul muncitoresc din țara noastră trebuie să se pregătească temeinic pentru sarcinile ce-i incumbă în viitor, să învețe să bătătorească potecile aride ale științei și să nu uite nici o clipă că numai din cunoaștere se naște adevărata putere, aceea care este menită să creeze".

Acum, la patru decenii de la importantul eveniment, cuvintele tovarășului **Nicolae Ceaușescu** despre aportul generației sale la opera de edificare socialistă a țării, rostite la tribuna adunării solemne închinate împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluționar din august 1944, se constituie într-un colofon sui-generis al unei epoci de grandioase împliniri, cu atît mai emoționant, cu cît el aparține omului cel mai îndreptățit să facă un asemenea bilanț : **„Generația noastră, a revoluției și construcției socialiste, și-a făcut cu cinste datoria față de patrie, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului".**

„Țara ca meditație"

Urmare din pag. 1

familia, „univers odihnitor" parcurgînd o hartă imaginară sugestivă : de la „satul meu" — sat în care „fiecare om povestește / că strămoșul său / a fost împărat și soția aceluia / era o zeiță din Dacia veche" — la cosmosul întreg. Familia este, în ordinea liniară a existenței, cea dintîi întruchipare a patriei. Vin apoi „strămoșii", urmele adînci săpate în conștiință. Această poetică a solidarității se construiește pe un fond sufletesc robust, fără a fi lipsită de coerente, expresive neliniști.

Satul este matca, **patria** sub înfățișarea ei esențializată, justificativă în plan axiologic. Tradiția ardeleană în legătură cu care poate fi analizată și lirica lui Gh. Pituț, răzbate în poezia ultimelor decenii cu o forță deosebită. În descendența lui Octavian Goga se cuvine așezată, global, poezia lui Ioan Alexandru din **Imne**. Desigur, e vorba de latura tradițional-monografică din lirica bardului de la Rășinari, peste care se suprapune vizionarismul original al autorului **Vămilor Pustiei**. Monografia în tonalități imnice constituie — și instituie un tipar distinct de poezie a cetății umane. Figurile profane se transformă în figuri simbolice, evenimentul parcurge calea substanțializării morale, se universalizează — la dimensiunea mitului. **Istoria** este deopotrivă a **colectivității** și a **individului**. Se află aici însuși sensul metafizicii acestei literaturi : o metafizică a colectivității respectînd la proporții universale metafizica individului. Actul — sentimental, social, politic, într-un cuvînt istoric — se împlinește firesc prin semnificația care îl transcende. Atare aspect e observabil de la poemul glorificînd imagini de eroi pînă la poeziile în care, pe urmele și mai direct vizibile ale lui Goga, apar chipuri heraldice de țărani transilvăneni, „sfinți" coborîți din icoana amintirii într-un peisaj încă aureolat de „lumina lină". Eroii neamului nu sînt în poezia lui Ioan Alexandru numai simboluri ale colectivității, ci și figuri ale rememorării, pretexte pentru derularea „istoriei personale", **afirmații** străbătute de „duhul iubirii". De această reciprocitate vorbește adesea poetul : „Din Dealul Hulii cu Iancu Avram / Privesc Cîmpia Libertății sfîntă / Și-aud oceanul de țărani iobagi / Sub cerul tricolor cum se frămîntă. / Ceasul înalt m-a aruncat pe cal / Urechile îmi țiuie de bucurie / Pe Ioan și Toader din strămoșii mei / Îi văd acolo-n vale cum învie. // Unde se strîng în cuget la un loc / Cîteva mii de cugete din țară / Pe limbi de foc din stele mai presus / Duhul iubirii veșnice coboară. / Sumanul alb pe umerele lor / Mijlocu-ncins cu aprige șerpare / Uscat e capul de pustiu și vînt / Si ochii storși de dor și lăcrămare." **(Cîmpia Libertății). Iubirea** e înțeleasă ca unitate conceptuală, de pură factură imnică. Imnul conține ca pe un principiu fundamental tendința de reînveșmîntare în sacralitate a tot ce atinge. În această ordine, logosul este întruchiparea patriei, patria este structura universală a logosului. Sentimentul patriotic este prima și ultima înfățișare a vocației cosmice, căci preamărind nașterea logosului — universalitatea acestei iluminări — poetul ajunge să consacre **imaginea patriei.**

În planul structurilor literare, Ioan Alexandru este poetul imnic de cea mai clară factură din literatura română. Indiferent care va fi peste cîteva decenii audiența poeziei sale, peste acest aspect nu credem că se va putea trece. El ține de domeniul evidenței : prin imnurile lui Ioan Alexandru se acoperă unul dintre „golurile" istoriei literare românești. Și nu facem astfel neapărat o judecată de valoare. Lipsește literaturii române poezia imnică, în înțeles specializat **mitologic**, așa cum lipsește tragedia în accepția ei clasică. Trebuie înțeleasă apoi această afirmație nu mai diacronic ci și sincronic. Cele șase volume de imnuri ale lui Ioan Alexandru, apărute în intervalul 1973—1983, nuanțează peisajul liric contemporan, fiind în același timp și un prag aparte al creației autorului.

La confluența motivului **iubirii** din poezia lui Ioan Alexandru se găsește lirica lui Ion Horea, poet al „iubirii de oameni", cum a fost definit. Vocația de liric vizionar se împlinește și aici printr-o adîncă simpatie și solidaritate cu fapte, figuri, locuri simbolice, într-o manieră mai apropiată, e adevărat, de poezia bucolică. Patria este inventarul sufletesc al imaginilor „pastelate", scăldate de o percepție luminoasă pe care umbrele melancolice nu fac decît să o evidențieze. Ciclul anotimpurilor, pădurea, zăpezile, lumina (lumina purpurie și lumina stinsă, caldă, familiară — „murmurul luminii"), copilăria în sat, plugul, „graiul limpede al ploii" sînt motivele care sensibilizează atmosfera de nobilă discreție a acestei poezii. În ea răzbate sunetul **vechimii** și al **statorniciei**. La Adrian Popescu, trăirea nostalgică a **strălucirii** universale derivă în celebrarea sclipitoarelor vremuri trecute, a vieții apuse din „provinciile Imperiului". Ca la poeții manieriști, **invenția** e asimilată din mers **naturii**, cunoașterea fictivă premerge cunoașterea reală. Discurs preferențial, poezia sa presupune o viziune în care egalitatea, asemănarea, analogia sînt principiile subterane ale **aranjamentului.** Din funcționarea analogică se desprind cîteva figuri cu identitate supratextuală : zmeura, diamantul, fulgerul, fînul, fagurii. A sărbători o „patrie de faguri" e aici a te dedica imaginii scumpe a **patriei.** „Provinciile Imperiului", care conțin substanța melancolică a tuturor acestor figuri, impun și sensul patriotismului poeziei lui Adrian Popescu, vehiculat în forme artistice atît de firești și delicate. Întreaga dezvoltare imaginară, cu strălucirea și eleganța ei, crescută într-o singurătate care are ceva de **stemă** medievală ori de **ienupăr** izolat pe colțul de stîncă, este un memento al patriei eterne.

Imnică, sensibilizată extrem de nostalgia paradisului pierdut, poezia lui Dan Verona exaltă **virtuțile inefabile.** De la reprezentările mitologice, paradisiace din primele volume, în care simbolurile consacrate ale măslinului, cornului de aur, trandafirului, fluturelui aduc impresia de fertilitate, pace, încredere, autorul a trecut la o poezie parabolică în sens cetățenesc. Dan Verona ne vorbește acum despre uriașele tragedii ce asaltează ieșirea în lume a „virtuților inefabile" : pericolul nuclear, mirajul puterii, distrugerii conștiinței și a formelor de solidaritate. Poetul devine vocea unui **eu social.**

Țara ca meditație, preluînd un titlu al lui Dan Mutașcu : semnificația pe care poezia solidarității civice, sociale o atinge finalmente explicînd resorturile devenirii, dialectica evoluției. Volumul citat adună într-o formulă edificatoare poeme închinate „ostașilor spiritului", de la reveria-parafrază mitică **(Întoarcerea lui Zamolxe)** la seria începută cu evocarea lui Miron Costin și terminată cu „flăcările" pînzelor lui Țuculescu, Nicolae Dan Fruntelată scrie un sensibil volum de poezie militantă intitulat **Viața în limba română** (1982). Nicolae Dragoș înfățișează, aproape întotdeauna, poziția poetului-cetățean, pentru care cuvîntul are rolul și misiunea unei înalte obiectivări : „Cuvîntul e fereastră-acestui timp / de cutezanță și de gînd lucid." Efortul său creator, fecundat de imaginea grandioasei prefaceri, îl arată solidar cu truda comună, ale cărei simboluri și le asumă, printr-o suavă contopire. În **Urcă munții prin timp** autorul imaginează „vuietul nesfîrșit", ce răsare din adînc pentru a se împlini. În fața uriașei mișcări a naturii acțiunea livrescă rămîne un orgoliu „asfințit".

„Țara ca meditație" apare la Nichita Stănescu, autorul unor excelente volume de lirică patriotică **(Roșu vertical**, 1967, **Un pămînt numit România**, 1969), ca paralelism între individ și colectivitate, între subiectul „dinlăuntru" și cel „dinafară", între **eu** și **cosmos**. („Patrie, săgeată cu care țintesc infinitul"). Paralelismul sfîrșește într-o simbolică îmbrățișare din care țîșnește „pasărea măiastră", figură a elanului creator, a idealului : „Oh, și ce am sfînt pe lume, / dulcele pămînt al tău, de vis / și tot ce-i în tine nume / de caisă din cais — // Totul, tot ce este adevăr / stă-n îmbrățișarea noastră, / ramură cu flori de măr / și c-o pasăre măiastră." **(Țara).** La Grigore Hagiu **patria** este una din formele abstractizate în „sfera gînditoare", așadar totalitatea revărsării înăuntru. Patria se gîndește pe sine, eul se dizolvă în colectivitate. E sensul concludent al mistuirii, al arderii „înlăuntrul fenomenelor", într-un mod similar cu superba imagine a angajării și demnității umane din finalul celei de-a **Unsprezecea elegii** de Nichita Stănescu : „Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva... / care poartă numele primăverii... / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor. // A fi sămînță și a te sprijini / de propriul tău pămînt".

Generația luptei cu inerția

Stejar solitar

Sub etichete diferite, despre poezia lui Gheorghe Pituț s-au făcut aprecieri în esență asemănătoare. S-a spus că „nimeni ca Gheorghe Pituț nu mi se pare că are un sunet mai grav în versurile sale după Ioan Alexandru și Ion Gheorghe, capii de afiș ai generației mijlocii de poeți ; el e plin de întuneric ca o pădure la amurg din care mai țîșnește lumina sepulcrală a mușchiului de pe copaci iradiind secret. În poezia sa atmosfera este aceea a unui Ardeal peste care, ca în Breughel, stăpînesc o fatalitate, duhuri, și o bănuială fără cuprins". (Eugen Barbu, 1975). Sau : „Pituț este un primitiv modern prin asimilarea gîndirii și formelor de stilizare populară, poetul nu spune niciodată totul lăsînd pretutindeni loc incertitudinii grave, exprimînd singurătatea uimită și speriată a omului care are conștiința existenței sale misterioase în cosmos... poetul își face din elementele păgîne ale magiei și demonologiei țărănești recurs și rezolvare parțială pentru spaime și incertitudini" (Marian Popa, 1977). În fine, recent, Gheorghe Pituț a fost definit ca un „poet al nopții" și mai puțin un poet al pădurii, „o pădure misterioasă, amenințătoare, din care țîpă tioncul rău prevestitor precum cățelul pămîntului la crucea de piatră în Eminescu" (M. Ungheanu, 1982). Eu însumi am definit poezia lui Pituț într-un mod asemănător, ca fiind a unui poet al agrestului, al elementelor primordiale. Recitind însă autoselecția sa din colecția „Cele mai frumoase poezii" am descoperit că autorul „Sunetului originar" este mai mult decît s-a spus despre el în definițiile invocate aici : în nici un caz mai puțin în mod paradoxal, Pituț este un poet consumat de dorința transformării concretului în abstract (nu a abstractizării) și de însușirea spațiului trancendental : „Și-a ridicat de jos / un pumn de humă / arsă azvîrlind în cer / o patrie de vulturi".

El nu vede și nici nu caută, cum spunea Blaga, „transcendentul care coboară" deși noțiunile de „cădere" și de „coborîre" sînt frecvent utilizate în imagistica sa ci dimpotrivă el caută să se înalțe dincolo de materie și de contingent. El caută simetria abstractă și misterioasă, aerul pur și luminos (dacă există) al condiției sale naturiste și umane. Spus într-un mod tautologic, dar de aceea mult mai apropiat de esența poeziei lui Gheorghe Pituț, autorul „Stelelor fixe" este obsedat de transcendentul care urcă, de spiritul care încearcă să se desprindă de cercul strîmt al lumii, al elementelor telurice, aspirînd cu alte cuvinte spre cosmic : „ca eu să fiu / catapultat în cer". Noțiunea de desprindere de ceva, de limite („limitele mă cotropesc") pentru a instaura o nouă ordine și atitudine în planul liricii, este noțiunea care caracterizează generația post-labișiană adică generația lui Nichita Stănescu, care a făcut efortul de a se desprinde de generația anterioară. Prin nevoia acută de abstract și de meta-fizic, de irealul concretului și de concretul transcendental, Gheorghe Pituț este mai aproape de Nichita Stănescu și mai departe de Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru. Este, desigur, undeva pe calea sa proprie stăpîn absolut al universului său poetic, stejar solitar și metafizic, plutind deasupra lumilor : „Bătrînii, stejarii bătrîni / care-au trăit șapte sute de ani fumegoși în coroane / de patima cerului / pe care nu l-au ajuns / cu rădăcinile jos răsfirate-n legendele Evului Mediu / și crengile cancerate de funiile în care-atîrnau / trupurile ereticilor / iată-i acum răsturnați / de furtună cum stau / ca niște bătrîni din satul meu / după ce i-a cuprins / o noapte adîncă / iar mîine roțile / Carului mare pe ger / o să-i poarte / spre cea mai neagră stea". În heraldica poeziei noastre contemporane, Gheorghe Pituț are emblema sa proprie.

M.N. Rusu

Poetica autenticității

„Cîmpia eternă" (ce dă titlul volumului de debut, 1968) extinsă la dimensiuni cosmologice, cuprinzînd mișcările vaste ale universului în copleșitoare expansiune, nomadismul uman, edenul de piatră, „metoda cîrtiței", sînt motive recurente, conferind poeziei lui George Alboiu o „viziune" specifică și un stil inconfundabile. Totuși poetul se refuză producției previzibile într-un cod bine stabilit, reeditabil în serie. Fără a-și modifica sistemul în „principii", autorul creează tot felul de obstacole în calea simplificării, automatizării limbajului poetic, cogito-ul său (care, acesta, există) expunîndu-se de fiecare dată într-un registru imagistic neașteptat, surprinzător, incomodînd facilitatea recepției. Undeva el scrie : „Poete / nu te lăsa amăgit de o frază retorică / un poem ratat e o viață pierdută". Antiretorismul său nu e o noutate, toți poeții deceniului al 7-lea și mai în genere moderni, delimitîndu-se net de retorică. Cum se vede însă și din versurile citate, George Alboiu rămîne un adversar permanent al declamației și chiar al autoimitărilor. Orice poem ar fi o refacere, o rescriere, de la începuturi, a poeziei, o reinventare a regulilor ei (ceea ce la George Alboiu echivalează cu „a sparge toate tiparele (cît mai multe tipare)". Nu e vorba însă nici de avangardism, devenit el însuși o schemă ușor detectabilă într-o bună parte din poezia actuală. George Alboiu e creatorul unor viziuni de amploare, poezia sa nu se reduce la un joc stilistic. Dincolo de cuvînt, vizează permanent structurile și semnificațiile. Este constructiv, nu distinctiv. Or, tocmai aici e paradoxul său : cunoscîndu-i „temele", (cîmpia eternă etc) ne-am aștepta la o expresie de-acum accesibilă și redivivabilă. Dar orizontul de recepție e din nou izbit în inerția sa : o imagine, un cuvînt, altele decît cele dezirabile, vin să tulbure obișnuințele noastre. Universul poeziei sale, în loc să se dogmatizeze, se reconstituie mereu în alte nuanțe.

Totuși, faptul nu rămîne fără urmări mai adînci în substanța „cîmpiei eterne". Vom observa, astfel, cum creația de viziuni cedează locul, treptat, creației de idei și de limbaj, unde spiritul inconformist al autorului se relevă cu mai multă libertate și unde-și poate face jocul său în răspăr cu cititorul. În „Cîmpia eternă" (1981), culegere antologică, se pot observa constanțele dar și mutațiile din poezia sa.

Iese tot mai mult în evidență orientarea spre aforism, spre versul gnomic, apoi spre scurte poeme, foarte concentrate, constituindu-se, mai toate, ca **Ars poetica**. Într-unul, chiar așa intitulat, vom desluși, bine deghizate metaforic, toate tezele poeticii lui Alboiu, lupta cu limbajul, „riscul" asumat cu fiecare poezie, ideea autenticității etc. : „Ca echimosul / stau nemișcat ceasuri întregi / lîngă copcă / pîndind cuvîntul / care vine de sub ghețurile oceanului social / să respire. / Brațul, harponul, așteptarea și lovitura : / abia după ce l-am izbit / îmi pot desclesta fălcile". În altele („Poetul Arghezi, „Ca bunicul", „În buzunarele poemului") transpare rezerva față de poezia metafizică, ideea sa că între transcendent și imanent există o permanentă comunicare și că la esențe nu se ajunge decît străbătînd adînc lumea fenomenală, altfel spus, poetul „profită de întuneric ca să vadă cerul". Prin asemenea poeme-manifeste, deși teoretizează autenticitatea, autorul nu e mai puțin un „poet livresc". Trebuie spus, așadar, că demersul său artistic (îndeosebi în ultimele volume) își are originea nu doar în firea sa inconformistă, dar și în conștiința creatorului modern și cult pe care-l ilustrează, mereu mai mult, George Alboiu. Să ne amintim că recent a întocmit o Antologie a poeților tineri, a publicat, deasemenea, un volum de articole și recenzii, **Un poet printre critici**. Vorbește despre alții cu detașare, inteligență, comprehensiune. Vorbește, însă, indirect și despre sine încît merită să cităm cîteva din propozițiile criticului George Alboiu care pot constitui un ghid sigur în descifrarea poeziei sale. Polemizînd undeva cu Șt. Aug. Doinaș, eseistul, îi reproșează, din unghiul său (privilegiat, desigur) că „nu are demonismul de a-și strica și a-și reface expresia". Deși admite poezia livrescă, totuși, față de autenticitate „antologic, livrescul ocupă un loc secund". E receptiv la „o poezie fără iluzie", cum scrie Petre Stoica, sau la una care „știe să-și apropie „stilul vulgar" și să-l includă în cultură", exemplu fiind Marin Sorescu. Există „relații organice între faptul de viață și faptul de cultură" ; metafizica aparține altor epoci literare, pentru poezia modernă, „real și metafizic ajung a fi unul și același lucru". Înregistrînd cîteva asemenea propoziții, cititorul se va descurca apoi, mai ușor în sistemul imagistic al poetului Alboiu. Căci el devine, cu tot paradoxul, un autor incifrat, din speța unor Barbu, Blaga, (deși li se opune ca filozofie) și cărora, cunoscîndu-le concepția estetică, le descoperi mai exact semnificația, totodată frumusețile operei poetice. Mai devreme sau mai tîrziu poezia lui George Alboiu se va impune ca una de prim rang în conștiința cititorului român.

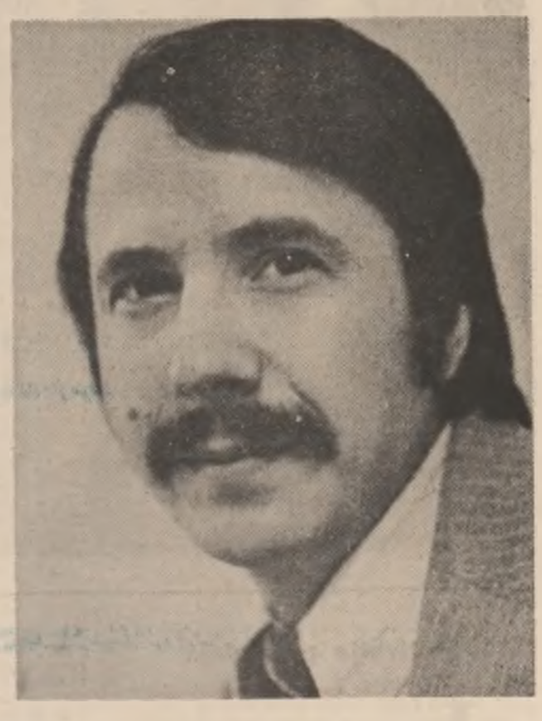

Marian Vasile

POEME DE GHEORGHE PITUȚ

Fragment continuu

O stea a răsărit în clipa asta
din nimic,
o alta a căzut înzdrăvenind
nimicul
și-așa se trece orice clipă ;

dar s-a-ntîmplat să fie una
dintre suflări cea mai chemată
pe sub arcadele genezei
pentru durerile stelare
avînd plăpînda mulțumire
că-n ea înmugurește și-apoi
se rup, trecînd spre mări de picle,
cele mai tinere pămînturi.

Vulturul

Nu aștept nici un noroc,
mă simt spînzurat de un vultur,
numai cu ochii săi de pradă
mai înnegresc seninul
și aripile rupte
din zborul lor deodată
mă prăbușesc în mine
cu douăzeci de ani.
Stă sus acolo ca o Datorie,
ziua veghează lung
asupra fruntii mele
și zborul lui îmi trage
viața pe pămînt –
mai lacom noaptea suge
rădăcinile vegherii
cînd clonțul său puternic
desfundă-n valuri frigul
și ceilalți
ghemuiți în gropile din somn
s-au pus la adăpost,
iar vulturul cu voia mea
de-acum întotdeauna
își ia din mine hrana lui bolnavă.

Cîntarele [2]

La noi în sat
cîntarele sunt drepte
și tatăl meu în august
ne cîntărea cu grîu.
Eu, trei surori și-un frate
mai frumos – copii,
de-o parte-a șeii calului
în talere trăgeam
cît sacul plin de boabe.
Dar mai tîrziu
Ceilalți uitară jocul,
doar eu în fiecare vară
mă cîntăream.
În dreaptă cumpănă ajuns
la greutatea grîului
cu teamă și plăcere
am văzut cum sacul
se ridica încet
din dreapta calului,
urca tăcut
și slab către spinare
pînă-a căzut
cu mine la pămînt.
Tăceam ca brazda peste grîu
în timp ce tatăl meu gîndea :
– Acuma tragi cît o cîmpie !

Cenușă

Ca de lumină,
Coada unei comete,
Dintr-un loc absolut ascuns –
În trombe lungi
Pămîntul se eliberează de timp,
Eternitatea se înviorează
Cu valuri proaspete de moarte.

Oricînd ea vine

Trecurăm deci de tinerețe
și ochii mei și carnea mea
au început a se-ntrista
de liniște, dar cu tandrețe,

o, voi instincte, voi, altețe,
loviți de ceruri inima
fiintei mele ce-ar zbura
oricînd Ea vine să mă-nvețe

un fraged grai ca noua rană,
știința toată c-o privire
de foc și flori, contemporană
cu norii albi de nemurire
și fulgerul de fericire
cu metafizica lui hrană.

Desen de Luminița Tudor

Sîngele

Cea mai adîncă patrie
e sîngele,
pustiurile lui
adăpostesc departe
în văzduh
păsări cu glasul dulce,
plin de somn –
ținute vii în clonțul
ulilor de pradă,
un om cu paloșul în sus
încremenit
deasupra fratelui care imploră,
și pe un fir subțire
țiuind
pînă la cea din urmă stea,
într-o balanță strîmbă
stau toate faptele
tînjind să se-mplinească
la primul semn adînc
din noapte.

La noi

Nu pun dispret nicicînd pe nime
dar eu îmi părtinesc poporul,
oricum ar fi – el e izvorul
și steaua fixă de vechime ;

el a slujit o albăstrime
ce colorează viitorul
c-un fel mai cosmic în decorul
vieții popoarelor sublime.

La noi un om e ca o casă,
pe deal o casă-i ca o țară
și țara seamănă c-o masă

a cerului înalt de vară
unde luceafărul coboară
să-și ia lucirea ne-nțeleasă

Grijă

Acum îmi dau mai bine decît oricine seama
ce arhetip e tata și ce durere, mama,
ce-adînc izvor un frate, ce rîu de lacrimi sora,
voi da eu poate seamă de viața tuturora ;
decît oricine-mi pare că-s cel mai vechi părinte
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte
și te topești privindu-i atît încît mă doare
gîndul c-asemeni nouă ei vin dintr-o rînsoare ;
în timp ce ei vor crește – noi ne vom face mînimi
și albi de setea apei din vînt, din ochi și inimi ;
decît oricine știu eu mai bine un cuvînt
ce ne ținu de fragezi în poala lui – pămînt,
pe care-l răscolură duse de vînt și soarte
popoarele bolnave de spațiu pîn-la moarte,
de ne-am trezit în limbă cu un proverb păgîn
în care apa trece și pietrele rămîn ;
cînd ard în brațe-mi puii ca focurile sfinte
în capul meu istoric se leagănă morminte,
de-aceea-mi dau mai bine decît oricine seama
de ce vechime-i tata, și suferință, mama,
ce-adînc izvor – un frate, ce rîu de lacrimi sora,
îmi dau eu bine seama de viața tuturora.

Celălalt soare

Oricît de lungă ziua,
șaptezeci de ani –
părinții înhămați la snopi
prin ariile unui veac întreg
îi văd cum pierd
din ceas în ceas puterea,
dar umbra celui mai înalt copac
din lume – Datoria
le răcorește fruntea ne-ntrerupt
cu cel dintîi
și trist curaj
pe podul plin de roade
al pămîntului.

POEME DE GEORGE ALBOIU

Poetul și patria

Răsari prin cer tu viață fără-de-moarte
iar pe pămînt o clipă dezmiardă muritorii
și Patria privește-mi-o. Noi de atîta timp
deschidem ochii fără marginai să te putem cuprinde
și tot de-atîta timp sînt nedormiți poeții.

Cît de întinsă-i neiubita carne
a viilor și-a morților, sub raza ta cea mare
tresare luminînd grădinile cu trandafiri
și gloria și lacrima – aștri în seară gemeni
le urcă-n vîrful nopții neasemuit Poetul

Căci mare este teama de moarte, dar mai mare
ești, Patrie, tot ce în cer răsare
și pe pămînt apune doru-ți îndoplecă
iar lacrima și gloria
îm veci cu poeții tăi le împarți.

Viziune cu zece vulturi

Zece șerpi aleargă pe cîmp,
se tîrăsc în galop,
troznesc din cozi ca din bice
șuieră haiducește.
Deasupra lor, la mare înălțime, zece vulturi
poate ultimii
cu pliscurile agățate de solzii lor
cu aripile legate de cele zece unduiri de pe pămînt
cu ochii și cu sufletele ancorate în dulceața veninului
de jos.
Deci zece vulturi sînt trași la edec,
sînt tîrîți pe cer
sînt anexați cu zece lassouri secrete
și sînt duși.
Sînt duși într-un fel nemilos, cu o viteză amețitoare
cu viteza sacrificiului, cu viteza melancoliei,
cu viteza gloriei.
Zece șerpi se tîrăsc în galop pe cîmpie
și trag după ei la mare înălțime
zece zburătoare de înaltă clasă, zece suflete.
Și urechea prinde zece țipete de vulturi căzuți pradă
zece zboruri înghițite de zece tîrîșuri.

Antichități

Pe cîmpie duce-m-aș
să mă uit prin iarba mică
cum rămîne singurică
o lumină de oraș.

Ciorbă aș minca, de pește
cu trei crapi și-un mare somn
cînd tot cîmpul ca un domn
lîngă foc se odihnește.

Aș bea apă din căldarea
unui puț rece ca luna
cînd necheazā iar nebuna
iapă să mă ia călare.

Cînd nimic nu se dărîmă
nici prezent, nici amintire
cînd pe lîngă cimitire
trece trenul ca o rimă.

Zburătorul

Cîmpule,
cine să știe
de ești cîmp
sau ești cîmpie ?
Cîmpule,
vară de vară
mi-ai pîndit
sora pe-afară
Și ai prins-o
cînd dormea
și-ai crescut
încet pe ea
și-ai lăsat-o-n
moarte grea.

Hamlet obosind

Eu m-aș așterne prin ierburi, m-aș culca
aș muri dar aseară am văzut
cum umbra mamei mele trecea
pe cărarea bătută purtîndu-mă
în pîntecul cu fiare-ncercuit.
Cînd oare trecînd alături în seara plînsă
o voi vedea din nou plutind pe cărare,
mama mea goală pe dinăuntru ca un fluier.
Iar eu pe mine avîndu-mă să mă pot culca
pe iarbă să pot muri obosit cum sînt
în această cîmpie fără de sfîrșit.

Pactul și urmările lui

Fără margini era
și adîncă marea
nimic nu murea :
apropierea în zori
sau în seri depărtarea.
Cînd un singur dor
dor de muritor
mă-ndemna :
Peste abis
amîndoi să plutim
tu cu ochi închiși
eu cu ochi deschiși.
Dacă tu-l deschizi
noi ne prăbușim,
dacă eu-l-închid
nu ne mai zărim.
Fără margini ea
și streină marea
nu știu cum s-a-ntîmplat
cine a-ncălcat
legea sau visarea
pentru că spre seară
cădeam în abis
în fricosul abis
țineam ochiu-nchis
și n-am mai știut
dacă dorul
mai zbura lîngă mine
sau era departe
printre lumine
după ce pierduse
în văi muritorul...

Enigmă

Căci jos printre ierburi
o pasăre rară
în cuibu-i clocește
trei goluri de ceară
și țipătul ei
ne înțeapă spre seară.

Opt versuri

Se lasă seara ca o atitudine cosmică
pe toți cei adormiți îi mai adoarme încă.
Mașini somnambule creează singurătatea din mers.
Cînd cîinele nostru deșteaptă cîmpia și o miroase
orașul sună ca un clopot de ciment.
Ca și seara trecută bunicul nu mai e.
Cîmpia se deschide
și-o bivoliță intră ca un doliu-n răsărit.

Nașterea lui Orfeu

Atîtea veacuri nici o fiară
n-a stat la pîndă să-și atingă prada.
Sufletul meu se bucură cînd tremură de singurătate
vîrful muntelui
dar la un veac un bolovan se prăbușește
cît capul unui om și am știut
că sus se dă o luptă.
Iar dacă așteptarea mea naște cîrduri
de corbi albaștri pe cerul zadarnic
asfințitul acesta îmi spune :
unde obosește gîndirea începe cîntarea.

Un bulgăre cît un cap de om

Pentru cei care văd în ceața noroioasă
a giganticei toamne, în mijloc un munte
crescut desparte gemînd cele două
Cîmpii Eterne.
Pe o cîmpie veșnică zi
dincolo veșnică noapte.
Pe una se scutură soarele alb
pe alta soarele negru se scutură.
Strîmtele trecători doar sufletele
lasă să curgă printre ele.
Și Dorul mișună la poale de munte
ca un cîine care a pierdut urma stăpînului
se așează în două picioare și urlă adînc
pînă cînd vîrful muntelui cîndva tremură
și un bulgăre cît un cap de om
cade de sus bolborosind
pe Cîmpia Eternă.

Femeile pămîntului

Plecau oamenii noaptea
la femeile pămîntului îngropate pe cîmpuri
cu sînii doar afară, învîrtoșați
îngurguiați de rouă turburată.
Se aplecau pe cîmpuri și săpau
cu sîngele palmelor făcut cuțit nerăbdător.
Fiecare voia să-și scoată din glii o femeie
vie, acoperită de pămînt sănătos
și să și-o ducă acasă.
Frunțile murmurau tăcere brobonată
și tremurau izbite de-un sărut
cît o frunză care s-a înecat c-un bolovan.
Se săltau apoi obosiți –
zei negri într-o conjurație a nopții
și plecau purtînd pe-ncovoiatul umăr
cîte o femeie a pămîntului
care pînă acasă își dădea sufletul.

RECURS
în procesul lui Horea (I)

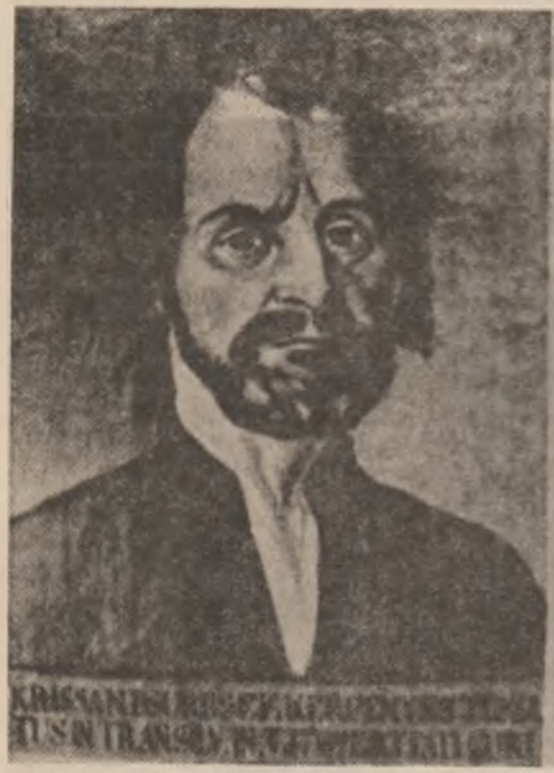

Motivație prealabilă

Imaginea pe care o avem astăzi despre un proces penal presupune o confruntare juridică publică intre acuzator și acuzatul pus în situația de a se apăra, care se desfășoară în fața unei instanțe constituită conform legii de organizare a justiției — presupune o sentință întemeiată pe probele administrate în proces și motivată juridic, față de care cel nemulțumit poate declara o cale de atac (apel, recurs), prin care să determine reexaminarea procesului.

În perioada la care ne referim lipseau unele aspecte prin care se asigura contradictorialitatea proceselor, dreptul la apărare și exercitarea controlului judiciar superior — mai ales în procedura statarială — dar totuși, aceste principii erau deja afirmate.

În anul 1785, cind a fost anchetat și executat Horea, codul penal în vigoare în Imperiul austriac era „Constitutio criminalis Theresiana", ale cărui dispoziții se caracterizau printr-un formalism excesiv, printr-o procedură greoaie și trenantă.

Sub aspectul instituțiilor sistemului probator, acuzația adusă inculpatului se considera dovedită fie prin mărturisirea acestuia, fie prin depoziții de martori.

În conformitate cu articolul 32, paragraful 2, mărturisirea acuzatului trebuia să fie clară, lămurită, amănunțită, temeinic judicioasă și constantă ; ea era considerată „regina probelor", mijlocul de dovadă suprem și indubitabil. Pentru obținerea ei, Codul therezian prevedea folosirea torturii, reglementind cu minuțiozitate diferite moduri de torturare a anchetatului, avind incluse în text chiar și planșe „explicative".

În anul 1778, deci înaintea anchetării lui Horea, împăratul Iosif al II-lea a abrogat tortura ca mijloc de smulgere a recunoașterii inculpatului. Dar, ca mai toate reformele sale, și aceasta a intimpinat rezistența Guvernului Transilvaniei, care în 8 ianuarie 1788 a propus împăratului ca : „...pînă cind locuitorii Transilvaniei nu vor deveni mai culți și mai civilizați, ar trebui să se păstreze cel puțin forma mai ușoară a torturii și a pedepsei cu moartea". (Cf. Wilhelm Brukner. Die Reorman Kaiser's Iosif II in Siebenbürgen, Jena, 1347, p. [illegible]). Intervenția Guvernului transilvan nu a putut eluda voința Împăratului, ci, dimpotrivă, față de Ordonanța Guvernului din 10 martie 1778, care incerca să mențină tortura pentru cazurile „extraordinare", cind se putea pronunța pedeapsa cu moartea, cit și „tratarea cu bețe" a bănuiților, a intervenit cu energie, la data de 27 august 1783 adăugind la cele prevăzute anterior : „În viitor cel bănuit de infracțiune nu este voie nici prin bețe să fie constrins la mărturisire".

Astfel, în momentul deschiderii anchetei împotriva lui Horea, tortura fiind desființată, mărturisirea anchetatului nu putea fi obținută decit printr-un interogator luat conform art. 31 din amintitul cod, care în paragraful 36 recomanda celui care conducea instruirea cazului să fie atent la reacțiile și gesturile interogatului, dar prin alte paragrafe îi interzicea să pună întrebări care cuprindeau neadevăruri sau inducerí în eroare, sau să îi promită ușurarea pedepsei în schimbul mărturisirilor făcute. În timpul interogatoriului se putea proceda la confruntarea cu martori și la prezentarea de corpuri delicte. Obținerea mărturiei în acest regim depindea în mare măsură de valoarea anchetatorului, de strategia după care își structura și grada întrebările, de modul în care utiliza confruntările și înfățișările de corpuri delicte. În cazul nostru, după cum vom vedea, anchetatorul lui Horea a desfășurat o adevărată artă a interogării, cu uimitoare gradații, „rupere de ritm", „învăluiri", introducere în joc a martorilor și corpurilor delicte în „momente cheie", culminind cu adevărate apeluri patetice, dar fără succes...

În lipsa mărturisirii, dovada acuzației se făcea cu martori fiind suficiente două depoziții concordante, pentru a se considera atestată o împrejurare semnificativă. Pe acest tip de dovadă s-a sprijinit „sentința" pronunțată împotriva lui Horea.

Conform codului amintit, în timpul instrucțiunii (anchetei) acuzatul nu putea fi asistat de avocat, dar după terminarea acesteia i se asigurau trei zile pentru a-și formula apărarea. Vom vedea că Horea nu a avut apărare, ci numai invitația de a se apăra.

Împotriva sentințelor exista calea de atac a recursului, care trebuia să fie declarat în termen de 48 de ore (nu și în procedura statarială, unde sentințele pronunțate erau definitive). Cu toate că Împăratul sistase procedura statarială, Horea nu a avut la dispoziție nici o cale de atac.

Alexandru Chercheș : „1784" (Ulei pe sticlă)

Considerind judecarea lui Horea un eveniment de o deosebită însemnătate, Împăratul a extras cazul din jurisdicția organelor firești (ale Comitatului Alba), încredințindu-l comisiei pe care a instituit-o în vederea anchetării cauzelor răscoalei și a luării măsurilor pentru liniștirea ei. Această comisie a [illegible], dar, în sensul adevărat al cuvintului „judecată", nu a organizat o dezbatere. Este de menționat că și în timpul interogatoriului Horea nu s-a apărat, nu a combătut nimic împotriva actelor ce s-au încheiat, nu a solicitat probe, ca și cum ar fi știut că totul era zadarnic. Și așa și era, din moment ce hotărîrea care s-a pronunțat în urma anchetei efectuate fusese ordonată cu mult înainte de către împărat.

În afară de faptul că a fost o sentință ordonată încă înainte de începerea anchetei, deci nu a fost pronunțată de către instanța [illegible] în acest scop decit formal, ea conține atit erori în motivarea stării de fapt, cit și greșeli de încadrare juridică. Dar, neexistind contradictorialitate procesuală, nimeni nu le-a invocat, și nici nu le-ar fi putut invoca, din moment ce anchetatul a fost executat, iar cale de atac nu a existat.

Astfel, ceea ce numim „procesul" lui Horea a fost o anchetă secretă făcută de o comisie administrativă, în fața căreia acuzatul nu s-a apărat (decit printr-o constantă negație), finalizată printr-o sentință și execuție ordonată de către împăratul Iosif al II-lea : deci nu a fost o hotărîre pronunțată, ci „ordonată", anticipată și fără posibilitatea de a fi recurată.

[illegible] de aspectele juridice care se cuvin a fi detaliate și subliniate, pentru mai exacta înțelegere a momentului crucial, final, din viața eroului, analizarea comportării lui ca acuzat — în această situație — este în măsură să relieve în plus trăsăturile de demnitate, măreție, abnegație și înțelepciune care îi conturează personalitatea.

Desigur, atit „laturile" hotărîrii imperiale în privința lui, atitudinile diverselor forțe și pături sociale, ale personalităților timpului, ale tovarășilor săi de luptă și suferință, cit și, mai ales, a sa, nu pot fi înțelese fără reamintirea unor aspecte ale marii răscoale țărănești al cărei exponent a fost.

Aceasta ne va permite și să „rejudecăm" astăzi, în lumina semnificațiilor mari și nepieritoare ale eroului, faptele sale — ale eroului [illegible] comisiei imperiale de anchetă s-au considerat [illegible] în raport cu morala clasei căreia îi aparținea, fiind „apel" la judecata viitorului.

Spectacolele tragice și vizita imperiala

Nu se poate spune că împărăteasa Maria Tereza nu a fost o mamă grijulie. Astfel, în anul 1773, cind fiul ei, care era coregent din anul 1765, se pregătea pentru vizita pe care dorea să o facă în Transilvania, a poruncit guvernatorului ca să curețe drumurile de stîrvurile celor executați cu ștreangul, cu roata și cu țeapa. Măcar în timpul drumului să fie scutit de groaznicele spectacole ale terorii nobiliare.

De vreo două secole aceste spectacole ale groazei deveniseră caracteristice pentru modul în care magnații țineau sub inumană teroare marea masă a țărănimii. Chiar cronicarul Ștefan Szamoskozi, care în paginile sale a vărsat multă ură și venin la adresa iobagilor, la un moment dat a fost obligat să recunoască faptul că aceștia erau pedepsiți cu cele mai aspre pedepse, fiind spinzurați, legați de butuci, tăiați cu securea, atîrnați de cîrlige, pentru orice vină, iar în alt pasaj că „Peste tot, spînzurătorile, butucii, securile, cîrligele, furcile și toate lemnele de osîndă mai mult erau pline de români". În același sens scria și cronicarul sas Ioan Fuchs : „Nu căuta nimeni la milă, nici la sărăcia plebei celei mai tînguitoare, nici la dreptate, ci făcea fiecine ce voia. Fiecare era craiu sau principe. Și cei mai [illegible] nobili deprinseseră tirania și răutatea asupra sărmanilor țărani". (Cf. Ștefan Pascu, „Mișcări țărănești...", în Studii și Materiale de Istorie, V.I., 1950).

Și să nu ne mire că drumurile erau pline de stîrvurile condamnaților la moarte, din moment ce „Aprobatele" în Partea a III-a, Titlul 61, art. 2, conțineau prevederea că răufăcătorii prinși asupra faptului trebuiau să fie spînzurați, fără ca hotărîrea să fie susceptibilă de apel, magnații fiind cei care stabileau care erau faptele considerate „rele", cine puteau fi considerați „răufăcători" și dacă a existat sau nu „flagrant delict", iar hotărîrea dată de ei era definitivă.

„Spectacolele" teroarei și abuzurilor erau însă mult mai variate și ne-ar trebui multe pagini spre a le descrie, astfel că ne vom rezuma la citeva exemple din perioada premergătoare primei vizite a lui Iosif al II-lea în Transilvania. Cu prilejul unei cercetări făcute de autorități, în scopul stabilirii motivelor pentru care iobagii din Țara Făgărașului își părăsesc satele fugind peste graniță, în afară de stabilirea faptului că nobilii pretindeau de la ei prestații de muncă fără limită, se consemnează mărturisiri referitoare la execuțiile silite asupra sărăciei lor, dintre care reținem : „Solgăbirăul și el dă peste măsură libertate executorilor să ne chinuie, să ne închidă iarna în coteţul porcilor, cum ne-au și închis în citeva rinduri și acolo ne-au stropit cu apă rece și nici atit n-au îngăduit să ne aducă de mîncare. (...). De multe ori s-a intimplat că ne-au silit să jucăm desculți, flăminzi și setoși și dacă n-am vrut, ne-au bătut (...) ...pe unii din satul nostru îi legau ghem și așa îi rostogoleau și așa îi chinuiau...".

Iată și citeva spicuiri din declarațiile culese în anul 1750 din satele din ținutul Beiușului, care aparțineau Episcopiei romano-catolice din Oradea : „...Nu sint destul 24 de haiduci ca să poruncească și să mine sărăcimea ziua-noaptea la slujbele de tot felul, ci domnii noștri țin încă cinci juzi mai mari... aceștia ziua-noaptea umblă cu haiducii prin ținut, mănîncă, beau, trag de pe sărăcime, înjură, terfelesc pe juzii sătești... Acești juzi, cind sărăcimea e la muncă domnească o înjură, o bat fără milă (...). Acum judele mare Grajczár (înlăturat odată pentru excesele sale) și-a ciștigat din nou slujba de la prefectul domeniului și umblă cu acel haiduc ucigaș (înlăturat și acesta și întemnițat fiindcă ucisese două femei și doi copii) la execuții și chinuie oamenii. De la cercetare pînă acum a bătut opt și judele împreună cu el pe un bătrîn de 80 de ani cu numele Manea Luca din Hîrșești l-au legat cu picioarele în grindă și, trăgînd hainele de pe el, l-au bătut gol cu biciul. Tot așa și pe o femeie strîmbă, ca de vreo sută de ani, au bătut-o goală. Și i-au pus de frică să joace, deși atunci își aveau plătită darea...".

Dintr-o plîngere a minerilor din Bucium, din septembrie 1777, se desprinde „spectacolul" pe care îl organiza trimisul din Abrud pentru strîngerea dărilor, care îi cufunda în apă legați ghem, le punea friu la nări și la gură să nu poată respira, îi spînzura cu bolți de chică sau de mîini. (Cf. David Prodan, op. cit.).

„Înalta față împărătească" trebuia să fie scutită de vederea spectacolelor groazei care erau specifice terorizării populației înrobite de o mînă de potentați — în Transilvania erau 263 de mari magnați și 4 324 de nobili cu posesiuni funciare —, dar cu toate măsurile luate, coregentul, sosit într-un impresionant convoi de elegante trăsuri, nu s-a ferit să străbată lungi porțiuni de drum călare și, mai ales, nu s-a sfiit să se oprească în mijlocul oamenilor, să le primească plîngerile și chiar să intre în casele lor.

Conrad de Heydendorf, protonotarul Mediașului, care l-a însoțit în timpul vizitei prin scaunul său, scrie că ar fi primit 19 000 de plîngeri. Chiar dacă această cifră este exagerată, cu siguranță asupra Împăratului s-a revărsat un continuu val de plîngeri, iar imaginea cea mai des trăită a fost aceea a vederii celor mai asupriți oameni din imperiu, în genunchi, implorîndu-l și adresîndu-i plîngerile. Protonotarul amintit mai sus descrie una dintre aceste scene. Un iobag cu cămașa plină de singe, în urma bătăilor primite, i-a prezentat plîngerea iobagilor sași din Boian, care relata că : „Domnul nostru contele Nicolae Bethlen ne ruinează cu totul cu munca cea multă. De multe ori trebuie să-i lucrăm săptămîna întreagă. De mîncare totuși nu ne dă, dar bătaie luăm de la prefect degeaba aproape în fiecare zi, oricît am lucra".

Iosif al II-lea a putut să își facă o idee destul de clară și asupra modului în care se aplicau în Transilvania reglementările legale privind relațiile dintre nobili și iobagi. Astfel, de exemplu, el a constatat că prevederile în sensul că iobagul este dator domnului său trei zile de muncă cu vitele, sau patru cu brațele, a fost aplicată în sensul obligării iobagului ca pe săptămînă să slujească domnului său patru zile cu brațele și trei cu vitele ! Peste zece ani, adică în 1783 — cind era deja împărat din noiembrie 1780 — Iosif al II-lea a mai făcut o a doua vizită în Transilvania și cu acest prilej a putut constata că și măsurile luate de el pentru îmbunătățirea situației iobagilor au rămas tot fără efect practic, datorită abuzurilor și atotputerniciei aparatului administrativ și a nobilimii de aici.

Vizita sa a produs însă o deosebită impresie în cugetele și simțămintele celor asupriți. Heydendorf scrie că Împăratul, „prin manifestările sale preamilostive" pe cei oropsiți, „plebea", cum scrie dinsul „de tot a uimit-o". Prin prezența și comportarea sa a conturat în fața asupriților ideea că și deasupra domnilor lor există o autoritate. Că există adică șansa limitării abuzurilor acestora, că există un for suprem care are în vedere și dreptatea și interesele lor. Țăranii au putut intui că în optica conducătorului suprem al statului ei trebuiau să fie recunoscuți ca acea parte a populației care produce toate bunurile, care suportă dările, care alimentează armata cu soldați și își varsă singele pe cîmpurile de luptă, în timp ce nobilimea fiind scutită de dări, trebuia să apară ca o pătură exclusiv consumatoare, parazitară. Astfel, vizita imperială, în afară de faptul că a revigorat speranța în posibilitatea unor reforme obținute prin bunăvoința și intervenția Vienei, a pregătit și terenul pentru ca atunci cind răscoala lui Horea s-a declanșat sub afirmata aprobare imperială, această susținere să pară verosimilă. Dar iobagii vor constata că drumul Vienei a rămas — în bună măsură — tot înșelător, și că nici chiar un împărat luminat și binevoitor, care era înclinat sincer să le asigure situația, nu putea depăși limitele reformismului său programatic și nu putea trece de partea lor în situația unei confruntări deschise cu aparatul administrativ și cu nobilimea.

Emil Poenaru

Din volumul în pregătire „Dosare semnificative".

george chirilă

Mai pot fi văzut

ca o așteptare inadmisibil
de lungă
ca o promisiune
ca o pierdere
fluviul meu singerind lunecă

mă orbește
și mă intunecă
steaua de la marginea serii

mai pot fi văzut mai pot fi auzit
veșmintele imi sint
incă intregi
simțurile celelalte la fel

doar urmele vechilor răni
doar fuga ta neanunțată
spun de un veac în marginile-i reci

Uimită

ne topisem, mai știi ? intr-un joc
seara tirzie
satul de pescari scufundat
ca un ochi in intuneric
ca un vierme in fruct

și totuși
intr-o clipă
ți-am strigat :
– hai să mergem
incotro va fi voia destinului

m-ai privit uimită
de parcă aș fi vorbit
o limbă străină

Cintec mut

stingaci pașii prin nisipul
mării care nu ne aparține
seceri cu surisul stele căzinde
pentru noi ? pentru mine ?

o barcă legată de țărm
ca un suflet fără stăpin
imblinzesc singur valuri
de ce mă mai rogi să rămin ?

Tu dormi?

vai, cum mai biciuie chinul
totul in preajmă
n-ai ochi să-l privești pe cel
fără cuvinte
impletindu-ți
imnuri nocturne

in fereastra templului
unica rază
mistuind
căile pină la mine
tu dormi ? dacă nu, de ce
taci ?

De piatră

mi-e frică să sui scara
invizibil trasă de un păianjen
la seara jumătate

mi-e teamă să aplec ramul
de măslin
pină la buza
urciorului insetat

și totuși iți ating
un genunchi
iți spun vorbe de leac
și totuși

rămii de piatră
pe care țărm ? din care veac ?

Străina

De nu știu unde venea cu lumina
adinc tăinuită in simțiri
venea cu muzica sevei in rădăcina
pavilionului ocrotind trandafiri
venea cu o cabrioletă, nu vă mirați,
trasă de vulturi impărați
cine ești ? am strigat, și de cind
iți rotești, ca tigresă, privirea, felina ?
– Am venit să te pierd,
să te vind,
deschide-ți inima :
sint Străina !

teatru

t

În căutarea extraordinarului

Ion D. Șerban este unul din puținii dramaturgi care se mențin mereu în atenție și în actualitate. N-aș zice că, neapărat, acest lucru se datorează inaderenței sale la mode. Ba dimpotrivă, chiar, textele probează convingător că autorul lor e în bună cunoștință de cauză de ceea ce se petrece în lumea teatrului, de la noi și de aiurea. Dar, ca un om ce judecă matur, Ion D. Șerban își cerne cu sită deasă entuziasmele. Dacă ar fi să-l situez în mișcarea străzii, l-aș vedea ca pe un om ce nu își pierde capul din pricina pantalonilor „trapez", „morcov", „burlan". El îi preferă pe cei drepți, niciodată supărători, indiferent de schimbarea zilei. Lipsă de imaginație ? Nicidecum. E umorul fin al omului care *știe* că, în cele din urmă, ceea ce contează este, totuși, capul. Există dramaturgi snobi, desigur, mirarea ar fi să nu fie. Există subiecte de un convenționalism supărător. Există dramaturgi cu o poziție civică de o banalitate, de un conformism supărător. Ion D. Șerban, cum mai spuneam și cu un alt prilej, e unul dintre creatorii foarte atenți la actualitate, din care se pricepe să aleagă ceea ce e peren. El nu face pamflet, conștient că astfel și-ar diminua mult mesajul pieselor sale. Nu intră în polemici mărunte, personajele lui nu împart globul cu ranchiuna rataților care, în jurul halbelor de bere ireparabil își aruncă sfidarea neputinței lor. Eroii lui Ion D. Șerban caută să se justifice ca oameni, cu tot ce implică o asemenea misiune. Am zis misiune, căci oamenii trebuie să fie conștienți că această calitate e, printre altele, apanajul lor. Altminteri nu ne-ar rămine decit să ne considerăm lupi, și să trăim ca atare. Personajele lui Ion D. Șerban provin din medii diverse, intilnim în piesele lui muncitori, dar și intelectuali, oameni de acțiune dar și firi meditative, tineri, dar și virstnici. Dramaturgul călătorește prin viață lejer, cu bonomie și înțelegere față de sine și față de semenii săi.

Neîndoielnic, Ion D. Șerban a avut noroc, și mai ales s-a priceput să nu-i dea norocului cu piciorul. Remarcat de Ion Șahighian, lăudat de Ion Marin Sadoveanu, iar mai apoi în trainică prietenie literară cu regretatul Horia Lovinescu și cu teatrul *Nottara*, dramaturgul se va fi simțit în largul său, stimulat și încurajat pe drumul devenirii sale, așa cum, de altfel, ne-o demonstrează prezența sa marcată în lumea teatrului românesc contemporan. Jucat în București și în provincie, interpretat la radio și televiziune, Ion D. Șerban a devenit un nume, un autor de succes de critică și de public. E un fapt că ori de cite ori i se anunță o premieră, dramaturgul este așteptat și primit cu interes, cu simpatie, cu plăcere.

Volumul de față, „Pensiunea doamnei Olimpia" (inspirat titlul cărții), apărut în seria de *teatru comentat* a editurii *Eminescu*, cuprinde 7 dintre piesele cele mai bune ale dramaturgului : *În căutarea extraordinarului*, *Hotelul astenicilor*, *Carambol*, *Pensiunea doamnei Olimpia*, *Cura; de vinzare* (51 %), *Reprezentația (Regula jocului)*, *Călătorie in doi* și texte critice de Valeriu Râpeanu, Ion Șahighian, Margareta Bărbuță, Al. Andrițoiu, Radu Beligan, Radu Popescu, Ovidiu Constantinescu, Traian Șelmaru, Marius Robescu, Ion Dodu Bălan, Dinu Săraru, B. Elvin, Mihaela Tonitza-Iordache, Olimpia Arghir ș.a. Să încheiem cu un citat din *Cuvintul inainte* al lui Horia Lovinescu : „După o activitate de vreo 25 de ani, după numeroase piese jucate pe multe scene ale țării, după zeci de scenarii pentru Radio și Televiziune, după numeroase premii, publicarea acestui volum este nu numai un act de dreptate literară ci și de echitate pur și simplu".

Viorel Știrbu

televiziune

tv

Septembrie în filme

Odată cu toamna răsfoim din ce în ce mai des și cu mare plăcere „cartea naturii" a lui Satmari, auzind cum boncăluiesc cerbii și se vaietă cu țipete scăpate fazanii ; oamenii uriți, paradoxal, n-au ce căuta în pădure ; broscoii, mai ales, cu orăcăitul lor turbat care parcă le iese din ochii bulbucați trebuiesc alungați din liniștea lui septembrie, luna pe care eu aș declara-o dacă nu românească, măcar bucureșteană. A început anotimpul gospodarilor, a oamenilor modești care își fac singuri de toate, care aleargă fără zgomot după ce le trebule, care-și adună acum, de pe cîmp, din vii și din livezi, roadele muncii de peste an. M-am gîndit, de aceea, că nu-i prilej mai potrivit decit acum pentru a scrie despre una din cele mai modeste redacții t.v. (continui s-o numesc așa, fără nici o intenție, deși între timp a fost studiou de film și acum este secție) redacția de film, modestă și harnică timp de, iată, aproape 15 ani. Puțini dintre noi știu că datorită ei, de fapt datorită micului ei colectiv condus de Victoria Marinescu, am văzut de-a lungul anilor multe din filmele artistice, documentare și de animație care ne-au plăcut. În bilanțul pozitiv al acesteia pot fi trecute și serialele mai bune sau mai rele, oricum imposibil de ignorat, **Lumini și umbre**, **August în flăcări**, **Independența**, **Cireșarii**, **Toate pînzele sus** și, azi, **Eroii nu au vîrstă** și **Racheta albă**. Tot aici se înscriu **Cartea naturii**, **Muntele**, **Song**-ul și alte mici bijuterii cinematografice realizate în studioul propriu-zis al televiziunii sau cu concursul Studioului de la Buftea. Între realizările recente ale studioului de film t.v. (așa apare, și e bine, pe generic) se numără ultimele două premiere ale sale : **A doua variantă** (după „Al cincilea as" de Rodica Ojog Brașoveanu, regia Ovidiu Ionescu, imaginea Aurel Kostakievicz, redactor Nadina Rudeanu, interpreți Ion Caramitru, Ioana Pavelescu, Costel Constantin, Radu Dunăreanu ș.a.) și **Lansarea** (scenariul Ilie Tănăsache și Dan Necșulea, imaginea Constantin Chelba, redactor Vasile Alecu, interpreți Virgil Andriescu, Traian Stănescu, Elena Albu, Mircea Albulescu, Sebastian Papaiani ș.a.). Amindouă filmele, tematic foarte diferite (ceea ce este pozitiv), au fost reușite, regizorii arătindu-se a fi buni profesioniști, fără scăderile cu care ne-au obișnuit unii de la „case" mai mari. De altfel, nu ne miră, date fiind precedentele filme și seriale, solid construite, excelent susținute de echipe de actori de primă mînă. Sigur, defecte, stingăcii, ezitări pot fi găsite, dacă le cauți cu orice preț, însă, cum nu acestea sint dominante, dimpotrivă par, în întreg ansamblul, insignifiante, nu le voi lua nici eu în seamă. Important este că fără gălăgie, fără angajamente răsunătoare și fără promisiuni exagerate, televiziunea și-a creat o „casă" de filme proprie, oricind comparabilă ca producție și calitate cu cele ale cinematografiei. În această „casă" în care se lucrează de multe ori mai mult cu inima și cu sufletul, ca acasă, au văzut lumina micului (dar și marelui ecran, citeodată), filme cu nimic mai prejos decit celelalte, aș îndrăzni chiar să zic, mai bune, unele dintre ele, filme care au rulat în acest vast cinematograf de casă în care „intră" zilnic milioane de oameni mereu dornici să înțeleagă și să se bucure de a șaptea artă.

Iulian Neacșu

Victoria necesară

dumitru matală

Cînd am venit aici pentru prima dată, sînt o grămadă de ani de atunci, era, tot așa, o iarnă ca asta, doldora de de zăpezi, ca-n ilustratele care ne urează sărbători fericite. Poate de aceea am și remarcat-o pe asta, din cauza analogiilor ei cu cea de atunci, ori poate pe aceea o caut eu mereu, în fiecare iarnă mai răsărită — uite, vezi, dacă m-ai soma să-ți răspund exact, ca la carte, cred că n-aș fi în stare. Nu mai știu nici dacă era, ca acum, în februarie, ceva mai devreme probabil, ori ajunsesem în martie deja — sper că nici asta n-are prea multă importanță. Nu de alta, dar e posibil, în cele din urmă, să număr și anii zburați, să descopăr o cifră rotundă și să cred eu însumi, apoi, că m-am apucat de scrisoarea asta ca să comemorez în chip festiv împlinirea a douăzeci sau două sute de ani de atunci. Chiar pînă acolo parcă n-aș vrea nici eu să mă întind cu pretextele. Așadar : cei cîțiva kilometri de la gară pînă la marginea comunei, cîmp deschis, eliberat de recoltele din alte anotimpuri, i-am parcurs de bună seamă pe jos. La prima mea poposire pe aceste meleaguri nu era nevoie să mă întîmpine cineva ; n-avea nimeni de unde să știe cu ce misiune veneam în comună și nu dădusem nici telefon de la raion, așa cum aveam s-o fac mai tîrziu deseori, ca să cer o căruță, nu din comoditate sau boierie, ci pur și simplu din motive de securitate elementară. Pînă una alta, eram un necunoscut, eu pentru toți cei pe care îi întîlneam pe ulițe și mă grăbeam să le dau bună ziua fiindcă aflasem că așa se obișnuiește la țară, ca și toată așezarea aceea distantă, poate deja ușor ostilă, pentru mine. Mărșăluiam pe ulițe ca un ostaș în patrulare, cu o siguranță demonstrativă, nu voiam să întreb nimic pe nimeni, încredințat că pentru ceea ce căutam eu mă pot descurca și singur. În mîna dreaptă, valiza grea, de lemn, îmi dislocase de mult umărul, însă nu voiam nici s-o mut în cealaltă mînă, ca nu cumva să-mi trădez oboseala sau cine știe ce altă slăbiciune. Sub picioare, zăpada scîrțîia ritmic, strivită de tălpile bocancilor mei, cazoni și ei, în vreme ce localnicii cu care mă întîlneam păreau că zboară, alunecau fără să atingă pămîntul, fiindcă zăpada nu scotea nici un geamăt la trecerea lor. Asta m-a și descumpănit o vreme, nu izbuteam deloc să descifrez misterul, pînă cînd mi-am dat seama că erau, toți, încălțați cu opinci, iar de aici am extras cel puțin explicația, dacă nu și cauza propriu-zisă.

Așa cum am presupus, am găsit și singur, fără să bîjbîi la întîmplare, ceea ce căutam. De cînd e lumea, în orice comună, primăria, biserica și școala sînt puncte de reper inconfundabile, fiecare cu locul ei bine delimitat în harta geografică și spirituală a localității. Astăzi, firește, sînt mai multe, s-au mai născut instituții noi, nici satul nu mai este așezarea patriarhală de altădată, însă cele trei entități și-au păstrat autoritatea intactă, temeinic împlîntate și în actualul peisaj. Înăuntru, m-am orientat iarăși rapid unde putea fi biroul primarului și numai acolo, după ce am închis ușa în urma mea, am lăsat în sfîrșit valiza jos, cu o precauție trezită nu de grija pentru prețiosul ei conținut, ci de teama că o voi scăpa. După care, cel dintîi lucru, rostit înainte de orice altceva, a fost întrebarea unde voi dormi la noapte. Era, desigur, o întrebare justificată, nu prea găseai pe atunci, la alegere, gazde binevoitoare, nici camere de oaspeți nu existau, și singurele locuri unde aș fi putut avea niște condiții omenești erau la cele cîteva familii mai înstărite, chiaburii, or pentru ăștia venisem cu alte intenții. De altfel, am și dormit cîteva nopți în sediu, la primărie, pe mesele puse cap la cap, pînă cînd mi s-a găsit ceva convenabil, încă o dovadă că interesul meu nu era deloc exagerat. În întrebarea mea, însă, acum abia mi se pare să descopăr și eu, s-ar fi putut oploși și reflexul de a-mi asigura, mai înainte de toate, adăpostul, un instinct al conservării poate nu tocmai lăudabil, însă practic în orice caz; cam aceeași pornire ca și pretenția mea de acum de a hălădui pe la Polul Nord sau Ecuator fără a mă clinti din dreptul ferestrei, de sub acoperiș. Pe de altă parte, puse așa, una lîngă alta, în imediată vecinătate, cele două poziții par într-adevăr să se continue și să se întregească, răsărite din aceeași tulpină, numai că nu știu nici eu dacă e chiar așa. Una e totuși să plănuiești expediții imaginare și alta să-ți așterni din vreme culcușul pentru noaptea următoare; cea dintîi este, la urma urmei, o cochetărie puștească, pe cînd cealaltă o necesitate organică. Nevoia de a nu porni spre necunoscut orbește, de a te aventura numai după ce ți-ai asigurat eventualele căi de retragere, s-ar putea să însemne nu o prevedere exagerat-domestică, ci dovada unei tactici lucid elaborate. Posibil deci ca, din dorința de a mă analiza ironic, pentru a-ți demonstra ție că mă detașez de mine însumi, să fi sărit mai întîi peste cal, pentru ca după aceea, înspăimîntat de propriul meu curaj, să mai îmblînzesc tonurile prea violente. Ți-am prezentat, în orice caz, ambele variante, nu-ți mai rămîne decît s-o alegi pe care o vei crede de cuviință. Oricum, un lucru cred că e limpede și nu poate fi pus la îndoială : venisem aici nu pentru o noapte-două, nicidecum în calitate de turist, era normal să mă interesez înainte de toate unde voi dormi.

Se pare că tot așa m-a interpretat și primarul — era un alt primar, nu ăsta de acum, unul mai autoritar, dar erau și vremuri mai grele pe atunci — fiindcă nu m-a întrebat nici el ce-i cu mine, de unde sînt, cu ce ocazie pe la noi ș.a.m.d., ci, mai de-a dreptul, mai bărbătește cît am de gînd să stau. Voia, probabil, să știe dacă merită să se mai zbată în căutarea unei gazde sau mă poate lăsa în plata domnului. „Deocamdată, știu numai că am venit, i-am întors-o și eu, ca să-i arăt că nu mă las călcat pe bătături. Cîtă vreme voi sta, depinde și de dumneata, între alții". Și abia atunci m-am așezat, în sfîrșit, pe un scaun, istovit însă nu de drumul făcut de la gară, nu de primirea excesiv-ospitalieră, ci de efortul de a găsi o replică mai tăioasă, mai înțepată. Asta fiindcă auzisem, tot așa, de la alții, că de felul cum te impui de la bun început depinde totul după aceea. Perfect adevărat, de altminteri, primarul însuși a lăsat-o pe loc mai moale, impresionat pesemne și de cuvintele mele, și de gestul de a mă trînti pe scaun, un argument în plus că nu mă voi clinti multă vreme de acolo. Ceea ce s-a și întîmplat, în cele din urmă, după cum vezi m-am ținut de cuvînt mai mult decît aș fi crezut eu însumi. Mă și întreb acum, după ce atîția ani au rămas înapoi, dacă nu cumva o părticică a trupului meu, un instinct care sălășluiește în noi fără să-i bănuim existența, presimțea orbește, de pe atunci, ceea ce avea să urmeze și m-a îmboldit să dau răspunsul acela, să mă și instalez, ostentativ, pe un scaun. Sper să nu mi-o iei drept o criză de misticism, nici drept evidente simptome de ramolisment — nu e nici una, nici alta, crede-mă. Ca tot omul, îmi pun și eu o întrebare sau alta, e-adevărat, unele din ele pot fi ușor fataliste, dar odată ce m-am hotărît să caut adevărul, n-o pot face fără să-mi pun întrebări. Cu atît mai mult cu cît, mai tîrziu, tot restul zilei, am întreprins iar altceva decît s-ar fi așteptat gazdele și eu însumi probabil. N-am ordonat, adică, cele dintîi ședințe, lungi pînă la miezul nopții, n-am convocat puținii membri de partid ca să văd exact, cu ochii mei, pe ce activ mă bazez, n-am ținut conferințe sau măcar mici cuvîntări, mobilizatoare — ci m-am plimbat pur și simplu prin comună, de data asta la voia întîmplării, pînă mai tîrziu, cînd a căzut întunericul. Venisem, într-adevăr, pentru multă vreme, aveam la dispoziție timp berechet, în plus, aveam de purtat o bătălie de lungă durată, or o campanie de cucerire nu se poate desfășura fără o amănunțită cunoaștere a locurilor, a reliefului, a adversarului. Tot așa de bine puteam începe treaba și-n a doua zi a sosirii mele.

S-ar mai putea înțelege din asta și că, după ani de zile trăiți aici, s-ar cuveni să prevăd apropierea unui alt moment. Odată ce am reconstituit cu atîta grijă detaliile primei zile, probabil același instinct anarhic adulmecă, fără știrea mea, și clipa despărțirii. Să vedem. Și vedem, asta nu se poate spune încă, dinainte nu știm niciodată nimic, numai după ce ni se întîmplă ceva ne lăudăm cîteodată, victorioși : am bănuit eu că așa va fi. Numai dacă mi-am luat, încă o dată, o măsură de precauție, tot un adăpost în spatele căruia mă baricadez ca să pot spune după aceea, dacă se va întîmpla cu adevărat, că am avut iarăși dreptate. Cel mult așa s-ar explica precizările, și revenirile, și amendamentele dinapoia cărora mă refugiez întruna, după ce, de bine — de rău, înaintasem cîțiva pași. Ca și cum nu tot pe mine m-aș întîrzia și nu tot acolo aș ajunge, oricîte ocoluri aș mai face, oricîte amînări aș inventa. Aș vrea totuși, din tot sufletul aș vrea, ca măcar tu să mă asculți pînă la capăt; nu să mă aprobi, nu să mă compătimești fariseic, ci numai atît : să mă asculți. La urma urmei, pentru tine umplu paginile astea cu fraze și mărturisiri, ție mă spovedesc acum interminabil incoerent, ar fi culmea ca și duhovnicul meu să ridice din umeri sau să tropăie politicos, pe sub masă. Dacă vei avea tăria să mă asculți în continuare, sper să-ți înșir îndeajuns de convingător, unul cîte unul, toate motivele.

. . . .

Festivitatea inaugurării s-a desfășurat și la noi probabil așa cum auzisem că decursese și prin alte comune, ceva mai harnice. Fiindcă n-aș putea spune că ne-am situat între cele din frunte, ca să le dăm altora exemplu, din contră, ne plasasem temeinic între cele de la coadă, care au dat multă bătaie de cap raionului. Pînă la urmă, cu chiu — cu vai, se cheamă că ne-am aliniat și noi, mai către coada clasamentului, iar odată cu festivitatea de inaugurare aveam să intrăm în rîndul lumii. Mai bine zis, aveau să intre comuna și oamenii ei, lucru pe drept cuvînt important, poate chiar singurul care conta, făcea parte și el dintre victoriile necesare, de pe platforma cărora nu mai privești înapoi, la sacrificiile și renunțările presărate pe drum. Așa că ne-am adunat într-o duminică mai mulți, țărani săraci și mijlocași, localnici și musafiri, ca să ne bucurăm împreună de cotitura ce se săvîrșise sub ochii noștri. Pe vremea aceea nu exista cămin cultural, clădirea de astăzi, greoaie și ursuză, nu aveam o scenă pe care să se urce prezidiul și de unde să li se prezinte oamenilor expuneri și conferințe. Ne-am mulțumit așadar cu o estradă improvizată la repezeală, în păduricea de salcîmi din celălalt capăt al satului. De fapt era un loc îndelung ales, după destulă chibzuială, nu neapărat în căutarea de distracții în aer liber, cît animați de dorința de a le fi la îndemînă și celor din cel de al doilea sat al comunei. Aveam acolo spațiu berechet, să ne desfășurăm ca pe un cîmp de bătălie, ca două armate dacă doream, cu toate că nu ne mai aștepta nici o luptă; din contră, pregătirile făcute de noi anunțau mai degrabă ospățul de după încleștare, simbol al împăcării generale. Ne mulțumisem, într-adevăr cu o estradă improvizată, numai că nu ne limitasem la ea. Pe lîngă asta am mai cioplit, tot așa, la repezeală, niște mese, niște bănci, am nivelat terenul atît cît am putut, am întins în copaci niște sîrme de care stăteau agățate becuri multicolore — se preschimbase păduricea într-o grădină restaurant impopoțonată ca pentru o bogată masă festivă. Mă îngrijisem din vreme, chiar eu, și de celelalte accesorii, ca să nu ducă oamenii lipsă nici de mîncare, nici de băutură, totul era pus la punct în cele mai mici detalii; avea să fie cea dintîi acțiune de ordin obștesc, general, pentru prima dată după multă vreme țăranii urmau să joace și să bea laolaltă, în văzul tuturor. Nu ne mai rămînea decît să așteptăm încrezători sorocul.

În ziua respectivă răsărise și soarele, după o iarnă poate nu tocmai grea, cît mai cu seamă lungă, agonizînd exasperant pînă să-și dea sfîrșitul, se vesteau primele semne de primăvară. Tîrziu, în aprilie, dăduse în cele din urmă și colțul ierbii, plezneau rar, unul cîte unul, și mugurii decorului nostru natural — erau speranțe să ne veselim într-un cadru cu adevărat sărbătoresc, amețit de verdele timid încă, dar proaspăt. Ce mă bucura pe mine cel mai mult era că se zvîntase și pămîntul, se zbicise, cum se zice prin partea locului, mi-ar fi părut rău ca vreo ploaie neprevăzută să ne strice pavoazarea și să ne îngroape din nou în bălți și noroaie. N-a venit ploaia, dinspre partea asta n-am avut nici o surpriză, au apărut în schimb altele, de care nu mă temusem nici o secundă măcar. Încă de dimineață ne-am adunat toți cei ce avusesem însărcinări concrete de-a lungul perioadei de pregătire, comandamentul acțiunii, ca să zic așa, cu scopul de a ne mai raporta unul altuia, încă o dată, că totul e-n ordine și cu gîndul nemărturisit de a mai verifica noi înșine, la fața locului. Era desigur același nucleu de bază, trecut printr-o mulțime de încercări în bătălia de-abia încheiată, cu mult mai grele decît aceea ce avea să încununeze festiv o epocă zbuciumată. Se mai aflau acolo și nelipsiții noștri simpatizanți, țăranii săraci care ne dăduseră nu o dată cîte o mînă de ajutor, activul nostru lărgit, cum ne plăcea să-i numim. În afara de ei, însă, nu se mai vedea decît puștimea, neastîmpărată ca-ntotdeauna, dornică și acum să-și găsească de lucru printre picioarele celor mari. N-aveam de ce să ne îngrijorăm. Era duminică, mi se pare că am mai spus, unul dintre noi a și precizat că sînt oamenii la biserică, să avem răbdare pînă cînd ies. Am pus lăutarii să cînte, țigani din sat, arvuniți de obicei la nunți și la hore, răstindu-mă la ei să scîrțîie cît mai tare, să se audă pînă departe. Într-adevăr, după ce a ieșit lumea de la biserică, s-au abătut încă vreo cîteva familii și pe la noi. Mai mult decît atît se pare că nu mai aveam ce spera. Reflexul de a ne tot uita, cu coada ochiului, în lungul drumului, ca și cum am fi așteptat un convoi, o năvală, a trebuit și el să cedeze treptat. Iar într-un tîrziu, cînd a remarcat cineva că, la urma urmelor, e postul paștelui, nu prea se distrează țăranul în astea cîteva săptămîni, pînă ce-l vede pe mîntuitor înviat și gata de făcut iar minuni, am răsuflat ușurați cu toții. Aveam, în sfîrșit, o justificare solidă, de neclintit în ochii oricărui curios. De întrebările vreunui musafir nepoftit nu aveam totuși de ce ne teme, raionul își anunțase, bineînțeles, apariția, însă nu trimisese pe nimeni, așa că cel mult indiscreția noastră ne-ar fi putut incomoda. Odată găsit argumentul acela, bun oricum și chiar imposibil de atacat în vreun fel, puteam fi și dinspre partea noastră împăcați. Ne puteam vedea mai departe de festivitate, convinși că numai o programare mai puțin inspirată ne vitregește de o reușită deplină.

Altminteri, ce să fi făcut ? Știu foarte bine că n-ai cum să-mi răspunzi, dar întrebarea trebuie să ți-o pun totuși ție fiindcă n-am altcuiva cui. Să fi bătut din nou din poartă în poartă, ca altă dată, și să nu ne audă iarăși nimeni și să nu ne răspundă decît ciinii, cu furie ? Prea erau supărător de aproape zilele acelea ca să ne mai întoarcem o dată la ele și, pe urmă, poate că nici procedeul nu s-ar mai fi potrivit. Altfel îi bați omului în poartă cînd îi ceri ceva, fie și cu de-a sila, și cu totul altfel cînd vrei să-l rogi. Eu unul am plecat în orice caz de acolo, de la pădure, probabil tocmai cu gîndul ăsta la început. E posibil să fi și spus unuia sau altuia dintre organizatori că mă duc în comună, să mai mo-bi-li-zez oameni, n-o să mă tot învîrtesc fără nici un rost de colo pînă colo. Mai mult decît atît, e posibil să fi crezut eu însumi atunci cînd am spus-o, mai cu seamă că, nimic de zis, mă cam agitam ca să mă aflu-n treabă, de unul singur, cum eram, iar pe de altă parte prezența unuia dintre noi în sat ar fi putut, într-adevăr, să mai modifice ceva. Fapt este că, odată ajuns înapoi, în comună, nu m-am mai repezit nicăieri să strig, nu m-am apucat să chem pe nimeni, ci mă plimbam pur și simplu pe ulițe, la întîmplare ; îmi transferasem de fapt inactivitatea de dincolo într-un alt cadru. Pe lîngă mine treceau oameni care pesemne se duceau spre pădure și care se cam uitau lung la mine, descumpăniți că mă văd aici. Se prea poate ca și nerăbdarea noastră să fi intrat în panică prea devreme, fiindcă lumea, știind că are o zi întreagă înainte, își făcuse socoteala că putea veni oricînd. Nici pe aceștia însă eu nu-i opream din drum, ca să le fac morală și să-i zoresc, și nici pe la porțile altora nu zăboveam. Rătăceam, așa cum am spus, absolut la întîmplare, de pe o uliță pe alta, de la un loc la altul, fără nici un scop, exact așa cum făcusem în prima zi a sosirii mele. De undeva, de departe de tot, își trimitea pînă aici ecourile petrecerea abia părăsită — țiganii își făceau datoria cu același zel — însă pînă și crîmpeiele de melodii sunau ca o amintire pentru mine, ca și cum s-ar fi zămislit undeva înlăuntrul meu. Se făcuse de-acum ora prînzului, soarele se instalase triumfător în înaltul cerului și ne încălzea cu o generozitate risipitoare — eu însă nu mă grăbeam nici să mă întorc în pădure, unde mă așteptau desigur ospățuri împărătești, și nici măcar acasă nu mă înduram să vin, deși ți-aș fi făcut o surpriză frumoasă. Am continuat așadar să hoinăresc în dorul lelii, golit de orice gînduri sau frămîntări, pășind poate de zeci de ori prin aceleași locuri, pînă tîrziu, la căderea întunericului, cînd o vagă senzație că-mi lipsește ceva m-a readus la realitate. Greu, cu eforturi de readaptare, mi-am dat seama ce mă deranja : nu mai auzeam lăutarii dinspre pădure. Mai tîrziu am aflat și de ce. Toate strădaniile noastre de a agăța în copaci ghirlande de becuri multicolore fuseseră de pomană din pricină că se defectase grupul electrogen. Spre regretul celor mai mulți comeseni, care nu se învredniciseră să vină decît în cursul după-amiezei, petrecerea s-a spart odată cu sosirea nopții.

Atunci, îți spuneam, ar fi fost al dracului de bine dacă te-aș fi avut alături ; dacă n-aș fi străbătut o zi ca aceea de unul singur. Un reproș ar fi nedrept însă, nu pentru reproșuri retroactive m-am apucat de scris epistole, cu atît mai mult cu cît e greu de crezut că m-ai fi putut însoți. Răducu era încă mic, abia dacă împlinise șase sau șapte luni, firește că n-aveai cum să-l iei cu tine sau să-l lași singur acasă. Mă gîndeam doar așa, ca la o posibilitate fantezistă, cum își închipuie copiii că au aripi sau că sînt eroii neînfricați din povești și din filme. Dacă te-ai fi aflat atunci cu mine, mă amăgesc eu azi, n-aș mai fi plecat anapoda de la festivitate, crezînd eu însumi că mă duc într-adevăr să aduc alți musafiri. Sau, dacă totuși am fi plecat amîndoi, dă-mi voie să presupun că nu ne-am fi apucat împreună să frămîntăm noroaiele de pe ulițe, pînă seara, în vreme ce copilul ar fi așteptat acasă, cuminte, ori ni l-am fi trecut unul altuia, în brațe. Mai degrabă mi-aș fi dat seama de îndată că nu avea nici un rost s-o fac, sau aș fi căutat, ajutat de tine, motivul, explicația, fără să mă las împins de impulsuri obscure. În orice caz, un lucru de care pot fi absolut sigur este că, întorși acasă, în cele două odăi închiriate, nu m-aș mai fi apucat să-ți relatez cum a fost, odată ce veneam amîndoi de acolo. Pe cînd așa, seara tîrziu, cînd am deschis ușa casei, prima întrebare rostită de tine nici nu putea fi alta decît cum a fost. Erau de ghicit în ea și regretul că n-ai putut veni, și curiozitatea de a afla cît mai repede cîte ceva, și multe alte senzații, de-a valma. Iar eu, spre nedumerirea mea mai întîi, m-am apucat într-adevăr să-ți povestesc. N-am mormăit, adică, precum în atîtea rînduri, cîteva cuvinte și gata, nici n-am tăcut pur și simplu, ca să nu mă trezesc văicărindu-mă, ci chiar înșiram fraze lungi, frumos ordonate, o veritabilă compunere. Apoi, spre stupefacția mea, mă surprindeam uneori că debitez cu dezinvoltură niște copilării, ca și cum, în loc să mai bat ulițele, trecusem la o îndeletnicire inrudită : băteam cîmpii. Construisem o sală de bal imensă, fastuos împodobită, virisem în ea, pînă la refuz, o lume subțire, aleasă, după care, situat undeva deasupra tuturor, eu, cronicarul, îmi făceam cu sîrguință datoria de a consemna. Valsuri decente, unduitoare, perechi înlănțuite cu gingășie, toalete mătăsoase, pînă-n pămînt, și o muzică, doamne, ce muzică suavă ! Nici nu știi ce să admiri mai întîi — draperiile bogat arcuite de la ferestre, glisarea foșnitoare a perechilor în zbor, ori ninsoarea domoală de confetti ce se așterne pe umerii lor. Mă priveai amuzat-intrigată, de bună seamă nu știai ce să crezi ; nu era nici o ironie în expunerea mea, nu surprindeai deloc accentele vreunor comentarii zeflemiste, dimpotrivă, mă lansasem cu sinceritate, de-a binelea transportat într-o lume himerică, ceea ce te descumpănea și mai mult. Și, te rog să mă crezi, n-ar avea nici un rost să joc teatru după atîția ani, poate mai dezorientat decît tine eram eu, chiar în vreme ce mă desfășuram, înfierbîntat pînă la transfigurare. Pentru a treia oară, într-o singură zi, mă comportam imprevizibil, paradoxal pentru mine însumi în primul rînd. În cele din urmă, cum eu nu dădeam semne că voi conteni vreodată, m-ai întrerupt tu, potolindu-mă cu blîndețe : „Bine, bine, hai să ne culcăm acum. E tîrziu." Abia atunci mi-am dat și eu seama că era, într-adevăr, prea tîrziu. Nu mai puteam, adică, să dau nici un pas înapoi.

. . . .

A doua zi după festivitate m-am lăfăit în pat pînă tîrziu, către prînz. Ar fi fost oarecum de așteptat ori de dorit din partea mea să sar direct în picioare, ca de atîtea ori pînă atunci, să alerg în virtutea deprinderilor adînc intrate în sînge cu noaptea-n cap spre locul de întîlnire. Știi și tu foarte bine că nu s-a întîmplat așa. Stăteai lîngă mine, lungiți amîndoi sub pledul țărănesc, învăluiți de căldura molcomă a lemnelor din sobă și a trupurilor noastre și nici nu îndrăzneai să te miri. Te purtai, dimpotrivă, ca și cum am fi lenevit așa de sute de ori, sumedenie de duminici și zile lucrătoare noi nu făcusem altceva decît să moțăim de dimineață pînă seara. La rîndul meu, și eu acceptam cu aerul cel mai firesc micul tău siretlic, în vreme ce mă delectam în secret cu gîngurelile și țipetele care veneau dinspre pătuțul lui Răducu, neauzite niciodată de mine la ore din astea. O nouă senzație, și ea necunoscută pînă atunci, mă împresura din toate părțile, de parcă m-ar fi ademenit într-o capcană. Mai tîrziu, firește că mi-am părăsit așternutul, oricît ai prelungi o bucurie, o plăcere.

(Fragmente din nuvela „Ieșirea din iarnă")

Continuare în pag. a 7-a

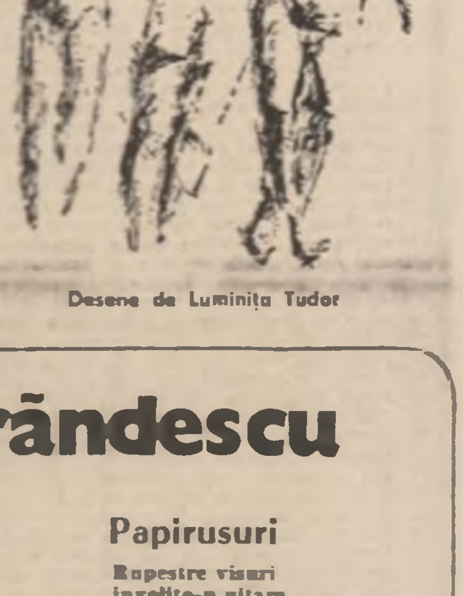

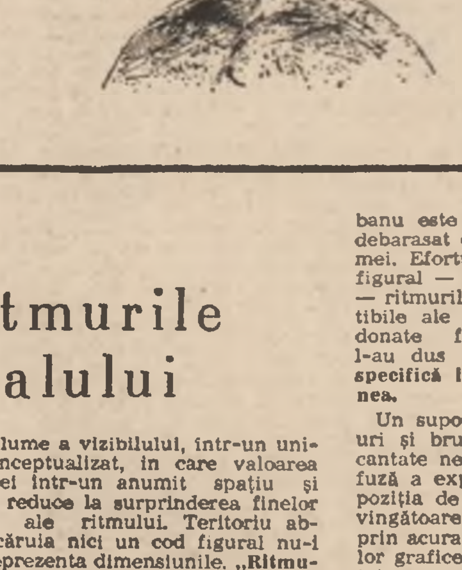

Desene de Luminița Tudor

vasile smărăndescu

Casa părintească

Liniștea serii
împletită cu cerul
boltit în azur.

Salcia

Blîndă suavă
se gătește-n ochenele apei
așteptînd vîntul.

Sat

Potecă adormită
suspină în singurătate
după satul pierdut

Regina nopții

Gheișe albe
invită reverențioase
la balul nopții.

Disperare

Norul părăsit
la marginea secetei
căutînd ploile.

Stadion

Culori lunecînd
luminînd ca la antici
speranțe
pe tăblițe de lut.

Papirusuri

Rupestre visuri
învelite-n altare
sfidează gîndul.

Bătrînul tei

Întreabă și nimeni nu-l
spune
unde sînt albinele
să-i vindece de melancolie

Suflet pustiu

Mor vîndut
secetei
în tîrgul de vînturi.

Creion [1]

Modest și docil
însetează-n hîrtie
siguranța-i.

Creion [2]

Tandru cavaler
zăbovește și așteaptă
să șoptească hîrtiei.

plastică

p

Ritmurile realului

Victor Ciobanu nu este adeptul exhibărilor clamoroase, la care o planetă astenizată de amenințare și mișcări contradictorii îl constrînge în permanență. Artistul este un contemplativ și de la înălțimea unei asemenea stări de spirit observația lui glisează pe asprele suprafețe ale realității într-un efort de echilibrare a tensiunilor lăuntrice care le generează. Aș merge mai departe, afirmînd că, natura contemplației lui Victor Ciobanu este una de tip disectiv. O delicată operațiune de extracție a semnelor dinstinctive, care coordonează universul real, îi oferă artistului voluptatea cercetării analitice a formelor și a structurilor care compun interioritatea, de fapt, mecanismele acestei aglomerări de simboluri ale realului.

Revelațiile artistului în fața acestei metarealități sînt puternice și ilustrarea unei asemenea certitudini reflectă, înainte de toate, acuta sensibilitate perceptivă a graficianului. La prima vedere viziunile lui Victor Ciobanu par a ne propune o lume fantastă, rod al imaginației. Este, desigur, efectul reflectărilor succesive care ne poartă dintr-o lume a vizibilului, într-un univers conceptualizat, în care valoarea existenței într-un anumit spațiu și timp se reduce la surprinderea finelor armonii ale ritmului. Teritoriu abstract, căruia nici un cod figural nu-i poate reprezenta dimensiunile. **„Ritmurile sînt creatoare ale spațiului și timpului** — observa cu exactitate Leroi-Gourhan — **cel puțin pentru subiect, spațiul și timpul nu sînt trăite decît în măsura în care sînt materializate într-un înveliș ritmic".**

Victor Ciobanu pătrunde însă cu răbdare pînă la acest nivel dintr-o pasiune a descifrărilor detailiste și semnificative ale realului, dar și prin asumarea privilegiului de a opera în deplină libertate în chiar interiorul acestui univers. **Altfel spus, de a recrea realul prin descătușarea energiilor proteice ale imaginarului.** Artistul se exprimă ca un vizionar baroc, polemic cu toate curentele care agită suprafețele existenței reale, dar și parodic prin verva ironică, de joc labirintic, a demersului său creator. Victor Ciobanu este tipul artistului inteligent, debarasat de obsesiile construcției formei. Efortul său de a conferi un sens figural — și nu atît figural, cît lizibil — ritmurilor lente și adesea imperceptibile ale spațiului și timpului, coordonate fundamentale ale existenței, l-au dus la rezolvări plastice cărora **specifică le este nu forma, ci tensiunea.**

Un suport cromatic dominat de griuri și brunuri în valorații subtil decantate ne dezvăluie o cordialitate difuză a exprimărilor sale plastice. Expoziția de la sala „Simeza" este convingătoare prin unitatea ei stilistică, prin acuratețea limbajului și a tehnicilor grafice folosite, dar și prin maturitatea mesajului pe care îl comunică. Nu scepticismul este dominanta viziunilor ce ni le propune artistul, cît forța gestului pe care ei ne îndeamnă să-l opunem unor asemenea viziuni.

În această privință, Victor Ciobanu face dovada unei împliniri etice și estetice viguros conturate, artistul aflîndu-se la capătul unui drum de migăloase întrebări și trude, cărora majoritatea lucrărilor din actuala expoziție le sînt un răspuns clarificator. Într-o anevoioasă și deloc spectaculoasă întreprindere artistică, personalitatea lui Victor Ciobanu se afirmă astăzi drept una dintre cele mai insolite și mai temeinic constituite din grafica românească.

Corneliu Antim

muzică

m

Recital inedit de orgă și trompetă

Doi tineri virtuozi, doi muzicieni de larg orizont stilistic, doi entuziaști artiști dispuși să se dăruiască publicului pînă la ultima energie — organistul nostru Valentin Radu și trompetistul american Scott McIntosh — au susținut un recital inedit sub genericul **„Cinci secole de aur ale orgii".**

Meritul primordial al interesantului program de la Bach și Vivaldi pînă la Franck și Enescu revine tînărului **„doctor în muzica de orgă"** Valentin Radu, artist excepțional de înzestrat și muzician permanent frămîntat de ideea noului în alegerea repertoriului.

Valentin Radu face parte din tinerii interpreți care nu cunoaște nici comoditatea, nici teama de partiturile complexe. Simte o plăcere demonică de a se confrunta cu munții (citește capodoperele!) — căci **Giga pentru pedalier** de pildă, nu o pot cînta azi decît cel mult 2—3 organiști în lume! — știind că prețul succesului și al consacrării, trece prin cura amară a luptei cu performanța. Iar dacă vom adăuga că dificila **Legendă pentru trompetă și pian** de George Enescu a răsunat arareori în sălile noastre de concert, atunci vom înțelege mai exact cît dorește Valentin Radu să impună muzica românească în lume (cei doi artiști au poposit la București după un lung turneu în S.U.A., R.F. Germania și Austria, unde au rodat programul prezentat în sala Ateneului Român).

Recitalul a cuprins pagini muzicale de temelie ale repertoriului de orgă și de trompetă. Valentin Radu s-a lansat în oceanul de sunete al lui Franz Liszt **(Preludiul și fuga pe numele BACH)**, Felix Mendelssohn-Bartholdy **(Preludiul și fuga în re minor)**, Bach **(Concertul în la minor după Vivaldi)**, Cesar Franck **(Coral III în la minor)**, și William Albrigt **(Giga pentru pedalier)**, făcînd risipă de fantezie, de culori timbrale, de energie și forță artistică (orga solicită intens interpretul, angajat într-un imens efort fizic cu tot corpul). Este uimitoare ușurința de trecere de la un stil la altul, de la o tehnică la alta, dar mai ales de la un climat sufletesc atît de divers la o supremă unitate de gîndire. Valentin Radu se joacă cu clapele și cu pedalierul, uită chiar uneori de sine și bucuria muzicii îl amețește, dar iureșul discursului său merge direct la inima auditorilor pe care îi subjugă, îi entuziasmează. Sigur, în maniera năvalnică a cîntului mai are nevoie de calm, de decantare a expresiei artistice, de o sobrietate a expunerii temelor, de o gamă sporită de nuanțe, însă înălțimea de la care stăpînește orga — acest rege al tuturor instrumentelor — ne face să-l socotim pe tînărul virtuoz un „om-orchestră", deocamdată greu de egalat în furtunile sale sonore.

Trompetistul american Scott McIntosh a reușit să-și cucerească auditoriul prin căldura și culoarea sunetului, prin tehnica curată, prin siguranța registrului înalt, prin capacitatea de a transforma un instrument de strălucire și forță sonoră într-un mijloc de comunicare umană. Minuind cu abilitate **trompeta piccolo** (scurtă), oaspetele american a convins publicul că vechiul repertoriu scris pentru acest tip de instrument dispărut din practica contemporană dispune de calități nebănuite ce așteaptă să fie azi pe deplin exploatate. Perfecțiunea ornamentelor melodice în piesele lui G. Fr. Händel și Antonio Vivaldi au atins maxima incandescență în surprinzătorul **Concertul în Mi bemol major** de Vincenzo Bellini, o pagină de un melodism vocal molipsitor (chiar dacă harul creator s-a revărsat mai mult în operă). Acompaniat impecabil la pian de Valentin Radu, oaspetele american a tălmăcit cu siguranță, finețe și virtuozitate dificila **Legendă pentru trompetă** de George Enescu.

Au urmat, în încheierea recitalului numeroasele **bis**-uri la cererea publicului (Bach, Händel) într-o serie de transcripții și aranjamente puțin cunoscute la noi. Cei doi interpreți au răsplătit din plin receptivul auditoriu al Ateneului Român încununînd o seară de muzică autentică, inedită prin conținut și captivantă prin tălmăcire artistică.

Viorel Cosma

GEOGRAFIA PROZEI TINERE

O privire lucidă asupra prozei tinerilor face să iasă la iveală o realitate pe care analizele sumare ori consultul ierarhiilor curente, de cele mai multe ori fragmentare, o împiedică să se reveleze pe deplin. Acești prozatori desfășoară o imagine a întregii țări, practică o literatură a tuturor regiunilor, valorifică, prin literatură tot ceea ce înseamnă materie sufletească. În ciuda impresiei de monotonie a unei părți a prozei tinere, tabloul fenomenului integral este viu și colorat, avînd majoritatea figurilor pe care un proces de înnoire literară organică trebuie să-l aibă.

Prozatorul tînăr nu a uitat din tradiția literară lumea rurală, cu spiritul febricitant al cîmpiei, nu a omis lumea bălților, a Bărăganurilor fabuloase și pline de roade, nu elimină nici dealurile îndulcite de ovale, subcarpatine, nici munții misterioși și cu viața secretă, arhaică. Sentimentul lor, derivat din înțelegerea geografiei este sentimentul de continuitate spirituală, prozatorul tînăr resimte și el un adînc ecou sufletesc de popor străvechi, cu riturile ei, cu mitologia lui fabuloasă, cu realitățile incidentale, cu istoria adeseori dramatică.

O asemenea viziune geografică este, cu toate acestea, și o viziune culturală. Căci în numeroase dintre situații, prozatorul tînăr dezvoltă modele ale literaturii tradiționale care s-au exprimat, o dată pentru totdeauna la cel mai înalt nivel. Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Panait Istrati și mai cu seamă Sadoveanu sînt modelele unei asemenea literaturi, temeiurile continuității ei. Nu o dată în proza lui Apostol Gurău, a lui Titus Suciu, Vladimir Cinezan, Ștefan Pîrvu, Tudor Dumitru Savu, Paul Eugen Banciu ș.a. răsună ecouri ale tradiției, reverberații ale geografiei întregii cuprinderi românești. A examina sub aspect exegetic asemenea producții, înseamnă a contribui la o imagine mai adevărată, integrală a fenomenului literar tînăr. Este ceea ce își propun analizele din pagina care urmează.

Viața dealului

Dacă întinderile cîmpiei au furnizat din plin materie epică pentru proza țărănească, adunările volumetrice ale dealului au fost, în schimb, mult mai zgîrcite. Cîmpia are mari romane țărănești — dealul trăiește mai mult în nuvelă sau în romanul istoric ; în anii noștri cîmpia a dat mari vîrfuri pe cînd dealul înaintează într-o mediocritate de aur. Politica agrară însăși s-a aplecat și a dat roadele ei mai de timpuriu în vatra cîmpiei, dealul rămînînd mult timp reticent, în expectativă. Desigur, cîmpia oferă o anumită unitate de relief ce se răsfrînge în conștiința locuitorilor ei în timp ce dealul, fragmentat pe zone, pe ținuturi, are mai degrabă un aspect mozaical pentru ochiul cunoscător : treci valea și te întîmpină alt port, alt „sabaș". Sabașul este un fel de marcă heraldică păstrată în conștiința țărănească ; el desemnează, pe de o parte, riurile înflorate care unesc cămașa la mineci, la guler sau la poale — și care diferă nu numai de la ținut la ținut, dar și de la o familie la alta în cadrul aceluiași sat — iar pe de alta, „chipul" părinților păstrat în copii. Expresia „te cunoști după sabaș" se folosește în împrejurările în care cineva nu știe exact părinții unui copil dar își dă seama cu cine aduce el, din ce neam provine. Ca element floral, sabașul împodobește fețele de pernă păstrînd aproape de urechea visului semnul bătrînesc. Pentru că satul de deal rezistă în istorie mai ales prin bătrîni și prin acel puternic cult al morților ce-l ține în continua contemplare a trecutului.

Întrucît marele roman țărănesc actual se oprește la realitatea anilor '60, fenomenul dealului n-a fost încă prins în literatură, dealul însuși abținîndu-se de a ieși la hora istoriei pînă atunci. Totuși, dealul se manifestă în nuce chiar în cronica „Moromeților", reprezentativă pentru cîmpie. Să ne amintim că supărarea bătrînului Ilie Moromete provine din aceea că fiii i-au fugit la București, în inima cîmpiei : el însuși „fugea" din sat în partea opusă, spre munte, și-și îndemnase feciorii să facă același lucru văzînd în retragerea spre izvoarele „descălecatului" o posibilă îndreptare a situației țărănești în declin. Pe Niculae îl va duce de mînă pînă la școlile muntelui, la Cîmpulung Muscel, iar destinul băiatului va lega geografia satului natal de dealurile transilvane. Într-o altă zonă geografică, spre Subcarpații de curbură, Che Andrei, eroul din „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu, reface obsedant aceleași drumuri la munte pentru a prinde puteri spirituale.

Satul de deal este în același timp unitar și divers ; avînd proprietăți în cîmpie și în munte, drumuri în ambele părți pe firul apelor, a ținut cumpăna economică a văilor — și a ținut cumpăna istoriei înseși ; el a devenit mai întîi „centru" (vezi marile cetăți de pe așa-numitul drum al Basarabilor : Rîmnicu Vîlcea, Curtea de Argeș, Tîrgoviște, etc.), apoi centru de „roire" spre cîmpie, apoi rezervă economică și spirituală a cîmpiei — iar astăzi este rezerva principală a celei mai importante categorii sociale de la noi : țărănimea — și furnizează încă, ... pentru marile orașe. Satul de deal a fost un „centru" pentru transilvănenii aruncați de vicisitudinile istoriei și de instinctul unității lor naționale peste munți : reținînd numai o parte dintre ei, i-a îndemnat mai la vale, spre sud, pentru colonizarea cîmpiei din lungul Dunării. Astăzi, încă, acest sat prezintă relații mult mai încîlcite între oameni decît cel de cîmpie păstrîndu-și instituțiile (văcarul, căprarul, morarul, pădurarul, fierarul, tîmplarul, cismarul, dogarul, etc.) și obiceiurile obștei, el păstrează, încă, acel fond mitic activ de întîmplări, acel inefabil infrastructural ce face ca, fără a avea o pre-știință, oamenii să (re)acționeze instinctual după scheme ancestrale. Despre o dispariție a acestui sat, repetăm, nu poate fi vorba — astăzi sau peste o mie de ani : pămîntul nu poate fi stăpînit aici de la distanță, prin mașini ; suprafața lui reală este incomparabil mai mare decît la cîmpie, pentru că o întindere de cîteva hectare bune, dreaptă ca tava, ocupă acolo un orizont întreg iar aici se încrețește pe văile, văgăunile și plaiurile unei singure girle de cîteva sute de metri lungime. Spațiul este aici vălurit, ascuns în sine, contorsionat — prielnic întru totul ființei umane și animale, mai puțin prielnic vegetației „domestice" (grîu, porumb, etc.). Acest tip de sat nu poate dispare pentru că păstrează genetic istoria, este ca izvor și un iaz ce poate fi răzlețit peste cîmpuri ; are legături cu adîncurile pămîntului, ca piatra eternă ce crește din munte pe sub ei. Pentru literatură, rămîne domeniul prin excelență al nuvelei fiind tărîmul întîmplărilor repetabile, deci scurte.

De la Creangă știm că țăranul de la munte se lasă greu strămutat la cîmp („Cum să se dă scos ursul din bîrlog") ; există, deci, în firea lui disponibilitatea stării pe loc, forța răcăcinoasă a menținerii între lucruri care numai un vînt propice așteaptă pentru a deveni manifestă. Muntenii sînt atrași spre cîmpie, spre marile centre urbane în general, din dorința de a vedea lumea, marile aglomerări urbane heteroclite — sau din instinctul lor milenar de a fi în centrul istoriei, de a conduce sau de a fi în preajma conducerii neamului. Prozatori tineri, precum Stelian Zamora, urmăresc cu atenție realitățile satului de deal actual propunîndu-ne o oglindă a lui în mișcare. Beneficiind de o experiență vie a faptelor, în două volume de nuvele („Visul călătorului", 1979, și „Marele învins", 1982) autorul strînge o galerie de tablouri ale satului natal, un catalog de personaje reprezentative. Am vorbit cu alt prilej despre cel de-al doilea volum al său sesizînd o oarecare contradicție determinată de tirania modelelor literare : Stelian Zamora folosește, pentru satul de deal, cam aceleași instrumente rodate în definirea celui de cîmpie. El are, în schimb, marele dar al limbii muntenești, cu nebănuitele ei resurse de frumusețe : are, mai ales, opțiunea fermă pentru proza țărănească și pasiunea analizării situației actuale a satului. Prin asemenea cărți revine în actualitate zona satului de sub munte ce va revigora, fără îndoială, literatura țărănească. Nuvelele lui Stelian Zamora au ca laitmotiv drumul trăind, prin aceasta, în apropierea basmului : ele sînt, de fapt, niște „povești" despre bătrîni care se încăpățînează să trăiască pînă la confundarea cu mediul natural, care nu pot să moară, să dispară din peisaj și din conștiința satului. Tema este deschisă, așteptîndu-și autorii în continuare. Din ea poate deriva o altă temă la fel de interesantă : cea a drumurilor de Vlașca. Fenomen încă foarte viu, cărăușia își așteaptă „reporterii" putînd oferi cărți de tipul „Hanului Ancuței" prin aceea că presupune popasul în comun, drumul în comun, schimbul de informații și de „povești" între călători — întîlnirea, deci, pe o rută comună, străveche, a personajelor cu un scop comun. Proza țărănească se poate extinde, prin cîștigarea unor asemenea terenuri, nebănuit de mult atrăgînd asupra ei atenția creatorilor. Ea trebuie să iasă din așa-numitul „orizont de așteptare" în care s-a refugiat prin istovirea structurilor epice oferite de cîmpie, să revină în spațiul cărții pe firul apelor, pe drumul oierilor și al căruțașilor, pe potecile dealului care încă nu s-au asfaltat.

Nicolae Georgescu

Spațiul continuității

Alături de Paul Eugen Banciu, Alexandru Deal și Teodor Bulza, Titus Suciu este unul dintre prozatorii tineri care ilustrează spațiul bănățean și prin aceasta se înscrie deci într-o literatură cu puternică nuanță națională. Dacă „Sărbătorile" lui Paul Eugen Banciu descopereau o umanitate transhumantă, o lume sadoveniană adaptată la Banat, dacă Teodor Bulza, în „Casa șerpilor", descoperă acel spirit inconfundabil al cîmpiei de vest cu practici de magie populară, exorcism, miracolism, aureolate de un enigmatic de ordin [illegible], dacă „Septembrie" al lui Alexandru Deal provine dintr-o lume a Banatului abstract, Titus Suciu integrează (cu romanul „Drumul" și volumul de nuvele „Merele albe") această geografie literară bănățeană mai ales prin psihologiile arhaice. E adevărat că prozatorul merge, ca și ceilalți, în linia romanului, prozatorul bănățean al [illegible] fiind și prin decor și prin materie Ion Marin Almăjan, însă cu toate acestea există între ei numeroase diferențieri : proza rurală bănățeană e o proză adevărată, lipsită de monotonie.

Prima impresie pozitivă ține aici de localizare căci prozatorul nu lasă să se vadă în nuvelistica lui nici imaginarea localității și nici inventarea culturii de țară ori de lume, posibile oricînde și oricîteri. Mediul geografic nu este decorativ și nici abstract, mai mult, tensiunile puternice nu plesnesc în mediu chenarul care să le închidă ci chiar izvorăsc din acesta. Lumea explorată de el este în Moravel sau între Moravel și Morepeni, o zonă de cîmpie bănățeană traversată de rîu, de păduri, de calea ferată, populată cu ceferiști și soldați, cu jandarmi, cu muncitori și țăpinari, cu o umanitate completă pe cît se poate, înzestrată cu [illegible] adunînd bărbații statului la o vorbă în țăpădău, cu intrigi vechi între vecini mocnind de-a viața, cu acea inimitabilă spaimă a bănățeanului de a nu pierde cumva casa lui și patul lui ca să poată să trăiască și să moară ca oamenii. Apoi tăcerea mocnită, misterioasă care e în bănățean, mai neliniștitoare decît neliniștea acelora din alte regiuni, o formă de secret și de introvertire. Cu totul, proza lui Titus Suciu ascunde în spatele [illegible] o monografie regională dar o monografie care e subîntinsă și nu manifestă. Pădurea, apa, cîmpul, [illegible] nu apar ca inventar și descripție, ele apar, nu au o valoare în sine, prelungind mai mult imaginea satului social, a umanității locale, a ceremoniilor cotidiene care au exact substanța Banatului și acea precizie zonală [illegible] un prozator al experimentului. Această exactitate nu ține de reportericesc, ea este, cum am observat, de substanță și prozatorul este dintre aceia cărora dacă le iei cadrul, proza se destramă. Ce-ar mai fi încrîncenarea lui Bufantu, dragostea lui Florea cu Ruxandra, boala lui Ilie Ciolda rămas fără gospodărie, discuțiile în jumătăți de frază din țăpădău, speranța postumă a învățătorului Gliga, răzbunarea Mariei, cruzimea abjectă a lui Ghintăianu, fără spațiul precis bănățean care nu este doar geografic (și, desigur, îngrădit) ci generator de specific în special prin psihologii ? Prin aceasta, nuvelistica lui amintește de Slavici de care Titus Suciu se apropie structural. Ca și la Slavici, lumea satului are misterul ei dar e departe de a fi idilică, e o lume tensionată și în „Drumul" și în „Merele albe") din cauza [illegible] precum și a evenimentelor legate de el, care mișcă satul. Ca și la Slavici, satul nu este surprins într-un moment de echilibru ci într-unul de criză în care transformările se văd mai ales [illegible] forma tulburătoare a pasiunilor. Războiul nu e terminat dar amprenta e atît de [illegible] încă se aude [illegible] și în Moravel se sabotează nu un tren ci chiar o mașină de război. Pasiunii înseamnă la Titus Suciu nu moralism, cum se prezintă ele la Slavici, ci [illegible].

Învățătorul Gliga, atras de mișcarea legionară pe care nu o înțelege în esență, înțelege cu prețul unei oribile întîmplări ce efecte are alegerea lui fără sens. Dinica, Mutu, Doiji se angajează în lupta comunistă și această apariție a elementelor revoluționare dă, prin tensiunea pe care o țese în jur, originalitate prozei opțiunilor desfășurată de Titus Suciu. Psihologiile sînt la el esențiale, mai ales atunci cînd în pasivitatea lor misterioasă pătrunde istoria tulburată. Interesant e că acest psihologism crește în intensitate mai ales datorită umanității bănățene și introvertirii acesteia ; niște indivizi gregari, „mediteraneeni", nu ar da efecte atît de spectaculoase prin decizii așa cum dau acești oameni taciturni, mișcîndu-se greu, hotărîndu-se după lungi deliberări să modifice biografia. Oamenii lui Titus Suciu vorbesc puțin, cu dialoguri care creează intenționat tensiunea prin discontinuități. O privire atentă observă că lucrurile spuse sînt mai puțin importante decît cele presupuse de vidul dintre ele ; sugestia e, la Titus Suciu, cheia psihologiilor și de altfel o dovadă că stările tensionale îl „prind" pe autor. Talentul lui stă mai ales în știința dialogului, aproape de acela a unui dramaturg.

Determinate de psihologii, care și acelea sînt determinate de geografie, evenimentele conțin în nuvelistica lui Titus Suciu și chiar și în roman interesante concentrări epice care în sine pot fi romane virtuale. Ele sînt imaginea unui rural încrîncenat, ultimativ, fără nimic idilic. Dragostea Ruxandrei se termină cu o moarte îngrozitoare, traumatizarea Mariei lui Bufantu îl face fericit pe acesta întrucît ea suferă dintr-o „vină" esențială (era dorită) ; peste tot lumea trăiește intens, ca și cum în fiecare gest ar sta clipa ultimă. E o psihologie cu depuneri de vechime care ar putea să pară ciudată la o privire sumară asupra lumii superficiale de aici. Amintisem categoriile umane ale prozei lui Titus Suciu și anume țăpinari, ceferiști, muncitori, intelectuali, categorii care indică o lume „modernă" de pe la jumătatea secolului. În ciuda acestor date precise, lumea lui rămîne în esență arhaică atîta vreme cît în individ ecourile genealogiei nu se sting ci sînt, dimpotrivă, active.

Cu psihologiile lui „vechi" și cu lumea „modernă", proza lui Titus Suciu este și în [illegible] literare modernă, prin tăietura [illegible], prin compunerea cu știință a fragmentelor : el promovează o lume a tradiției dar o vede ca un modern. Prozatorul pornește din Slavici și cîteodată rămîne la el (dar și Slavici era un „modern") și cred că prin aceasta se înțelege un reproș, se [illegible]. Lecția clasicilor prinde bine și Titus Suciu e unul din cei care o știu : spațiul lui e și din acest punct de vedere un spațiu al continuității.

Mariana Brăescu

Spiritul cîmpiei

Scriitor de extracție rurală, situat în prelungirea unei viguroase tradiții epice, Teodor Bulza vine dintr-un „univers" mărginit de Mureș și cîmpie, purtînd magia Vestului. Acest spațiu-matrice trece în literatură sub veghea maeștrilor romanului ardelenesc, mai vechi ori mai noi, reverberînd spiritul locului, cu deschidere spre fabulos și legendar. Teodor Bulza rescrie — monografic — o zonă prin reluarea unor teme din unghi proaspăt. Primii ani postbelici, în aproximativ același decupaj geografic, au trezit interesul lui Titus Popovici sau Mircea Micu ; primul, defrișînd terenul, polițiza scenariul epic, celălalt — prin alegretea relatării — se preocupa cu mare har portretistic de pitoresc, episodic, extravagant, optînd pentru violenta rezolvare a conflictelor (v. **Semnul șarpelui**). Mai noul venit în literatură cunoaște, bineînțeles, acest șir de cărți și este atras de povești „misterioase", captînd legendele locului și inerția existențelor. Oamenii sînt firi ascunse, greu de deschis, iar epica lui Bulza, cîștigînd siguranță, trăiește prin acumulări încete, adecvate de fapt acestei saga.

Cum bine se știe, Teodor Bulza a debutat cu romanul **Iulie (1979)**, construit pe discret fond autobiografic. Sensul narativ e însă amenințat de fasciculul epic al cărții, propunînd „istorii" cu relativă autonomie (a lui Gabor, Iovănuș, Cena, etc.) și cu rol decisiv în restituirea atmosferei, prin fulgurațiile memoriei ; acumularea și descărcările tensionale, gesturile spectaculoase, răzbunări amînate și sperate mocnesc în dramele de familie. Pe fundalul evenimentelor politice, răzbătînd surdinizat, se grefează **intîmplările satului**, văzute în registrul afectivității.

Înainte însă, în paginile revistei **Flacăra** și ale presei bănățene, timișoreanul Teodor Bulza se exersase în reportaj. Rodul periplurilor sale reporterice ști, dînd o imagine de azi a Banatului, era o altă apariție : **Lumini bănățene** (1979). Cartea, reținînd „impresii de drum și popas, de cunoaștere și bucurie" încalcă rigorile speciei) Bulza fiind convins că reportajul „nu se scrie, ci se transcrie" : în consecință, **reportaj** deconspiră propensiunea către epic, ceea ce am numi **felul românesc de a face** tentația literaturizării, în fine asimilarea realității prin patetismul implicării. Întîlnind oameni obișnuiți sau de excepție, fixînd stări lirice, contemplative, Teodor Bulza își desfășoară nervul publicistic **în montaj epic.**

Casa șerpilor (1982) prin aura baladescă, prin îngemănarea dintre real și fantastic (fără rupturi brutale), prin deschiderea spre supranatural este „romanul unei enigme" (M. Ungheanu). Nebuloasa trebuitoare prozei de atmosferă e întreținută de aglomerarea unor fapte nelămurite, de obsedantele și imprecisele rememorări, de aerul arhaic pe care-l respiră textul ; orbul Ceampaș, un „mort viu", avînd doar trecut, murind încet, se răzbună furind și chinuind crucea lui Țuper. Sînt și șederi în muțenie (altfel decît faimoasele tăceri morometiene) ale celor ce tocau vremea, scriitorul abuzează de formele dialectale dar, în pofida unor localizări lesnicioase, îneacă narațiunea într-o priincioasă atemporalitate.

Bulza, spuneam, rescrie istoria primilor ani postbelici ; o face însă într-un sens polemic. Viața satului (Șemlac) e ritmată cosmic, la gîndirea magică a arhaității, estompînd șocurile politice ale revoluției victorioase. Satul trăiește în vechea „lege a vieții liniștite". Dar simplificarea (prin folosirea calapodului maniheic) e refuzată. Figura activistului de partid, Mihai Trifu, e o prezență discretă ; „domnu' de la Arad" adoptă o tactică potrivită pentru a lua pulsul satului și a elucida „misterul Maroji", evitînd contrapunerile violente. El acționează dinlăuntru, corosiv, asupra mentalității locului.

Avem, neîndoielnic, în Teodor Bulza un foarte bun povestitor, interesat de detaliu. El scrie în registru afectiv și propune un univers uman coerent, pe fond autobiografic dar mustind de o originală substanță epică. Sînt în scrisul său și insuficiente compoziționale și regionalisme excesive și intenții doar anunțate : dincolo de acestea, Teodor Bulza trăiește într-o euforie a talentului, nu îndeajuns supravegheat și, bănuim, într-un deficit de problematizare. Or, un prozator care nu se mulțumește a fi doar o valoare locală „crește" prin efortul problematizării, deschizînd noi piste epice. Inconștiența talentului, chiar refuzînd instinctiv serializarea, naufragiază fără busola unei orientări, nu doar juste ci și adecvată posibilităților. Alături de alte cîteva nume din Vest, Teodor Bulza aduce în literatura de azi un spațiu „de autor", inconfundabil, repudiind delirul localist sau contagiunea modelelor ilustre ale literaturii „cu țărani".

Adrian Dinu Rachieru

Atelier

„Pădurea de cîmpuri a Dunării"

Pe cît de ușor putem spune că scriitorul se inspiră din Viață, pe atît de [illegible] ne încumetăm a crede [illegible] în cazul ei. Viața [illegible] de la scriitor.

S-a spus permanent că scriitorul consacră modele, „fixează" adică, în vreme ce realitatea, Viața, refuză cu îndîrjire să încremenească în matrițe, ea este alta, totdeauna proaspătă, totdeauna infinită. Dar care literatură nu beneficiază de același perpetuu insolit metabolism? Care nu scriitorul este cel care mută în cristal armonia [illegible] realității, nu el este acela care propune fapte [illegible] de viață o geometrie în spațiu și în timp?

Analizelor [illegible] de întîmplări din pădurea de cîmpuri a Dunării le trebuie rigla și compasul frescei al unui mare gînd. Scriitorul, de pildă, poate să desfășoare că rostul estetic al momentului în care cultivatorii cîmpului stau, în pauză de masă, la umbra spartă, ici colo, a salcîmilor, într-un fel de cerc, într-un fel de ri[illegible]. Ei stau bătrînesc, sau rostul estetic al altui moment în care aceiași țărani puteau fi văzuți cum, cu singurătate, își întorceau spatele unul altuia ca să nu vadă vecinul ce bucate și-a adus fiecare, pe tarla, în traistă.

La Corbii Mari, în ținutul Dîmboviței am ascultat incredibila viață a unui bătrîn care, de-a lungul celui de al doilea război mondial a evadat de trei ori din lagăre de prizonieri, străbătînd mii de kilometri, de la un capăt la altul al Europei, pedestru, amenințat zilnic cu moartea, dar reușind de fiecare dată să ajungă acasă, condus parcă de instinctul magnetic al porumbeilor. Dar oare este vorba aici numai de acest instinct? Viața prin istorie a cîmpiei este extraordinară. Și totuși cît de fascinantă este ea, realitatea, alergînd ca mercurul în paginile potirnite de adevăr!

Ani de-a rîndul am străbătut, cu popasuri anume, cîmpul Ialomiței, cîmpul Călmățuiului, cîmpul Vedei și cîmpul Saberului, cîmpul Borcei în care mi-am îngropat gleznele copilăriei... Dar toată țara aceasta dinspre Dunăre a Valahiei mi s-a părut că încep a o cunoaște doar atunci cînd am încercat s-o adun și s-o descopăr (oh, Procust!) în pagini de literatură. Poemele și romanele cîmpiei, lansate pe oceanul actualității, ar trebui să plutească aidoma ghețarilor : cu o singură parte afară și cu mai multe părți în adînc. Atît de mare este greutatea faptelor din cîmpie! La mulțimea și povara înțelesurilor ascunse în fapte de viață, țintea înțeleptul oriental din antichitate cînd le destăinuia învățăceilor săi, că din tot ce se vede o singură parte se vede, două părți nu se văd.

Viața „concretă" a cîmpiei are nevoie de o viață „abstractă". În ghiocul acestor emisfere de Magdeburg, cînd nu se află vid, începe să fumege, niciodată fragil și efemer, adevărul.

Paul Tutungiu

Între bălți și Bărăgan

Vasile Rusescu face parte din specia povestitorilor împătimiți de genul lui Panait Istrati și Fănuș Neagu de care se apropie nu numai ca atmosferă stilistică ci și prin toposul evocat : satul și cîmpia Bărăganului. Sigur eroii săi nu sînt cutreierați de acea neliniște funciară ca a eroilor vaganzi istratieni iar limbajul nu are fastul metaforic și culoarea lexicală din textele lui Fănuș Neagu, dar configurația mentală și psihologică este, nici vorbă, asemănătoare. Fără a intra într-un orizont fabulos, ca la majoritatea prozatorilor cîmpiei și bălților Dunării, un teritoriu care a transgresat stricta semnificație geografică urcînd în mit și legendă (un sinonim al spațiului „consacrat"), personajele lui Vasile Rusescu au totuși un aer straniu, o comportare în anumite situații, „sucită". Interesul lor constă în faptul că deși puternic „înșurubate" în real, lipsite repet, de acel fundal sau cadru fabulos-arhaic, propice inserțiilor fantasticului, au reacții și recurg la soluții greu explicabile printr-un cod habitual. Așa este Lie Puienaru care, după ce fata iubită de el s-a căsătorit cu unul din bogații satului, s-a retras pe o limbă de pămînt în bălți de unde nu s-a mai mișcat pînă la moarte, sau Antone Stan, unchiul celui ce povestește, care, și mai ciudat, după intrarea sub presiuni, în „colectivă" nu a mai părăsit curtea niciodată. Desigur o explicație poate fi găsită, gestul lor însemnînd o abstragere din real, boicot al evenimentelor imediate ce i-au traumatizat. Și galeria „suciților" nu se termină aici. Un tînăr milițian, erou în al doilea război mondial, lăsat la vatră în anii '50, pentru că nu fusese dur cu țăranii ce trebuiau colectivizați, refuză tîrzia reabilitare și moare de inimă rea cu gîndul la ceea ce trăise și văzuse în acea perioadă. Într-o anumită privință, fiecare personaj este în felul lui, mai mult sau mai puțin bizar, dar nu nemotivat, ci determinat de o traumă interioară sau de un eveniment, situație exterioare. În urma unui incendiu care a mistuit o uliță întreagă, doi țărani, Mahină și Paiată, rămîn cu cîte o scrinteală : primul bănuit de a fi declanșat focul cade într-o stare de totală apatie murind peste cîteva luni iar cel de-al doilea ieșea din cînd în cînd cu caii pe uliță, alergîndu-i pînă la epuizare. Dar această „toană" se încarcă și cu un tîlc ; după ultima cavalcadă nebună, un semn de despărțire, țăranul își duce caii la gospodăria colectivă. De altfel satul povestirilor lui Vasile Rusescu este bine așezat, de o oarecare prosperitate materială și depozitar al tradiției, „suceala" oamenilor săi ascunzînd, ca la eroii lui Marin Preda, o disimulată înțelepciune țărănească ; o înțelepciune însă deloc solară ca în **Moromeții I**, ci mai degrabă sceptică, o formă de adaptare la situațiile dramatice cu care a fost confruntat țăranul, în anii de restructurare socială și politică a satului. Nea Bulete care făcuse pușcărie pentru că fusese declarat chiabur numai pentru opt pogoane de pămînt pentru ca să iasă numărul la „centru", se consolează, de astă-dată cu un umor tipic morometian, că nimeni din sat nu e mai umblat ca el. Aș spune că autorul deși se înscrie, cum am spus, într-o filieră consacrată, aduce în această geografie a cîmpiei dunărene străbătută de duhul eresurilor și al mythosului la Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu sau de spiritul luminos mediteranean la Marin Preda (cel din volumul întîi al **Moromeților**), o palpabilă concretitudine social-politică, menită să balanseze într-o anumită măsură, coacerea pe-alocuri sentimentală, a memoriei sale afective. De fapt acest amestec de gravitate și umor, sau, mai bine zis de dramatism atenuat prin ironie, ca și limbajul frust, colorat, fără a cădea în pitoresc excesiv și localism decorativ dau o amprentă proprie scrisului lui Vasile Rusescu, ce acuză totuși, deocamdată, o prea apăsată notă descriptiv-confesivă.

Paul Dugneanu

Realitatea fabulosului

Autor a două volume de nuvele, **„Chip de aproape"** (1976), **„Valea lui Policarp"** (1977) și al unui roman, **„Cale și drum** (1980), tînărul prozator Ștefan Pîrvu vine în literatură cu un stil de la început format, cu o opțiune sigură pentru o formulă căreia îi rămîne fidel.

Volumele sale conțin o proză în care amănuntul concret sau notația cu aspect realist alunecă imediat în zona incertă a imaginarului insolit și a proiecției subiective. Universul literaturii lui Ștefan Pîrvu este predominant rural, dar urbanul (cît există) și ruralul nu mai sînt teritorii distincte și aceasta cu atît mai mult cu cît nici dimensiunile fizice ale lumii, nici dimensiunile ei temporale, nu au autonomie față de subiectivitatea prozatorului. Este o lume restituită din fragmente antrenate de un flux continuu, într-o narațiune cu puține evenimente, cu accent pe senzații și sentimente confuze și cu interferențe de perspectivă, — ale autorului și ale personajelor, aduse în același plan.

Existența banală pare fabuloasă pentru că este proiectată într-o viziune tutelată de imaginar. Sînt elemente care amintesc de proza metaforică și fantezistă a lui Fănuș Neagu, și altele apropiate de literatura lui Ștefan Bănulescu. Pe de altă parte, factura insolitului și ritmul frazării (mai puțin amplă la Ștefan Pîrvu) sînt asemănătoare cu acelea din **„Solemnitățile"** lui Ion Țugui. Lumea rurală contemporană, dinainte de război, ori din timpul războiului, devine un univers straniu, populat de prezențe insolite, pe care subiectivitatea autorului și a personajelor o fac să-și schimbe formele, anihilînd orice structură coerentă și stabilă. Stăruie în toate ceva obscur, ceva crud și insolit, o „nălucire înfierbîntată" care tulbură formele. Deja totul este la limita dinspre ficțiune a realului, răsfrînt deformat de fiecare conștiință a personajelor, cu accent marcat de reveria/coșmar în sfera oniricului în unele pasaje distincte **(Mersul pe cale, Înger gol pe bătătură, Valea lui Policarp ș.a.)**

Proza lui Ștefan Pîrvu este dominată de starea confuză, cu sugestia, totuși, a unei anume gravități structurale.

Stilul amestecă dialogul rural cu fantazarea lirică, în modalități metaforice uneori prețioase : „În amurgul tocmit pentru înțelegere curge către crengile salcîmilor aripa unui vînt rece ; după o vreme au început cocoșii cîntare pitigăiat, sunetele acestea aspre fără prelungiri și ecouri ne treziră din slăvita și necuprinsa tăcere. Ochiul meu întîlni o vreme chipul ei, am înțeles numaidecît cîtă patimă poate cuprinde un obraz tînăr, în oglinzile căruia poți citi nenumăratele prelungile focuri". O umanitate măruntă, banală este transformată prin proiecția fantezistă și în același timp dramatică, într-o figurație pitorească, între fenomene ciudate și ireale. Atmosfera nu este, cum s-ar crede, înrudită cu fantasticul voiculescian alimentat mai ales de condiția arhaică. Legătura cu tradiția se înnoadă, la Ștefan Pîrvu, mai aproape de prezent. Prozatorul iubește sonoritățile neobișnuite, ca Ștefan Bănulescu în **Cartea milionarului** sau ca Fănuș Neagu în **Frumoșii nebuni ai marilor orașe.** Personajele sale din lumea rurală se numesc Prosperina, Cosoarbă, Piricloaia, Ciaria, Tiripoc, Yvona, Arimata, Lucida, Mirodenia, Soleea, Aureea Trigama, Nadan Ion Anagnostul, Ipomenea Perpera Zigureanu.

Un pitoresc de comportament, cu un anume aspect de teatralitate, animă aceste personaje fruste și în același timp intelectualizate prin limbaj și gest. Sugestia de parabolă se adaugă solemnității :

— „Cînd în locul merelor dă năvală, din pămînturi sterpe, plopul și mai ales alege colțurile casei, iar mărăcinii aleg intrarea ei, treptele, înseamnă, nu-i așa, că pustietatea a țînduit de mult pămîntul acesta pe care este clădită casa cu toate acareturile și oleaburile ei".

Proza lui Ștefan Pîrvu creează impresia unei letargii în care se iscă fantasme, în care percepțiile sînt tot produse ale imaginației, în care senzațiile sînt și ele false, închipuite, imposibile. Este o fantazare malignă, cu euforii obscure, o irealitate cu aspect alegoric configurată de un stil ramificat, figurat, insolit.

Sultana Craia

Analiză și rememorare narativă

Urmare din pag. 1

rul bărbat îl trăiește cu devoratoare intensitate afectivă și morală. Ultrasensibilizat de starea specială în care se află în camera de spital, eroul rememorează evenimentele trecutului cu impresionantă putere de retrăire a concretului biografic. Într-o năvalnică și totuși deplin coerentă succesiune și interferență de planuri, visul și amintirea colaborează în chip ideal. În felul acesta, romanul „acoperă" o arie epică deosebit de complexă, purtînd însemnele majorului atît în ordine psihică, după cum și în ceea ce privește statutul obiectiv-istoric al realului. Dintr-o atare perspectivă definit, **Părinții abstracți** e un dens și percutant roman de familie, în accepția clasică a noțiunii. Punînd în valoare o mare cantitate de materie epică rezultată din cunoașterea și trăirea nemijlocită a realității originare, prozatorul dă la iveală imaginea unei lumi aparte, aceea unei demne și exemplare familii de intelectuali ardeleni, prinsă deopotrivă în cleștele unei suferințe limită și a unor avataruri social-istorice necruțătoare. Și, cum arătam, retrăirea întregii biografii a familiei Dorda de către eroul-narator, Valeriu Dorda, conferă romanului o deosebită acuitate existențială. Așa încît, impresia de „făcut" pe care celălalt filon narativ al romanului (cel „clinic") o degajă din cînd în cînd este serios atenuată datorită binevenitei presiuni exercitate de timpul trecut asupra celui prezent.

Părinții abstracți reprezintă una din cele mai viabile tentative romanești puse la cale de exponenții tinerei generații de prozatori.

Distanța interioară

roman „touffu", scris cu un simț al amănuntului semnificativ demn de toată invidia, debordind de o substanță recuperată din memorie intr-un tip de discurs al „epicului interior", **Dimineața pierdută** de Gabriela Adameșteanu este in primul rind un ritual de reanimare a istoriei consumate, din perspectiva unui prezent apt să-i dovedească fie măreția, autenticitatea, tragismul spasmelor, fie caracterul derizoriu al tribulațiilor individuale mai puțin preocupate să compună un destin colectiv care să conteze într-o Europă bintuită de spectrul grozav al destrucției. Într-o singură dimineață, **pierdută** pentru econoama și de tot materialista Vica (printre altele și comentatoare „creditabilă" a mediilor umane intilnite, dotată cu un acut simț al observației in ciuda mărginirii intelectuale și a acidității involuntare), **regăsirea** timpului consumat se transformă in sursa principală de seducție a prozei, de altminteri marcate printr-o rară sărăcie a „fabulei" propriu-zise. Tensiunea fundamentală a narațiunii, furnizată de extrem de rapidele (și insidioase, aș spune) pendulări intre cele două mari planuri, al **prezentului** vizitei matinale, pe la rude și cunoștințe, efectuate de acest Leopold Bloom cu fustă, care se oprește, prin voia autoarei, in călătoria sa prin Dublinul valah **aproape de mijlocul zilei**, și al **trecutului**, pe care odiseea citadină il stirnește, este dublată de aceritatea mutațiilor retorice. Nu mi-a fost dat să citesc in ultimul timp prea multe romane în care „vigoarea" realistă de extracție tradițională, inspirația explorării psihologice armonizate (și nu contradictorii, cum se prezintă ea in multe cazuri) cu preocuparea pentru definirea exteriorității personajului (și aceasta fiind un bun ciștigat al prozei „clasice") să fie dublate de o atit de dezinvoltă stăpinire a celor mai moderne (și diverse) strategii narative. Traversind planul obiectual, mediile socio-psihologice, interioarele ruinate, semne ale unor vremi odată eroice, „aristocrate", bucătăriile dezolante, saloanele cu mari fotolii-capcană, pline de mărunțișuri vorbitoare, cartierele a căror străbatere e o intreagă aventură, cititorul se vede nevoit să supravegheze in permanentă pagina, succesiunea vocilor, perspectivelor, persoanelor, stilurilor narative și, nu in ultimul rind, pe cea a caracterelor tipografice.

Amănuntul cel mai banal, obiectele cele mai insignifiante zăcind prăfuite in vreun colț oarecare sau fotografiile de familie, cu siluete surprinse intr-o teatralitate căutată sau involuntară, observațiile de ordin general asupra actualității sint tot atitea porți prin care irumpe materia densă a trecutului. **Dimineața pierdută** este, in ultimă analiză, un amplu **spectacol metonimic** : un lucru sau o referință cit de neinsemnate, elementul cel mai inocent, in aparență, al causeriei matinale, atrag imediat o tranșă mai mare sau mai mică de evenimențialitate consumată, din aria, de regulă, antebelică.

Observație deja făcută, **Dimineața pierdută** este un roman „feminin", prin pregnanța figurilor feminine, prin transformarea bavardajului in punctul de plecare a discursului in ansamblu său și a recuperării trecutului, in special. Nu mai puțin „feminin" mi se pare romanul (și aici se va vedea că orice conotație peiorativă a termenului nu intră in discuție, dimpotrivă, aș zice) in... **mobilitatea** excepțională a discursului capabil să-și asume o impresionantă paradigmă de semnificanți narativi : structura unificatoare a romanului este dată de codul omnisciențel, al narației la persoana a treia, dar, in interiorul acestuia, se dezvoltă, prin focalizarea discursului asupra Vicăi, un admirabil stil indirect liber și chiar relatarea la persoana intii : prin intervenția unor personaje intilnite de eroină, romanul incorporează și o narațiune de tip butorizant (la persoana a doua) și chiar tehnica jurnalului. Cu un real simț al limbii, romanciera schițează in subtext un fel de sociologie a limbajului, a unui limbaj individualizat și individualizant care semnalizează, de cele mai multe ori, identitatea locutorului. Exprimarea liberă și libertină, discreditarea normelor limbii literare, abundența anacoluturilor, dezacordurilor, fenomenelor de limbă populară, ignorarea articolului hotărit masculin, lexicul de o urbanitate precară, marcat de o trivialitate „naturală", ale protagonistei, pe de o parte, barbarismele șocante ale unui Titi Ialomițeanu, apetitul diminutival al cutărei persoane intilnite de Vica sau aduse la suprafața textului de memoria acesteia ori a conlocutorilor ei și, mai mult, a inșilor **absenți** de care ea își amintește, elocvența temperat-academică a profesorului de fonetică Mironescu ș.a. compun o radiografiere lingvistică pe verticală, a universului uman, dintr-o perioadă ce se intinde din anii primului război mondial și pină in zilele noastre. În afara unui exces dialogal rareori mai puțin juisant, trenant, pe alocuri, singurul repros pe care o lectură mai puțin atentă la detalii l-ar putea face acestui roman de-a dreptul incintător ar fi inadecvarea, in interiorul modalității „jurnaliere" ori a discursului de persoana I, a autoprezentării personajului-locutor in acțiune **prezentă**. Să observăm numai că majoritatea personajelor care se **povestesc** in timp ce execută acțiunea povestită **hic et nunc** sint marcate de o **distanță interioară** tipică, de altfel, abulicilor copleșiți de Istorie. Ei sint ținuți să-și dorească un **histrionism interior**, sint narcisiști, doresc să **vadă**, să se **contemple dinafară in timp ce acționează**, in baza unei evidente scindări a eului, să se **informeze** pe sine asupra trecutului lor. Iar de aici pină la ocultarea acestei distanțe prin asumarea „discursului personal" (de persoana intii), prin care eroul ne aduce la cunoștință ce face in clipa acestei instituiri, nu e decit un singur pas, pe care personajul il execută elegant, sub privirea vigilentă a unei romanciere de primă mină.

Cristian Moraru

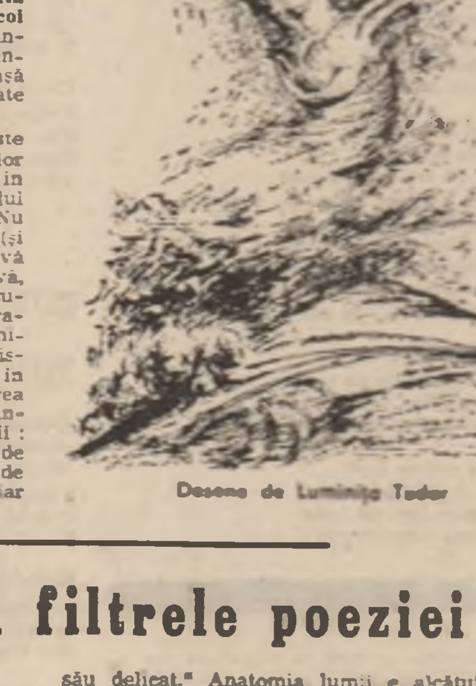

Desene de Luminița Tudor

Realitatea și filtrele poeziei

Urmare din pag. 1

nii. Spre deosebire de criticismul și nonconformismul practicat de unii colegi de generație el este un „ameliorist". În poezia sa obiectivitatea suportă acțiunea modelatoare a spiritului. Frazarea poetică amplă, ceremonioasă, conturează grațios teritorii in care barierele existențiale se dizolvă : „cit de ușor mi-a venit in secunda aceea să trec / peste hotarele ei transparente și moi / intinse printre mii de opreliști". Poetul — fidel principiului amintit la inceput — nu cade „pradă realului" decit foarte rar (atunci de altfel își pierde originalitatea) interpunind între el și lume un mister continuu (șansa poeziei !). Idealizarea concretului aproximează o perfecțiune a formelor reale, o innobilare a obiectelor umile : „după o mie de ani străbătind incăperea / ating fereastra cu o formă atit de perfectă." Poetul cultivă frumosul prin empatie chiar dacă „teama de a spune cuvinte / înroșea conștiința pină în pragul topirii". Se simte o pudoare față de acizii tari și corozivi ai concretului. Asperitățile existențiale sint estompate printr-o melancolie nedisimulată. Corneliu Ostahie abordează realul dar il pulverizează printr-o alchimie stilistică pină devine „o holdă de pulberi". Este un mod de a generaliza particularul, de a cosmiciza concretul pe linia tradiției romantice, devenită azi **neoromantism.** Utopii locuibile apar mirajesc in plină realitate : „ce minunat am petrecut laolaltă într-un loc unde voi / nici măcar n-ați visat să ajungeți." Concretismul nu atinge la el angoasa deziluziei ci e transfigurat în sens benefic. Parabola unei înțelegeri empatice a lumii figurează în finalul volumului. Poetul nu se poate sustrage magiei originare, poezia în ultimă instanță este un filtru modelator, nu o copie neutră a realului : „cite ceva despre sursa puterilor mele oculte de-acord / aduceți ghiocul și razele stelei polare cabala și cornul de capră / aprindeți ulei de santal și faceți întuneric desăvîrșit vom / vedea împreună."

Dacă la Corneliu Ostahie realul stă sub semnul transcendenței melancolice, în cazul lui Adrian Popescu vectorul liric este îndreptat spre universul **chtonic.** Autor al unor remarcabile volume, Adrian Popescu și-a construit un sistem de simboluri de extracție telurică. Poet al melancoliei **păduroase,** el exemplifică — folosind terminologia lui Worringer — „intropatia" vegetală. Realul este perceput din interioritatea sa. Este o lirică a **infrastructurii** materiei elementare. Semnificațiile pămîntosului, ale vegetalului coplesesc tandru poemele ca niște liane configurind un topos poetic aparte. La fel ca în picturile lui Andreescu, telurícul e obsesia centrală, devenind simbolul întregii sale poezii. Ardelenismul chtonic suferă la Adrian Popescu o distilare spirituală purificatoare, vegetalul căpătind semnificații monadice, de nucleu universal. Poziția imanentă (lăuntrică) exprimă o receptare inductivă a realului. Este greșită includerea poeziei sale in cadrul poeticii „textuale" (cum s-a procedat adesea). Lirica lui Adrian Popescu este puternic referențială (chiar dacă vitalismul ei este surdinizat stilistic). Poetul este, așa cum declară, „un blind naturist". Receptarea lumii vegetal-telurice se face prin prisma spiritului transfigurator. Poezia devine un modern filtru al sensibilității : „Ei știu mai bine decît mine gustul secret / al fierului și uraniului, ăl pietrei de smarald / al zăcămîntului ascuns în dulcele-ntuneric / ei iți aduc mesaje din împărăția de dincolo / ei il slujesc pe Hermes." Lirica lui Adrian Popescu înaintează geologic, anamneza pare o succesiune de straturi tectonice. Pe filiera semantică a pădurosului intilnim ascunzători vegetale, capcane luxuriante : „De unde începe urcușul eziți / Ființa Zmeurei clipocind, chemînd, captivă / în străvezii inchisori de sticlă". Lumea umbroasă a poetului — „Umbria" — este pe jumătate realitate. Cealaltă jumătate e conotația melancoliei secrete. Arabescurile vegetale, cutele pămîntului absorb fantezia poetului ; imaginile se desfășoară ca intr-un plămin, buretos, spongios, păstrător de umezeală. Sînt aproape inexistente aluziile celeste. Totul se petrece jos, în spațiul pămîntean și subpămîntean. Față de poetica „survolării realului", cultivată de autorul existențial, o pătrundere a poeziei „printr-un ținut de mlaștini / printre plante ale smircului, bolborosind ca ele". Poemele sint invadate de „mirosul de mîl fraged și pietre", de „lutul moale al hîrtiei". Exemplele pot continua la nesfîrșit confirmind un univers senzorial articulat pe simbolul **pădurii acaparatoare.** Adrian Popescu construiește „viziuni ale lăuntrului" prin analogii vegetale : „plăminii frunze imense în coșul de răchită / al pieptului și ca o poartă ascunsă în frunziș / mușchiul vîrtos / al inimii, cifrul său delicat." Anatomia lumii e alcătuită din plante aglutinate, ca in picturile lui Arcimboldo. Universul este un infinit labirint vegetal, sufletul poetului fuge „spre o zare păduroasă și magică." Retorica acestei poezii are atracția magnetică a unei plante carnivore, subtil devoratoare. Este ciudat faptul că lirica lui Adrian Popescu nu a atras atenția prin aceste simboluri vegetale, care exprimă, în ultimă instanță, o vitalitate indubitabilă. Experiențele exagerat semiotice care s-au aplicat poeziei sale i-au diminuat miza existențială. Trimiterile livrești sint contrabalansate, in interiorul poeziei, de „cascade, iaruri, păienjenișuri", de „raza de soare care străbate sare și mir". Discursul erudit e absorbit de „umbra fagilor", de „crîngul intunecat". Cultura e cotropită de natură ca o Veneție amenințată de ape. Universul **botanomorf** al poetului e populat de „măruntaiele pămintului". Lirica aceasta are o eleganță ascunsă luxuriantă în care imagismul arborescent cuprinde „droaie de ciuperci", „seminţe de muștar", „ferigi", „munți spongioși" etc. Paradigmele umezelii germinative dau senzația că te afli in interiorul unui bulb și participi la metabolismul secret al naturii. Unde duce totuși această călătorie lăuntrică, această „imbrățișare a spiritului cu materia" ? Poezia lui Adrian Popescu transfigurează realul folosind tehnica argheziană a detaliilor. Toată mașinăria vegetală construită de poet e o metaforă a complicării nesfirșite, a expansiunii pluriforme și misterioase a Fiintei. Meticulozitatea amănuntelor nu distruge „corola de minuni a lumii" ci, paradoxal, o afirmă. Tradiția „mirabilei semințe" străbate această lirică, racordind-o la filozofia autohtonă. Creația lui Adrian Popescu are homeostazia vegetală a „rădăcinilor subpămintene inaintind" ca o rețea complicată de semne naturale și livrești. Poezia sa se consumă în regatul umbros „precum Minotaurul in cotloanele Labirintului". Miza acestei lirici este de natură ontologică, iar nu „textuală".

Iată două maniere de abordare lirică a realului, in care nevoia de concret nu anulează **reflexivitatea integratoare.** În ambele cazuri se observă o distanțare estetică față de datele imediatului. Fotografierea existenței și comentariului neutru pot avea doar valoarea unei fronde experimentale. Ele nu instituie o viziune poetică. Lirica, in ultimă instanță, e un filtru transfigurator, purtător de **mesaje morale.** Abordarea realului își consolidează valoarea prin coordonatele umane pe care le implică.

REMEMORĂRI

Fișe de roman (XV)

emic, flocos și roșcat, ușor strimt de spinare și cam nearătos, dar e al naibii de lătrău. S-a pripășit intre blocuri și-a devenit ciine de maidan uitat de stăpinii demolați peste noapte. N-are nume. Copiii plini de fantezie l-au botezat : Cezar !

Își face rondul intre magazinul de „pește viu", mirosind a pește congelat, și magazinul de piine. E deliciul copiilor care-l stăpinesc cu oase.

Latră mașinile mici urmărindu-le cu furie, oamenii in uniformă (poștași, pompieri, ceferiști, milițeni), și pe cei imbrăcați in alb. Miroase trecătorii privindu-i cu atenție. Probabil își caută stăpinii.

După trei zile de ademeniri și momeli izbutesc să-l vir in casă. Pun in fața lui tot felul de bunătăți. Le privește circumspect dar nu se atinge de ele. Dă tircoale apartamentului amușinind colțurile, stingher și cu coada intre picioare. De afară se aud țipetele copiilor și zgomotul mașinilor. Tresare și schiaună ca un copil.

— Mănincă Cezar, il invit eu.

Mă privește trist și cu ochii rugători indreptați spre mă. Plasat aproape de ieșire adulmecă aerul scării și ascultă cum trec mașinile mici nelătrate de nimeni. Și mai ascultă cum il strigă ca pe un fiu rătăcitor micii lui stăpini care l-au botezat cu nume de imperator roman.

Două săptămini izbutesc să-l ademenesc timp de o jumătate de oră in apartament. Un fel de vizite de complezență. E circumspect și neutru. Nu se atinge de mincare și ascultă cu ureche ciulită zgomotul scării.

Vine vacanța și dispar copiii la munte sau la mare. Plec și eu și după două săptămini, noaptea, la reintoarcere, ghemuit pe micul preș din fața ușii dau peste un ghemotoc de flenduri și blană. E Cezar !

Se ridică și mă intimpină bucuros. Alături are un femur cit toate zilele pe care il ia in gură și dispare cu el pe scări in jos. Iese vecinul și-mi spune că vreme de cincisprezece zile nu s-a mișcat din fața ușii lătrind cu furie pe cei ce incercau să se oprească.

— De unde avea osul ? intreb eu.

— Nu știu, domnule, că am incercat să-i dau altceva de mincare dar nu l-am văzut roniind decit nenorocitul ăla de os fără pic de carne.

2.

Există și bișnițari de ciini. Soția mea a fost racolată și prelucrată sentimental de o cucoană, la coafor, timp de două ore, demonstrindu-i ce înseamnă un ciine in casă mai ales dacă ai și copii. Ii recomanda contra unei sume destul de pipărate achiziționarea unui caniș grifon, mic, dar de rasă pură. Nu l-ar vinde cucoana dar mai are patru și n-are ce face cu ei.

Ii lasă adresa și numărul de telefon. Stă al naibii de departe și imi revine sarcina să achiziționez prețiosul patruped. Imi iau fetița care avea vreo zece ani, comand un taxi și bat Bucureștii de la un capăt la celălalt. Găsesc adresa. O casă cochetă, un fel de vilișoară cu curte interioară. Sun și iese cucoana bișnițărească. E grasă, rumenă și are o claie de păr coafată in chip de sarmale. Ride la noi ca la niște rude bogate și ne poftește in casă sfătuindu-ne să nu dăm drumul mașinii.

Intrăm, ne așezăm și ea dispare pe o ușă laterală să aducă patrupedul.

Se aud hămăituri și lătrături felurite. Intră cucoana și aduce un bursuc creț și indesat, cu picioarele „ bidermaier" și ochi de drac adormit.

Il „cintăresc" și-mi dau seama că n-are nici o rasă. Cel puțin așa cred. Cucoana il așează fetiței in brațe și aia mică il pupă pe bot și-l ține ca ca un sinucigaș colacul de salvare. Imi dau seama că sint pierdut și inainte de-a scoate suma, indrăznesc să intreb dacă aș putea vedea părinții progeniturii. Cucoana răspunde că bineințeles și dispare in dosul ușii de unde se aud lătrături ca la hingherie. Reapare cu un splendid caniș alb, cu pantalonași.

— Asta-i mama, ne asigură cucoana.

Bursucul cind vede dă semne de neliniște și spaimă. Mama latră la el cu furie.

— Simte că pleacă și-i face morală, mă lămurește cucoana.

In gindul meu mă rog să-l convingă pe ăla mic să rămină in sinul familiei.

— Doamnă, zic eu, sinteți sigură că e caniș și că dinsa e chiar mămica lui ?

— Tovarășe, mă ia cucoana din scurt, dumneata mă jignești ?

Scot banii, pup mina cucoanei și ies la taxi urmărit de un cor de lătrături ce răzbesc din curtea interioară.

In timp ce mă indrept spre poartă o-ntreb pe posesoarea sărmăluțelor capilare :

— Nu vă supărați, cine latră ?

— Cum cine ? Frații lui. Pling după el. Sint foarte sentimentali canișii domnule. Mai ales canișii grifoni, precizează ea graseind.

Ajung cu mogildeața acasă. Il botezăm Napoleon și-i cumpărăm lesă, ham și paltonaș gata confecționat. Ion Băieșu ne dă adresa frizerului specializat in tuns ; canișii in exclusivitate, o sută de lei coafură simplă, două sute ultima modă ! Ne dă și adresa medicului veterinar care vine la domiciliu și contra altei sute il vaccinează pe viață impotriva jigodiei.

Medicul ii face injecția, ia onorariul și inainte de-a inchide trusa zice :

— Să mă sunați peste trei luni și vă fac eu rost de un cumpărător.

— Nu-l vindem pentru nimic in lume, zice soția mea.

— Și unde o să-l [illegible] ? Asta se face cu un vînat.

— Canișul, domnule ? se miră soția fulgerindu-l cu privirea.

— Ce caniș, doamnă ? Nu vedeți că e [illegible] ciobănesc !...

L-am dus inapoi. Tot cu taxiul. Am sunat la vilă. A ieșit cucoana la geam.

— Ce s-a intimplat ?

— Doamnă, luați-vă cățelul. Nu-l mai cumpărăm.

— Și vreți banii inapoi ? mă ispitește ea amenințătoare.

— Nu, zic eu. Nu vreau banii. Vreau să vă spun că nu e caniș !

— Dar ce e ?

— E ciobănesc !

Se face roșie cucoana gata-gata s-o lovească apoplexia :

— Ascultă, mitocanule, îmi jignești mama ? Vezi că acu deschid ușa și dau drumul și lui tată-su...

Las pe Napoleon in mijlocul curții și mă retrag de-ndărătelea socotind in gind cit m-a costat canișul : o sută cincizeci taxiul dus, tot atita intors,lesa șaptezeci și cinci, hamul o sută, doctorul o sută plus serul, paltonașul două sute că era din import, cinci sute el propriu zis, frizerul care a venit după două săptămini să-l tundă conform convenției...

După patru săptămini tot, la coafor, aceeași cucoană fără memoria figurilor, o abordează pe nevastă-mea explicindu-i avantajele unui caniș grifon...

— Doamnă, a zis consoarta, am lua cu plăcere dar noi avem crescătorie de pisici siameze castrate...

Mircea Micu

Opțiunea vizionară

Urmare din pag. 1

nomice și spirituale românești sint proiecte de pace și pacea reprezintă condiția primordială a succesului lor. Dincolo de aceasta, și alte adevăruri sint la fel de limpezi. În primul rînd, țara va persevera în promovarea și dezvoltarea inițiativelor care i-au asigurat și pînă în prezent ritmuri înalte ale propășirii. În deschiderea unor ferestre largi spre trepte tot mai înalte ale progresului tehnologic, în consens cu resursele disponibile și cu exigențele obiective ale viitorului.

Firește, orice realizare capabilă să îmbogățească și să înnobileze decorul și orizontul vieții de zi cu zi își regăsește o parte din strălucire și în reflexul ei asupra spiritului uman. Dar nu încape nici o îndoială că sint destule de edificat și în interiorul spiritului însuși. Nu oricum și nu în virtutea unui scop indiferent. Cindva, un mare pedagog român, sintetizînd o experiență de o viață, își îngăduia să afirme : spiritul nu este o încăpere care trebuie mobilată, ci un cămin care trebuie încălzit. Ca tot ceea ce se dovedește a fi valoros într-o mare tradiție, și acest îndemn se arată a fi mereu actual. Din acest punct de vedere, deosebit de important este faptul că România de mîine nu își propune să construiască doar alături de om, ci și între hotarele spiritualității sale.

Tocmai în această realitate aflăm și cel mai deplin temei al certitudinilor noastre de azi și din viitor.

Victoria necesară

Urmare din pag. 5

odată și odată tot te desparti de ea ; am dat o fugă și pină la sfatul popular, altfel insă, fără să-mi trag pufoaica pe drum, fără să trec de-a dreptul prin băltoace. Odată ajuns acolo, unde fusesem desigur așteptat, am aflat că mă căutase și raionul, numai felicitări de data asta, nu și alte comunicări, am intrebat cu o degajare distrată ce mai e nou, puteau să-mi răspundă sau nu, totuna. Nici eu nu mai știu ce am răspuns la intrebarea de ce nu m-am intors la pădure, pentru că nu mai știu nici dacă mi-a fost pusă, totul avea pentru mine aspectul unui interes ocazional, manifestat oarecum in trecere, dintr-o curiozitate de circumstanță. M-am și grăbit, de altfel, să string miini, să-mi iau la revedere și să mă intorc acasă, fără să-mi pese cine știe ce de nedumeririle pe care le lăsam in urma mea. În zilele următoare, la fel, imi vedeam in continuare de treburi, mă duceam de cite ori era nevoie și la sediul gospodăriei, era o debandadă pe acolo, un adevărat haos, nu se putea să nu dau o mină de ajutor, insă făceam totul cu aceeași detașare, cu o seninătate netulburată. Mie unuia mi se părea că asist la niște secvențe de film, ascuns undeva in intunericul sălii, sau poate la ceva ce se intimpla deja după plecarea mea. Cu atit mai de neințeles avea să fie gestul meu de după aceea, ca și tot ceea ce a urmat mai tirziu. Cine m-ar fi observat in acele zile și-ar fi zis mai degrabă că nu mă pot desprinde, că, după ce am zămislit opera capitală, piatră de hotar a unei vieți intregi, nu mai am puterea să mă despart de ea. După zelul pe care-l cheltuiam in continuare, după efortul efectiv incorporat pentru a propti nou-născutul pe propriile-i picioare, nu e deloc exclus să fi lăsat și impresia asta. Dar atunci ar insemna ca tot asta să fie și explicația, motivul acela căutat indelung de mine, și nu-mi vine a crede că totul ar dobindi dintr-odată, miraculos, in felul ăsta, nu știu ce ințelesuri nebănuite.

Incurajată de pasivitatea pe care desigur o desluseai inapoia platoșei de hărnicie, mă cunoșteai din nou mai bine decit ceilalți, ai inceput asaltul intrebărilor alintat-imperative. Mă asediai de fapt in fel și chip, intr-o mie de variante, cu veșnic aceeași intrebare. La care și eu, fără să resping aparent ideea, fără să mă impotrivesc aproape, făceam tot ce-mi stătea in putință să mă sustrag. Așa cum altă dată te tot purtam cu vorba, de la o zi la alta, ca să nu te aduc aici, acum aminam sub diferite pretexte ziua plecării. Am treabă — era supremul argument, și el același ca și intrebarea ta, numai că dedesubtul lui forfoteau intr-adevăr o mulțime de treburi, mărunte sau mari, toate presante, convingătoare toate, după părerea mea. Și chiar erau, de bună seamă, și complicate, și importante, și urgente, vedeam după figura ta că nu-mi pui la indoială spusele — numai că se și puteau lipsi de prezenta mea săritoare. Lucrul ăsta, singura obiecție posibilă, dacă i-ai bănuit cumva, nu mi l-ai reproșat niciodată. Dimpotrivă, păreai convinsă de ceea ce-ți spun eu, mă aprobai, completindu-mi lista de motive sau numai inclinindu-ți fruntea — și-ți reincepeai atacurile din altă parte. „Poate că mergem undeva, facem vreo citeva călătorii, putem umbla in lung și-n lat o vreme" — mi-ai propus intr-o zi, probabil inspirată de obiceiul meu de a hoinări, cu gindul, prin lumea intreagă. „Ce-ai prefera : o expediție la Polul Nord, in țara gheturilor veșnice, sau doar doar o mică escapadă pină-n Australia ?" te-am indemnat și eu, cucerit o clipă de joacă. „Dacă ar fi după mine, m-aș mulțumi cu Egiptul. Piramidele, faraonii, Sahara...". „Ni le putem imagina și de aici", am renunțat eu prea devreme, dezamăgindu-te, firește, după cum nici eu n-aveam de ce să fiu mulțumit. N-ai găsit altceva, ca să te redresezi, decit o răzbunare măruntă, nu meschină insă, ci timidă, o prea mică revanșă față de cit aș fi meritat : „Ești obosit, odihnește-te, mai discutăm altădată". Puneai pentru a doua oară degetul pe o rană deschisă, fără să bănuiești pesemne cit de aproape de adevăr erai. M-am gindit imediat, atunci, nu mai tirziu, după minuțioase restaurări, ci chiar in clipa aceea și după aceea, multă vreme, pină azi. Poate că eram intr-adevăr obosit, adică nu pur și simplu dărimat, ar fi fost prea ușor, aș fi dormit o zi și o noapte și m-aș fi sculat refăcut, însă nu asta era. Mi-era teamă de o sleire, de o vlăguire lentă dar irecuperabilă. Putea fi vorba de un proces ireversibil, cu un sfirșit lesne de prevăzut. Îmi calculasem, chibzuiam eu, toate resursele, imi drămuisem fiecare picătură de energie, cu precauție, cu zgircenie, ca să-mi ajungă pină la capătul expediției. Odată ajuns acolo, rezervorul se golise și nu mai aveam cu ce să-l umplu. Mă așteptam, după toate probabilitățile, o lungă perioadă de secetă.

Dacă nici asta nu era probabil, unica explicație, cel puțin una din ele era cu siguranță. Îmi iau din nou o măsură de prevedere fiindcă vreo citeva nedumeriri se ridică totuși și-n cazul ei. Mai intii că, intr-un moment sau altul, in secunda aceea decisivă, n-am simțit nicidecum că se prăbușește ceva, n-am auzit vuietul adinc al unei năruiri, cum ar fi fost de așteptat. Să fi trecut indiferent pe lingă o clipă de răscruce din existența mea ? Ori nici nu s-a ivit așa ceva, iar atunci scurgerea s-a produs in timp, fără intrerupere, prin crăpături nestiute, pină cind m-am pomenit epuizat, sunind a gol. Una din două s-a petrecut în orice caz, altfel nu-mi pot imagina cum are loc, de pildă, golirea unui rezervor, însă nu asta mă neliniștește, ci descoperirea tirzie că mi se poate oricind intimpla ceva fără ca eu să am cunoștință măcar. În afară de asta, un alt amănunt îmi reclamă și el prezența și nu mă pot preface că nu-l observ. Dacă eram într-adevăr obosit, intr-o letargie atit de avansată, normal ar fi fost să stau pe lingă casă, să zac, să bolesc, nu să alerg toată ziulica pe la gospodărie, peste tot unde era sau nu era nevoie de mine. Cum se impacă oare sleirea pe care o acuz cu sirguința mea de dincolo, chiar așa pasivă sau distantă, cum am numit-o tot eu ? S-ar putea deduce de aici că năruirea nici nu răbufnise în afară, ci se consumase numai pe dinăuntru, lăsindu-mi neatinsă fațada. Dar asta ar însemna că și alți oameni își pot expune la vedere vitrinele strălucitoare, pe cită vreme pe dinăuntru sint niște jalnice ruine. Pot eu să cred așa ceva despre semenii mei numai din cauză că mi s-a intimplat mie ?

După o bucată de vreme am fost, in sfirșit, convocat la raion. Zic **in sfirșit** pentru că, sincer să fiu, mă așteptam mai de mult la asta. Dacă n-o făcuseră totuși era pesemne din cauză că ori mă mai lăsaseră să mă dezmeticesc, ori nu aflaseră nici ei decit atunci cind m-au și chemat. Erau de prevăzut o muștruluială tovărășească, o morală ceva mai țeapănă la urmă și un avertisment sever. Iți mai amintești probabil și tu, eu cel puțin imi amintesc că erai mai ingrijorată decit mine și mă tot sfătuiai să-mi fac autocritica, să primesc invinuirile cu capul plecat. Așa mă și hotărisem să fac, in sinea mea, în loc de asta, însă, m-am pomenit felicitat, bătut pe umeri, ridicat in slăvi. Ca și cum nu trecuse decit o zi de cind îmi încheiasem activitatea, rezultatele fuseseră peste așteptări, astăzi venise rindul recompensei. O recompensă ce nu se lăsa nici ea mai prejos : în curind urma să fiu detașat în altă parte, într-o uzină; nu chiar la centrul de raion, într-un alt oraș, dar oricum era o uzină, mediu muncitoresc, o conștiință mai dezvoltată — altă lume, ce mai. Surprins mai intii, după aceea am refuzat scurt, suficient de categoric, se pare. Cu o intirziere de cițiva ani, făceam abia atunci un gest ce s-ar fi cuvenit executat la prima misiune. De ce n-am fost atunci în stare și mai cu seamă cum de am fost acum, cind in mod normal imi lipsea tăria de a opune vreo rezistență, deocamdată nu ți-aș putea spune. Un **deocamdată** care pe mine m-a insoțit în toți anii ăștia. Nici la reacțiile, firești în fond, ale celor de la raion, habar n-aveam ce să răspund. O țineam doar una și bună, că nu pot pleca din comună, fără să mai adaug de ce, sau pînă cind, sau să insăilez o explicație, cit de cit. Și nici mai tirziu, pină astăzi, n-am putut răspunde propriilor întrebări. Cea mai bună dovadă că nici una din explicații nu rezistă de una singură, oricum aș răsuci-o. Mai degrabă, acum abia mă gindesc și la asta, numai împletite unul in altul, țesute în aceeași urzeală, cele citeva motive ar da naștere unei justificări atotputernice. Poate că asta-i singura operație pe care n-am intreprins-o încă.

Lăzarea

Urmare din pag. 1

tenă aici cu oamenii porumbei, cu Bela și Olga, dar mai ales cu Zold, om la fel de cunoscut ca și dealul cu căciulă de deasupra Lăzarei.

Cu Zold care, in primul rind, aleargă oriunde e de alergat cu ochii lui albaștri și neodihniți care luminează și in cele mai ascunse unghere ale acestui mic sat secuiesc din Harghita.

Și de ce aleargă omul acesta, de ce se împarte și este împărțit atita ? De ce nu stă el liniștit, la oraș, unde e gazetar, și vine mereu in Lăzarea ? Doar pentru că s-a născut aici ? Sau pentru că el, Zold, spune, a vrut să deschidă aici o fereastră spre țară. Și a deschis-o larg, intemeind o tabără de creație intitulată simbolic **Prietenia.** În fiecare vară vin aici artiști din toată țara, români, maghiari, germani și alte naționalități. Fiecare artist e liber să-și aleagă și să-și trateze tema cum vrea, pentru lucrarea sa dindu-i-se masă, casă, culori, pinză, piatră, lemn, ceramică și ce își mai dorește.

Tabăra este găzduită intr-o aripă a unei vechi mînăstiri franciscane, reconstruită de lăzăreni și de Zold al lor. Nu departe de ea e un alt monument de arhitectură veche, castelul, in care o vreme au locuit Petru Rareș și Radu Mihnea. Tot aici a copilărit unul dintre cei mai luminați principi ai Transilvaniei, Gabor Bethleen. Castelul se află și el în plină restaurare. În castel sint expuse lucrările artiștilor, cu excepția sculpturilor, care sint plantate de-a lungul aleii cu brazi care urcă în tabără.

Nici nu putea fi un loc mai nimerit pentru un pictor, sculptor sau grafician decit în această umbră de rai aflat la doi pași de polul frigului.

Nici nu s-ar fi găsit un om mai nimerit pentru această tabără, alcătuire gingașă de culori și forme, ca aripa unui fluture uriaș.

Nici nu s-ar fi putut găsi un nume mai frumos — Lăzarea — pentru un sat care a deschis o fereastră spre țară într-un loc in care, înainte nu se intimpla decit să se alunece puțin iarna, pe zăpadă.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Efemeride

un mister numai aparent inconjoară prezența meteorică intre diversioniști a unor scriitori nu fără notorietate, puși inițial pe fapte mari și apoi dispăruți brusc din grupul verificat ori convocați acolo din ce in ce mai rar. Astfel de fenomene de anexionism rapid au o explicație propagandistică sigură : senzaționalul adeziunii, mai ales in prezența unui nume cu circulație. Atunci cind la acestea se adaugă și legături mai vechi ori mai noi, însă puternice, toate condițiunile sint practic îndeplinite.

De ce, așadar, e obligatoriu cite un „eveniment" iscat in jurul cite unui autor ? Întiia explicație este aceea care s-a dat : legile jurnalistice teroriste au intotdeauna nevoie de „bombe". Însă ar mai fi incă numeroase motive intre care absența vedetelor pare a fi printre cele mai însemnate. La drept vorbind, toate „celebritățile" „Europei libere" sint nu altceva decit stele fără nume : ce înseamnează, in definitiv, pentru literatura română Virgil Ierunca, Monica Lovinescu ori Sanda Stolojan ? Fără operă și cu o biografie desfășurată departe, într-un deplin anonimat, astfel de „autori" nu impresionează în ultimă analiză pe nimeni. A căuta însă pentru aceștia (care, oricum ar fi, rămin profesioniști ai diversiunii) cite un temporar substitut cu relativă notorietate e și recomandabil și, bineințeles, dificil : cei cu adevărat valoroși își văd de treburile lor, departe de grupurile deznaționalizate.

Să recunoaștem că nimic nu poate ieși din adeziunea, cit de entuziastă, a unor astfel de efemeride : soarta lor e hotărîtă inainte de a fi convocate.

Nu omit, desigur, criza de autoritate pe care, în grupul „Europei libere", orice intrus o poate provoca : „cei vechi" sint întotdeauna prevăzători cu „cei noi" și ideea unei „schimbări de echipă" nu place nimănui căci, dacă aceasta s-ar petrece, ar produce pentru cei retrași considerabile neplăceri, mai cu seamă pecuniare.

S-ar putea extrage de aici și o regulă, bineințeles, relativă : **orice „vedetă" nouă e, in realitate, o vedetă sacrificată.**

Însă mai nimic nu lasă să se vadă la suprafață această zvircolire surdă de influențe și de complicități : toate caterisirile care se produc acolo au loc, ca in societățile secrete, pe mutește. Să notez, in fine, că eliminările nu presupun in chip necesar și „victimizarea" celor care părăsesc prea devreme grupul : oportuniștii au soarta lor, potrivită ca o mănușă.

Faptele sint adeseori mai puțin dramatice decit ar putea să rezulte la o analiză mai infierbintată : unii se retrag întrucit au altfel de afaceri decit acelea ale diversioniștilor, alții pătesc cine știe ce rușine, cite unul este chiar de la început „indezirabil" și așa mai departe. Însă fenomenul rămine, prin grupul „Europei libere" trec meteoric tot felul de inși.

Acum vreo zece ani apăruse pe acolo un scriitor numit Ilie Păunescu, după toate datele bine pregătit să dezvolte, cu ajutor calificat, operațiuni noi. Omul avusese, prin tinerețe, două detenții ceea ce ii dădea, ca „anti-comunist", un curios prestigiu și izbutise să-și publice în România proze și piese de teatru (acestea puse in scenă la citeva teatre). Că nu era cine știe ce valoare aceasta e o altă chestiune, însă numele circula și de o asemenea notorietate avea nevoie „Europa liberă". Nu e vorbă, Ilie Păunescu era și „esteticește" foarte potrivit pentru ceea ce se aștepta de la el. În „Seara privim foarte sever" nu sint decit schițe scrise foarte rău, gituit și cu un limbaj dintre cele mai banale. „Intimplarea derizorie" (ceea ce place „Europei libere") stătea la baza acestor producții, unde citeodată pătrundeau și asemenea ginduri „teoretice" : „În ceea ce mă privește, prefer să păcătuiesc numai pe jumătate dar dintr-un amor morbid și mai detestabil decit narcisismul, dintr-un soi special de avariție" etc. etc. Omul făcu numai citeva declarații, dădu chiar și un interviu in „Le Monde", văicărindu-se că în România nu fusese „liber" să creeze, deși publicase tot felul de prostii și teatrele nu-l ocoliseră. Dispăru, căci nu era o afacere spectaculoasă.

Mult mai promițător se arătase a fi Petru Popescu, băiat vorbăreț și pus pe declarații scandaloase. Însă el se orientase către presa engleză și americană cu gindul de a face carieră rupind definitiv cu românii : tot ce se putu face fuse doar reproducerea, din „The Spectator", a unui interviu care nici nu spunea mare lucru, ba, mai mult, conținea și un soi de bizar elogiu pentru dogmatism : „Destinderea în domeniul literar a provocat o și mai mare alunecare în trecut prin aceea că s-a abandonat **atitudinea eroică de respingere a oricărei moșteniri (subl. n.)**".

Tenebrosul George Bălan, sosit într-un chip previzibil la „Europa liberă", după Sever Tipei și înaintea lui Virgil Tănase, nu prezenta cine știe ce interes, mai cu seamă că accesele lui, din ce în ce mai dese, de curiozități monacale nu puteau să placă unor funcționari care știu să prețuiască doar pe diversioniștii mai serioși. Fostul distrugător de muzică modernă „decadentă", (cum se dovedise, prin anii '50, George Bălan) evoluase către dodecafonie și wagnerism, însă, amețit de cețuri misticoide, nu era, la acea oră, în stare să mai spună nimic decisiv. Se ieli și el cit se ieli, tunind și fulgerind cu vocea mică, feminină, împotriva celor care i-ar fi tulburat niște lecții, in colectiv, la „Ateneul Român" ; apoi se lăsă de „Europa liberă" apucindu-se de gazetărie (prin „Cuvintul Românesc") și de afaceri (înființind asociații „Artis", „pentru concerte, expoziții, conferințe)."

Despre Vasile Mănuceanu, fost autor de literatură pentru copii, nu s-ar zice că știa cineva ceva înainte de a vorbi la „Europa liberă" pe teme dintre cele mai... culturale : circulația autobuzelor, cultura legumelor etc. Nici după ce vorbi acolo nu fuse băgat în seamă în vreun fel. Era, de altfel, momentul lui Ion Caraion, pe care diversiunea il aștepta de mult și nu s-ar zice că fără speranță. Omul se apucă de treabă, comentă (în 8 iulie 1982) o carte de Paul Goma („Les Chiens de la mort"), lăudă cit putu „literatura exilului", care ar fi „o literatură supranațională, universalistă", interveni de cîteva ori cu fragmente din volumașul lui de pamflete : o neprevăzută revelație, a unui jurnal inedit lăsat în România de poetul prea... distrat, răsturnă însă toată operațiunea. Retras de la „Europa liberă", unde reveni rar, Ion Caraion își tipări broșura plină de venin însă și, citeodată, semnificativă sub raport moral : „N-am fost — zice el — nici al unora, nici al altora, nici cu unii nici cu alții, ci doar cu mine și doar eu". Brutală autobiografie rezumată, o mai limpede profesiune de credință amorală nici că se putea. Totuși, ca un fost legionar cu elogii lirice către „Căpitan", Ion Caraion nu putu să se desprindă definitiv de teroriștii de la „Europa liberă" : rămase și el legat, e drept cu un fir subțire dar afectuos, de partizanii violenței anti-culturale.

Artur Silvestri

mapamond

NOTE DE CĂLĂTORIE ÎN R.P.D. COREEANĂ

Acolo unde învățătura e hrană cotidiană...

La toate popasurile mele pe felurite itinerare coreene, mi-a fost dat să aud, în cele mai diverse medii, pe cele mai diferite tonuri și cu cele mai felurite inflexiuni, un cuvînt ce are o rezonanță specială în limba și în conștiința oamenilor din această țară: „haksen". Totdeauna însă distingem o notă distinctivă unificatoare: preocuparea pentru viitor, grija mereu atentă față de ziua de mîine a națiunii. Căci „haksen" nu înseamnă altceva, în coreeană, decît... elev.

De la copilul de o șchioapă, care pășește pentru întîia oară pragul grădiniței, trecînd prin generația celor ce deprind cunoștințele teoretice și practice de bază în școlile elementare și în liceele de toate profilurile, și ajungînd la tinerii care umplu amfiteatrele și laboratoarele institutelor de învățămînt superior, „haksen" întruchipează figura centrală a atenției întregului popor. „Șase milioane de copii, adolescenți și tineri înseamnă pentru noi șase milioane de elevi și studenți, deci șase milioane de „hakseni" încadrați în școli, care vor fi mîine tot atîtea cadre de specialiști ce vor asigura propășirea materială și spirituală a patriei în anii ce vin" — ne spunea tovarășul Kim Ghi Nam, redactor șef al ziarului „Nodonsinmun", organul Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea.

Realizările dobîndite de Coreea socialistă în domeniul învățămîntului se reliefează cu și mai multă putere dacă avem în vedere că, înainte de eliberarea de sub ocupația niponă, doar 35 la sută din copiii de vîrstă școlară puteau urma cursurile vreunei forme de învățămînt. Flagelul analfabetismului provoca răni adînci în viața socială a țării. Una dintre înfăptuirile fundamentale ale noii orînduiri a fost faptul că, în numai cinci ani de la eliberare, analfabetismul rămăsese o simplă și tristă amintire. Ceea ce a urmat s-a desfășurat — mai ales după încheierea biruitoare a războiului de eliberare națională din 1950—1953 — într-un proces continuu ascendent: în 1956 s-a introdus învățămîntul primar obligatoriu, în 1958 a devenit obligatoriu și gratuit învățămîntul secundar tehnic, menit să asigure o meserie practică tuturor adolescenților, pentru ca, în 1967, acest tip de învățămînt să fie lărgit la 9 ani. Ultima reformă, din 1972, a avut ca efect generalizarea învățămîntului obligatoriu de 11 ani.

...Un scurt popas într-o instituție școlară din Phenian. Ne aflăm în noul edificiu al liceului Tedonmun, situat într-unul din modernele cartiere muncitorești ale Capitalei. La drept vorbind, mare deosebire față de liceul similar unde îmi purtasem pașii, cu cîteva zile înainte, în comuna Sambong, nu prea exista. Și poate acest fapt vorbește mai elocvent decît multe altele despre tendința înfăptuirii în practică a acelui „start egal în viață" despre care numeroși interlocutori coreeni mi-au vorbit cu deosebită convingere. În fond, condițiile egale de însușire a cunoștințelor reprezintă expresia cea mai concretă a „startului egal".

Cei peste o mie de elevi ai liceului Tedonmun — liceu a cărui extinsă rază de activitate cuprinde un sector al orașului cu o foarte mare natalitate — sînt împărțiți în 26 de clase, iar de instruirea și educarea lor se ocupă 50 de profesori. Școala are, pe lîngă ea, și un semiinternat, unde pot rămîne, lua masa și pregăti lecțiile, sub supravegherea unor pedagogi [illegible], acei copii ai căror părinți ies mai tîrziu din schimb în uzina sau instituția unde lucrează. Am admirat excelenta înzestrare a atelierelor școlare — unde se realizează o producție efectivă, potrivit unui plan adoptat chiar de elevi în urma unor acorduri cu anumite întreprinderi — și am aflat, totodată, că „hakseni" din clasele mai mari muncesc una sau două luni pe an într-o fabrică din Phenian „pentru ca să intre încă din anii școlii în atmosfera unui colectiv muncitoresc și să-și călească astfel forțele fizice și morale", cum ne explica pe îndelete profesoara Bok Iu Se.

...Ne deplasăm acum la cea mai mare instituție de învățămînt superior din R.P.D. Coreeană: Universitatea „Kim Ir Sen". Prima impresie se concretizează într-un puternic șoc vizual. Imaginați-vă un grandios ansamblu de verticale înalte de peste 20 de etaje, și de orizontale spațioase, totul amenajat cu un acut simț al integrării în vastul decor natural, pe o întindere de cîteva sute de hectare. Și mai imaginați-vă în aceste parcă nesfîrșite șiruri de edificii — a căror parcurgere integrală ar cere unui mărșăluitor experimentat o zi întreagă sau poate chiar mai mult — o frămîntătoare mulțime de 12 000 de oameni tineri și energici, care trăiesc la cea mai înaltă tensiune fervoarea ascensiunii spre piscurile cunoașterii.

Istoria universității se confundă, pînă la totală fuziune și identificare, cu istoria contemporană a țării. Cînd, la 1 septembrie 1946, președintele Kim Ir Sen a lansat chemarea de a se construi întîia instituție de învățămînt superior pe pămînt coreean, țăranul Kan Di On a fost primul care a donat o cantitate de orez pentru edificarea ei. Iar pilda lui a fost urmată cu entuziasm de numeroși locuitori ai țării, conștienți că în laboratoarele, amfiteatrele, sălile de cursuri ale acestui focar de gîndire și simțire înaltă, ale acestei autentice „școli a școlilor", cum obișnuiesc s-o numească cu dragoste coreenii, vor parcurge meleagurile științei înseși odraslele lor.

Extrem de semnificativ apare faptul că, la invitația [illegible] puterii populare de a se forma un corp didactic de înaltă valoare științifică, au răspuns cu însuflețire numeroși oameni de știință coreeni cu renume nu numai din partea de nord a țării, ci și din sud, ba unii chiar și din Japonia. Acum lucrează în cadrul universității circa 1 300 de persoane, dintre care 1 200 sînt ocupați la catedre și în cele [illegible] institute științifice de pe lîngă universitate. O mențiune specială merită faptul că aproape toți cercetătorii acestor institute sînt obligați să împărtășească studenților, prin intermediul unor cursuri de [illegible], rezultatele cele mai noi obținute pe parcursul investigațiilor. În general, așa cum a reieșit cu limpezime din cele ce ne-au împărtășit amabilele noastre gazde, activitatea științifică atît a corpului didactic, cît și a studenților, se străduie să îmbine organic studiul cu cercetarea și munca productivă, în așa fel încît pregătirea viitorului specialist să fie integrală.

Străbatem vasta și moderna clădire a Bibliotecii Centrale Universitare. Poposim mai îndelungat în uriașul depozit de cărți — unde se găsesc circa două milioane de volume din toate domeniile științei, literaturii, artei, multe dintre ele în diferite limbi ale globului (căci biblioteca este în relații de schimb reciproc cu 300 de instituții similare din 60 de țări) — și urmărim desfășurarea operațiilor de microfilmare a unor volume rarisime care a fi puse la dispoziția oricui ce se ocupă de domeniul respectiv. În general, remarcăm grija [illegible] de competență [illegible] cu personal cu calificare deosebită, [illegible] manuscrisele și cărțile de mare valoare.

— Firește, există nu puține motive de satisfacție pentru cei ce își dăruiesc forțele acestei universități — ne spunea la încheierea vizitei noastre, pe baza constatărilor obiective, profesorul Cian Ocam Pong, șeful secției de relații internaționale a universității. Dar poate cel mai important și mai semnificativ dintre ele este faptul că din firava „mlădiță a viitorului", cum era considerată la început universitatea noastră, [illegible]. În anii construcției socialiste, [illegible] circa 130 de institute de învățămînt superior răspîndite în prezent în toate colțurile republicii. La aceasta putem adăuga încă un motiv de [illegible]: în cele aproape patru decenii de existență a universității „Kim Ir Sen" cursurile ei au fost absolvite de aproape 30 000 de oameni care, la rîndul lor, au ridicat și modelat peste un milion de cadre de înaltă calificare, [illegible] rezerve de energii pentru propășirea patriei...

Victor Bârlădeanu

„Zilele culturii românești în U.R.S.S."

În cadrul manifestărilor prilejuite de „Zilele culturii românești în U.R.S.S.", la Casa centrală a artiștilor plastici din Moscova a avut loc vernisajul expoziției „Pictura românească contemporană".

Au fost prezenți P.I. Sabanov, adjunct al ministrului culturii al U.R.S.S., reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, ai unor instituții culturale centrale sovietice, oameni de cultură și artă, un numeros public.

Au luat parte delegația română, condusă de Ion Ștefănescu, membru al C.C. al P.C.R., prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Traian Dudaș, ambasadorul țării noastre la Moscova, și membri ai ambasadei.

În alocuțiunile rostite au fost evidențiate tradiționalele relații de colaborare româno-sovietică pe diverse planuri, în cadrul cărora un loc important îl ocupă dezvoltarea continuă a schimburilor de valori spirituale dintre cele două țări.

Cu același prilej, la Casa arhitecților din capitala sovietică s-a deschis, într-un cadru festiv, expoziția „40 de ani de arhitectură românească".

Cu ocazia desfășurării „Zilelor culturii românești în U.R.S.S.", Ministerul Culturii al Uniunii Sovietice a oferit o recepție.

Au luat parte P.N. Demicev, membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., ministrul culturii al U.R.S.S., alte persoane oficiale sovietice.

Au participat delegația română și ambasadorul României la Moscova.

● **EDITURA „STILB" DIN ROMA** a avut curînd frumoasa inițiativă de a publica o antologie reprezentativă pentru cele mai noi tendințe estetice din poezia mondială. Sub titlul **Poezia metamorfozei** a fost reunit un amplu florilegiu din aproape toate literaturile majore ale lumii, însoțite de prezentări succinte, manifeste estetice și alte elemente capabile să faciliteze accesul lectorului și apropierea versurilor traduse. O secțiune importantă a acestei cărți a fost dedicată literaturii române, cu traduceri din poemele lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Marius Robescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Mircea Dinescu, Grigore Arbore și Traian Coșovei. Un amplu studiu critic de prezentare a liricii românești contemporane este semnat de Valentin F. Mihăescu, făcînd disociații pertinente cu privire la specificul poeziei noastre și la mesajul actual al unei literaturi cu bogată tradiție.

din

LIRICA BULGARĂ

DORA GABE

Dragoste

Cerul patriei e atît de înalt
Și stelele sînt și ele mari,
Iar pămîntul pare fără de hotar
Și toate în inima mea tresaltă !

Tu, oare, mi-ai dat, mamă,
O inimă atît de mare,
De încape tot ce vezi pînă-n zare
Și ca ea alta nu-i în lume de o seamă ?

Aș vrea cu dragoste să-mbrățișez, mamă,
Pămîntul copilăriei cu flori-mpodobită
Și de ploi proaspete la amiază stropită
În curcubeu ca o seceră de aur arcuită.

Să mă mîngîie drept în față
Lanurile de aur, soarele de vară
Norii roși în văzduhul cald de seară
Și aurora de argint apărînd dimineața.

Cerul patriei e atît de înalt
Și stelele sînt și ele mari,
Iar pămîntul pare fără de hotar
Și toate în inima mea tresaltă !

Rîsu-plînsu

Închideți pleoapele
Și-ntindeți minutele,
Pentru bănuți, bănuți
Pentru fratele
Și aproapele.

Cuiva dacă ceva i s-a părut,
N-are nimica de văzut:
Nici colaci, nici pitaci,
Numai cineva după ușe
Va plînge, mătușe !

În românește de
Cristea Mamali

DIMITĂR VASILEV

Ritual

O femeie se-arată pe plaje,
crengile pomilor sînt brațe întinse,
lianele mării priviri,
nisipul viclean o rivnește,
însă ea este om
și numai de oameni se teme !

Grăbită, înfrigurată
cu degetele tremurătoare
începe să mîngîie nasturii,
să-i biruie, să se arate.

Dar iată, ezită, cade pe gînduri,
devine mai palidă
cînd rochia trasă cu teamă,
în cercuri, se-așterne pe jos.

E, oare, în stare ?
În clipa aceasta de șovăire,
privindu-se,
o învăluie
pudoarea, sfiala, melancolia
și, poate,
o chibzuință severă !

O, taina sfîntă a nudității,
trupul fără vestminte ezită,
se împotrivește
și totuși, în forme mai pure,
dorește să se răsfețe,
să jubileze !

Nu se grăbește,
bănuitoare se uită-mprejur,
cu toate că știe,
că-n preajmă nu-i nimeni,
chiar nimeni,
doar vîntul !

În românește de
Atanasie Nasta

REPERE

Gîndirea Evului Mediu (I)

O sarcină dificilă și-au asumat Editura „Minerva" și Octavian Nistor, atunci cînd și-au propus să suplinească absența unei istorii sistematice a gîndirii medievale în limba română printr-o antologie de texte, și prin ample excursuri, în legătură cu personalitățile și lucrările care nu au putut fi cuprinse în această culegere. Selecția întreprinsă de un singur autor a asigurat coerența întreprinderii, după cum explică și inerentele scăderi. Însăși publicarea celor două volume, înregistrînd autori din perioada patristică pînă la Nicolaus Cusanus, este un act de mare semnificație și ținută intelectuală ! Trebuie spus de asemenea că redactarea notelor și comentariilor la text este foarte „curată", neinfluențată de jargonul curent, iar micile scăderi de ton sînt întru totul acceptabile. A citi astăzi în românește fragmente din Origen, Augustinus, Dionisie Pseudo-Areopagitul, Ioan Damaschin, Ioan Gură de Aur, Ioan Scotus Eurigena, Anselm din Canterbury, Avicenna, Averroes, Solomon Ibn Gabirol, Moșe ben Maimon, Albertus Magnus, Toma din Aquino, Raymundus Lullus sau Meister Eckhart, ca să dăm numai unele exemple, a medita asupra paginilor care au luminat intens sufletele și conștiința oamenilor din acea epocă de aur a gîndirii omenești care a fost Evul Mediu este o șansă unică a cititorului de la noi. Trebuie să spunem că nu ar trebui să ezităm în fața caracterului fragmentar al unor extrase din operele acestor ce tot mari gînditori ai umanității. Ca și în cazul Antichității și al operelor ei, este de ajuns de multe ori să traduci cîteva rînduri esențiale pentru a înțelege de acolo spiritul care umplea de conținut viața acelor bărbați excepționali, care ne-au arătat de fapt ce înseamnă să fii om și să te îndrepți fără șovăire către scopul tău (scop este aici, desigur, „cauza finală" !). În acest sens, Evul Mediu este continuatorul Antichității, chiar dacă nu ar fi să luăm decît limba sa de cultură, ca să nu mai vorbim de aspectele morale și spirituale. Fenomenele mai puțin semnificative aparțin dialecticii firești a vieții, iar anumite trăsături exacerbate în polemici ulterioare, cum ar fi obscurantismul, nu sînt deloc dominante, cum par să fi devenit tocmai atunci cînd gîndirea omului a fost secularizată. Tipul renascentist atît de la modă la unii comentatori „iluminiști" aduce mai degrabă un relativism păgubitor și chiar frivolitate tematică, pe cînd omul evului de mijloc era profund serios și angajat în existență și în problematica ei majoră. Este atmosfera intelectuală care l-a produs pe Dante și care a cunoscut Europa acest unificată de un spirit generos și de o cultură unică. Era o epocă de toleranță intelectuală, și numai așa se explică influențele arabe și iudaice asupra „doctorilor" și a școlilor benedictine și dominicane. Ar trebui odată tradusă o carte care să descrie lumea de la curtea Hohenstaufenilor, cu anturajul acela pestriț de călugări creștini, de rabini și învățați orientali, care dezbăteau temele lor în deplină libertate (cum evocat în treacăt această perioadă în **Scaraoschi sacra**, unde un personaj devine avatar al lui Ibn Gabirol, iar în **Marile iubiri** atrocitatea celui de al doilea război mondial îl face pe bătrînul profesorului Dauer să se refugieze în imaginație chiar la curtea lui Friederich al II-lea de Hohenstaufen !). Evul Mediu și preeminența spiritualului, supunerea omului la exigențe care îl depășesc, a constituit o perioadă de înflorire și toleranță și în alte regiuni decît Europa. Am fost de-a dreptul uluit să citesc în cronica lui Rachid el-Din, consacrată istoriei imperiului mongolo-persan, cît de liberală era societatea construită de urmașii lui Gingis-Han. De altfel, Rachid el-Din era el însuși evreu, ceea ce nu l-a împiedicat să ajungă vizir și să fie considerat cel mai învățat om al timpului. Întorcîndu-ne la antologia lui Octavian Nistor, să remarcăm de la început cît de potrivită este introducerea unor fragmente și a notițelor privitoare la marii filosofi arabi ai timpului, precum și la Ibn Gabirol și Maimonide. Este de înțeles că a controla un atît de vast material în amănunte este imposibil și de aceea s-au strecurat o serie de greșeli de amănunt (cum ar fi, de pildă, atribuirea **Zoharului** lui Ben Akiba(?), cînd de fapt a fost pus de tradiție în seama lui Simeon bar Yochai, deși era compus în cea mai mare parte de Moise de Leon pe la 1280, așa cum a demonstrat irefutabil Gershom Scholem în studiile sale. În prezenta antologie, fragmentul extras din **Zohar** nu poartă nici un autor, deși face parte din corpul scris de Moise de Leon. Oare ce traducere modernă s-o fi folosit pentru versiunea românească ? Cea a lui Jean de Pauly, atît de defectuoasă ? Oricum, scurtul pasaj sugerează maniera cabalistă). Supunerea prea fidelă a antologatorului la opiniile lui Abbagnano, observabilă și în alte părți, este uneori păgubitoare, dar nici o obiecție de amănunt nu poate știrbi din meritul acestei frumoase apariții.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● O **CARTE** plină de [illegible] se dovedește a fi lucrarea lui Robert Darnton, avînd un titlu cam ciudat, **Marele masacru al pisicilor**, apărută recent la editura Allen Lane. Autorul se făcuse cunoscut mai demult în chip de istoric serios și avizat, iar studiile sale de pînă acum nu dezmint această impresie foarte favorabilă. „Marele masacru" din titlu face aluzie la o întîmplare reală din istoria industriei tipografice franceze în secolul al XVIII-lea, cînd ucenicii și personalul necalificat din unele tipografii pariziene s-au răzbunat pe familia patronului lor, ucigîndu-i pisicile favorite. Avînd loc pe la 1730, „evenimentul" anunța desigur tulburări mult mai mari, constituind amuzamentul unor contemporani și fiind evocat în **Anecdotes typographiques** a lui Nicolas Contat. Punctul forte al studiilor lui Robert Darnton în acest volum se referă însă la situația scriitorilor din secolul al XVIII-lea francez, cărora le evocă viața și condiția socială dintr-un punct de vedere extrem de „ciudat". Istoricul a cercetat dosarele lui Joseph d'Hémery, inspectorul de poliție însărcinat de guvern să se ocupe de „literatori". Darnton a studiat nu mai puțin de cinci sute de rapoarte de poliție asupra scriitorilor, analizînd patru sute treizeci și patru de cazuri individuale. Pare ciudat că inspectorul de poliție, deși se temea de tendințele ateiste și de liberalismul autorilor, era în același timp sensibil la valoarea lor, manifestînd uneori chiar admirație pentru „filozofii timpului". Din studiul lui Darnton rezultă că cei mai mulți scriitori proveneau din clasele medii ale societății. Erau fii de oameni ai legii, de ofițeri, meseriași și negustori. Nici unul nu provenea din clasa țărănească. Puțini se întrețineau din scris, majoritatea aveau salarii lucrînd ca copiști, secretari pe lîngă mari personalități sau profesori particulari. Veniturile lor îi situau destul de jos pe scara socială, iar polițistul Hémery îi disprețuiește, nevăzînd nici o primejdie în scrierile lor, nici chiar în **Enciclopedia** lui Diderot. Așa cum scrie Maurice Cranston în **Sunday Times**, „...cel puțin în acest caz se poate spune că filozoful a fost mai iute de minte decît polițistul".

● **C.H. SISSON**, marele poet englez, a publicat de curînd o culegere de **Opere alese**, cu prilejul împlinirii vîrstei de șaptezeci de ani. Autor al unei opere prodigioase, un roman, trei cărți de eseuri, traduceri din Dante, Lucretius, Horațiu, Du Bellay, La Fontaine și alții, precum și o lungă practică de foiletonist critic, Sisson este pus în descendența lui Eliot și Pound. Nu lipsesc nici împrumuturile oarecum suspecte, mai ales în ultimii ani, „ecourile" din Yeats și Eliot. Cu toate că a constituit un volum omagial, recenta apariție a provocat polemici între criticii care îl aclamă, proclamîndu-l „genial", și cei care îi contestă absolut orice valoare, socotindu-l un fenomen de emfază post-eliotiană. Ceea ce, de fapt, probează vitalitatea operei lui Sisson, caracterul încîntat al scepticismului său, irizat de un clasicism riguros și de o reală ținută, ceea ce îi dă un farmec aparte.

● **BIENALA DE LA VENEȚIA** a reunit cei patru „R" ai cinematografului de autor din Franța: Eric Rohmer, Jacques Rivette, Alain Resnais și Jean Rouch. Cu acest prilej, ziarul „Le Monde" le-a deschis paginile, în cadrul suplimentului „Arts et Spectacles", pentru confesiuni, confruntări și expuneri doctrinare. În interviul său, semnat de Hervé Guibert, marele Rohmer spune: „Este mai greu să povestești o istorie clară și simplă, care să țină, decît o poveste încurcată. Aceasta este adevărat în domeniul literar, dar a fi clar, atunci cînd folosești cuvintele, nici nu-i atît de greu pe cît pare. Cuvîntul are un caracter sintetic, care ne permite să situăm acțiunea într-un mod foarte precis. Dar a povesti o acțiune în imagini, pe ecran, în mod limpede, este foarte greu. Eu admir arta cu care vechii maeștri ai filmului mut și vorbit știau să construiască narațiuni cu ajutorul unor elemente de-a gata, care le ușurau această sarcină. Se știa secretul de a povesti într-o oră și jumătate o istorie coerentă, fără ezitări; se scria un scenariu și era turnat apoi în întregime. Acum ai impresia, văzînd noile producții, că s-a tăiat dintr-o operă lucrată la întîmplare".

● **UN DIALOG** între Jacques Rivette și Jean Rouch nu poate fi decît interesant, iar jumătatea paginii duble din numărul de joi, 30 august a.c., este excepțională prin adîncimea observațiilor și acuitatea unor probleme de estetică a filmului. Cităm: Rouch — „Mi-am dat seama, în timpul lucrului la ultimul meu film, de arhaismul terifiant care subsistă în tehnicile de înregistrare a sunetului. Ar trebui, împreună cu Jean Epstein, după tot ce a spus el în legătură cu imaginea și accelerarea imaginii, ar trebui deci să reflectăm puțin la ceea ce reprezintă sonorul. Asupra calității sale fiziologice..." : Rivette — „Eu scriu rolurile, pentru că pur și simplu nu scriu scenarii, se știe foarte bine asta. Eu încerc să vorbesc cu oamenii, ceea ce este mai interesant decît să scrii. Cinematograful este un pretext pentru a întîlni oameni ca Jane Birkin, de pildă. Aș putea, desigur, să mă duc oricînd la ea, să sun la ușă și să o rog să-mi facă un ceai. Poate că mi l-ar face, este la urma urmei o persoană amabilă, dar asta ar fi totul. Dacă mă duc însă la ea, spunîndu-i: Ce-ar fi să încercăm să facem un film împreună !, dialogul nostru va deveni dintr-o dată mai interesant". Dialogul lui Rivette cu Rouch a fost înregistrat de Louis Marcorelles.

● **UN RECENT** interviu al marelui pianist Claudio Arrau, realizat de Misha Donat, trece în revistă cele mai bune imprimări ale lucrărilor de pian, pe care artistul le preferă înaintea tuturor, datorită unor calități de inspirație sau trăsăturilor stilistice. Iată ce spune Claudio Arrau: „Trebuie să mărturisesc că nu prea ascult discuri, deși sînt unele imprimări pe care le iubesc, mai întîi de toate cea a lui Edwin Fischer în **Concertul pentru pian** al lui Mozart, sub bagheta lui Eugen Jochum. Interpretarea lui Fischer cred că este ideală, punînd toată pasiunea de care are nevoie muzica. El este un pianist pentru care am avut un cult, și de fapt studiasem cu același profesor la Berlin. Nu a imprimat prea mult și părea că se teme de microfon, tindea să fie prea conștient de sine și nu se lăsa dus de muzică, așa cum se întîmpla în concerte. El avea o intensitate particulară a interpretării, și mai multe discuri pe care le-am ascultat nu seamănă deloc cu acel Edwin Fischer din amintirile mele. Dar există un disc de-a dreptul unic, în care o acompaniază pe soprana Elisabeth Schwarzkopf, în Schubert, **Die junge Nonne**."

Balcanice

ORHAN VELI

Să trăiești

I.

Știu, nu-i ușor să trăiești,
Să te îndrăgostești și să scrii poezii
despre iubită ;
Noaptea să te plimbi sub lumina stelelor,
Ziua să te-ncălzești la lumina zilei,
Să cauți o vreme, să zicem amiaza
Și să te întinzi pe dealul Ceamlița...
— Mii de felurite sineli curg prin
Bosfor —
Să poți să uiți totu-n azur.

II.

Știu, nu-i ușor să trăiești :
Dar uite,
Cuibul unui mort cald e încă.
Altuia ceasul încă îi merge la mînă.
Viața nu-i ușoară, fraților,
Dar și moartea-i la fel.

Nu-i ușoară despărțirea de lumea aceasta.

Cumpăr vechituri

Lucruri vechi cumpăr
Cumpăr și fac stele
Muzica e hrană pentru suflet
Mor după muzică.

Scriu poezii
Scriu poezii și cumpăr vechituri
Dau lucruri vechi pentru muzică
Oh de-ar mai fi și pește
În sticla de rachiu !

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Văruind pragul toamnei

Pe dealuri calde, podgoriile au început să-și taie venele. Silabele chiotului vibrează adînc sub sigiliile de ceară văratecă ale pomilor, căutînd expresia recompunerii în spectacol. Melancolia, adică lira fluidă a inteligenții, face din oameni „cronici în picioare", cum spunea Alecsandri despre cîntărețul de lume Anton Pann. Sîntem chemați să petrecem. Cînd pleacă berzele — și astözi, de Sîntă Măria mică, ele se pornesc în mari ocoale spre Sud — se stinge și scorpia necazurilor. Dansul pe struguri, vînătoarea și fotbalul sînt fragmentele de bronz din care vom aduna statuia lui septembrie, ca să traversăm împreună viscole și crivăț. Dar ce ne-a adus în primele două etape, campionatul cu numărul 67 ? Valuri de iederă neagră și doar un bob de speranță. Odoarele lui Lucescu și-au pierdut ultimul fir de aur la Amsterdam și la Gera, în R.D.G. Cavalerul servant a scăpat toți pepenii din brațe și praful și pulberea s-a ales din steaua ce și-o lipise pe frunte. Dar ați văzut dumneavoastră în ziarul **Sportul** o singură cronichetă în care să i se spună lui Lucescu că n-are dreptul la nesfîrșit să conteze numai pe noroc ? Acolo nu există să existe cetățeni cu fețe triste, acolo toți dracii sînt albi și cuvintele se cîntăresc în talgerul în care se cîntăresc și piersicile, ca să nu se supere Lucescu și mai cu seamă susținătorii lui pe față sau ascunși. Dar eu, pentru că văd luna-n cerul lui septembrie ca pe o luntre plină cu alcooluri arzînd, îi spun lui Lucescu să ia aminte că doar o singură dată la o mie de ani zboară un curcan fript cu tavă cu tot. În rest, vulturii, prăjina și uliii.

În prima etapă, trei din cele patru mari echipe ale diviziei A, au plătit vamă credinței deșarte și cu luciu rece că numele și faima lor pot dărîma singure adversarii de talia nisipului. Pentru că aia mici și răi umblă cu gura căscată, anul acesta, după vîlvoarea sîngelui din fructe. Uitați-vă la Rapid, ce porții de întuneric împarte în stînga și-n dreapta, și-n special în vadurile Jiului, de la Petroșani la Craiova. Plouă cu aur în Gara de Nord și cu levănțică pe toate căile ferate și vreau să văd eu cine va mai sparge nuci pe gardul nostru de lemn cîinesc și ne va mai bulgări dragonii cu bulgări de chihlimbar, acum, după ce i-am așezat pe olteni la masa tăcerii.

Mi-a plăcut că Dinamo, Steaua și U. Craiova și-au pus, în etapa a doua, brățări la picior, răsturnînd temerile noastre pentru bătălia în care vor intra miercuri. Sportul studențesc, stăpînind la perfecție pasa magnetică, rămîne să ne arate, în compania lui Inter, că are gheară de leu și botul flămînd de culori.

Mă bucur pentru performanța Gloriei Buzău la malul Bistriței. E singura dată cînd spun cu toată gura că din arhipelagul de nămol al diviziei B nu răsar în fiecare toamnă doar nerozii fulgurante.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII